ଓମାର୍ ଖୟାମ୍

ଗୋପାଲ୍ କାନୁନ୍‌ଗୋ

ଓମାର୍ ରୁବାୟତ୍

ଲେଖକ

ଶ୍ରୀ ଗୋପାଳ କାନୁନ୍‌ଗୋ ବି. ଏ.

ପ୍ରକାଶକ

ଇଉନାଇଟେଡ୍ ବୁକ୍ ଡିପୋ

ନବୀନ ସଂସ୍କରଣ

୧୯୬୧

ମୂଲ୍ୟ :—

ପାଞ୍ଚଟଙ୍କା ମାତ୍ର

ଉପହାର

..ଶ୍ରୀ..ନାରାୟଣ..ଆଚାର୍ଯ୍ୟ.........

.................ନନ୍ଦନ.......

...............କାର୍ତ୍ତିକ ,.....

....

(୧)

ଓମାର ଖୟାମଙ୍କର ଉକ୍ତ ଦର୍ଶନ ଏ ଅନୁବାଦରେ ଅଧିକ ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇଛି—ଏହା ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଅନବଦ୍ୟ ଅନୁବାଦ ।

—**ଝଙ୍କାର**

(୨)

ଏ ଅନୁବାଦର ମାଧୁର୍ଯ୍ୟ ଓ ଔଜ୍ଜ୍ୱଲ୍ୟ ନିକଟରେ ମୋର ଅଭିମତ ଚନ୍ଦ୍ରାଲୋକରେ ଲଣ୍ଠନ ଆଲୁଅପରି ହେବ ।

—**ମାନସିଂ**

(୩)

ଓମାର ଅନୁବାଦରେ ଫିଟ୍‌ଜେରାଲ୍ଡଙ୍କର ଅଭିବ୍ୟକ୍ତିଠାରୁ ଏ ଅନୁବାଦ ଆହୁର ହୃଦୟସ୍ପର୍ଶୀ ।

—**ପଦ୍ମଶ୍ରୀ ସାହୁ**

(୪)

ଏ ସୂର୍ଯ୍ୟତଳେ ମୋପରି ଯେଉଁ ମାନଙ୍କର ହୃଦୟ ଆବେଗ ରୁଦ୍ଧ ହୋଇ ରହି ଯାଇଥିଲା—ସେଗୁଡ଼ିକ ଆପଣଙ୍କର କବିତାରେ ଉଚ୍ଛଳ ଓ ଝଂକୃତ ହୋଇଛି ।

—**ଶ୍ରୀମତୀ ତୁଙ୍ଗବଦ୍ୟା**

ନିଜକଥା

ପ୍ରସିଦ୍ଧ ପାରସ୍ୟ କବି ଓମାର ଖୟ୍ୟାମ୍‌ଙ୍କର ଅମର ଚୌପଦୀର ଇଂରାଜି ଅନୁବାଦ ମୁଁ ଜୀବନର ବହୁପୂର୍ବରେ ବହୁବାର ପଢ଼ିଛି; ମାତ୍ର ୧୯୫୪ ମସିହାରେ କାହିଁକି ଏହାର ଓଡ଼ିଆ-ତର୍ଜମା କରିବାରେ ମନବଳାଇଲି, କହିପାରିବି ନାହିଁ ।

ଜୀବନର ଯାତ୍ରା-ପଥରେ ନାନା ବିଚିତ୍ର ସ୍ଥାନରେ ବୁଲି ବୁଲି ପାରସ୍ୟ-ମରୁର ଏଇ ଓ୍ୟେସିସ୍ ନିକଟରେ କ୍ଷଣକାଳ ଅବସ୍ଥାନ କରିବାକୁ ଆଗ୍ରହୀ ହେବା . ଏକ ଆକସ୍ମିକ ଘଟଣା ମାତ୍ର । କିନ୍ତୁ ମରୁ ମଧ୍ୟରେ ଓ୍ୟେସିସ୍ ପରି ଖୟ୍ୟମ୍ ଗୀତିକା ବିରାଟ ସାହିତ୍ୟରାଜ୍ୟର ଗୋଟିଏ ଅମୂଲ୍ୟ ସମ୍ପଦ ଓ ଓ୍ୟେସିସ୍ । ବିରହିତ, ଶ୍ରାନ୍ତ ଜୀବନର ବହୁ ଜଟିଳ ଉତ୍‌ଥାନ-ପତନ ମଧ୍ୟରେ ଅନନ୍ୟୋପାୟ ମାନବ ଏହି ଗୀତିରସ ଆସ୍ୱାଦନକରି ତୃପ୍ତ ହୁଏ । ସତ୍ୟ, ମିଥ୍ୟା, ଜୀବନ ଓ ମୃତ୍ୟୁ , ସର୍ବୋପରି ଭାଗ୍ୟର ଦୁର୍ଭେଦ୍ୟ ପ୍ରହେଳିକା ଭେଦକରିବାକୁ ଅସମର୍ଥ ହୋଇ ମନୁଷ୍ୟ ବିଗତ ଅବସାଦ ଓ ଭବିଷ୍ୟତର ଦୁରାଶାକୁ ଜଳାଞ୍ଜଳି ଦେଇ ବର୍ତ୍ତମାନର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଓ ରସାନୁଭୂତି ମଧ୍ୟରେ

ବଞ୍ଚିରହିବାକୁ ଚାହେ; ତାହାର ସମର୍ଥକ ଖୟ୍ୟାମ୍—ତେଣୁ ତାଙ୍କର କବିତା ସମଦଶାପନ୍ନ ପକ୍ଷରେ ପରମ ଉପଭୋଗ୍ୟ । ଖୟ୍ୟାମଙ୍କର ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଦାର୍ଶନିକ ଭାବକୁ ନିଜ ଭାଷାରେ ସରଳ ଓ ପ୍ରାଞ୍ଜଳ ଭାବରେ ପ୍ରକାଶକରି ଗୀତିକାବ୍ୟରେ ଲଳିତଛନ୍ଦ ରକ୍ଷାକରିବା ଯେ କଠିନ, ଏକଥା ସମସ୍ତେ ସ୍ୱୀକାର କରିବେ ।

ଅଳମତି ବିସ୍ତରେଣ—

ଅଧ୍ୟାପକ ବନ୍ଧୁ ଚିନ୍ତାମଣି ବେହେରା, ଅଧ୍ୟାପକ ଶ୍ରୀମାନ୍ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ଓ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବୈକୁଣ୍ଠନାଥ ପଟ୍ଟନାୟକ ଏହା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଅଭିମତ ପ୍ରକାଶ କରିଥିବାରୁ ସେମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ମୁଁ କୃତଜ୍ଞ ।

ପୁରୀ
ତା ୭ । ୮ । ୫୪

ଇତି
ଗୋପାଳ କାନୁନ୍‌ଗୋ

ଉପୋଦ୍‌ଘାତ

ଓମାର ଖୈୟାମ୍‌ଙ୍କ ଜନ୍ମର ପ୍ରାୟ ସପ୍ତଶତାଧିକ ବର୍ଷପରେ ଫିଟ୍‌ଜିରାଲଡ୍ ଓମର ଖୈୟାମ୍‌ଙ୍କ ରୁବାଇଆତରୁ ମାତ୍ର ୭୫ଟି ଇଂରେଜୀରେ ଅନୁବାଦକରି ମୋଟେ ୨୫୦ଟି ପ୍ରତିଲିପି ଛପାଇଲେ ଓ ସେତକ ମଧ୍ୟ ଭାଗ୍ୟର ବିଡ଼ମ୍ବନା ହେତୁ ବିକ୍ରୀ ହୋଇ ନ ପାରି ପୁରୁଣା ଅଦରକାଣ୍ଟ କାଗଜ ଭାବରେ ଖଣ୍ଡିକୁ ପେନିଏ ଲେଖାଏଁ ଦରରେ ବିକ୍ରୀ ହେଲା । ସେଇ ପ୍ରତିଲିପିରୁ ଦୁଇଟି ପଡ଼ିଲା ସ୍ୱିନ୍‌ବର୍ଣ୍ଣ ଓ ରସେଟିଙ୍କ ହାତରେ । ସେଦିନଠାରୁ ଓମାର ଖୈୟାମ୍‌ଙ୍କ ରୁବାୟତ୍ ଗୁଡ଼ିକ ପୃଥିବୀର କେତେ ଯେ ଭାଷାରେ ଅନୂଦିତ ହୋଇଛି ଓ ଆଜିସୁଦ୍ଧା ମୁଦ୍ରିତ ସଂଖ୍ୟାଗୁଡ଼ିକର ପରିମାଣ ସେ କେତେ ତାହା କଳନା କରିବା ଦୁଃସାଧ୍ୟ । କୁହାଯାଏ – ବାଇବେଲ୍ ଓ କୋରାନ୍ ପରକୁ ଓମାର ଖୈୟାମଙ୍କ ପଦ୍ୟ ଅନ୍ତତଃ ମୁଦ୍ରିତ ସଂଖ୍ୟା ଗୁଡ଼ିକର ପରିମାଣ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସର୍ବାଧିକ ।

ଓମର ଖୈୟାମ୍‌ଙ୍କ ଦେଶ ପ୍ରତିଭାର ଆବିର୍ଭାବ କ୍ୱଚିତ୍ ଘଟିଥାଏ । ଦା ଭିନ୍‌ଚିଙ୍କ ପରି—ଓମାର ଜ୍ୟୋତିଷ, ଗଣିତ ଓ ବିଜ୍ଞାନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ବହୁମୁଖୀ ପ୍ରତିଭାର ଅଧିକାରୀ ଥିଲେ । ତାଙ୍କର L’ Algebre d’Omar Al-khayyami ନାମକ ଗଣିତ ପୁସ୍ତକ ଓମାର ରୁବାୟତର ଅନୁବାଦ ପ୍ରକାଶିତ ହେବାର କେତେକ ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ଫରାସୀ ଭାଷାରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥିଲା ।

କିନ୍ତୁ ନୈଶାପୁରର ଖୈୟାମ ଥିଲେ ପ୍ରଧାନତଃ କବି । ଜୀବନ ସୁଖର ଆସ୍ୱାଦନରେ ସେ ଯେତିକି ଥିଲେ ମସ୍‌ଗୁଲ, ଦୁଃଖର ହଳା-

ହଲରେ ତର୍କ ବଳି ଥିଲେ ବିଦଗ୍ଧ । ତାଙ୍କର ପ୍ରିୟତମା ପାରସ୍ୟର ସାହାଙ୍କର କଣ୍ଠ ମଣ୍ଡନ କଲେ ଏବଂ ସେଇ ପାରସ୍ୟର ସାହାଙ୍କର ହୃଦୟର ସ୍ନେହ ଓ ସମ୍ମାନ ଓମାର୍‌ଙ୍କର ଜୀବନଧାରଣର ଏକମାତ୍ର ସମ୍ବଳ ଥିଲା । ପୁଣି, ସାହାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁପରେ ନିଜର ପ୍ରିୟତମାଙ୍କୁ ସେ ଫେରି ପାଇଥିଲେ । ତେଣୁ ଦୁଃଖ ଓ ସୁଖସୀମାର ଦିଗ୍‌ବଳୟର ଧାରେ ଧାରେ ତାଙ୍କୁ ଗତି କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ସେଥିପାଇଁ ବୋଧହୁଏ ତାଙ୍କର ଅଦ୍ୱୈତ ଦୃଷ୍ଟି ଜୀବନର ସେଇ ଦ୍ୱୈତସତ୍ତାର ଗଭୀରତାକୁ ସମାନ ଭାବରେ କଳନା କରିପାରିଥିଲା । ସେଇଥିପାଇଁ ବୋଧହୁଏ ସେ ଯେତିକି ନିରାଶ, ପ୍ରାୟ ସେତିକି ପରିମାଣରେ ସରସ । ତାଙ୍କର ଲୁହ ଆନନ୍ଦର ଲୁହ ଓ ତାଙ୍କର ଆନନ୍ଦ ଲୁହର-ଆନନ୍ଦ । ପରସ୍ପର ବିରୋଧି ଦୁଇଟି ଗଭୀର ଅନୁଭୂତିର ପ୍ରକାଶରେ ତାଙ୍କର ଭାରସାମ୍ୟ ଅତୁଳନୀୟ ! ଏହାହିଁ ବୋଧହୁଏ ଓମର୍ ପ୍ରତିଭାର ବିଶେଷତ୍ୱ । ତାଙ୍କର ଆନନ୍ଦ ଗ୍ରୀସୀୟ ବିଳାସ ଦେହ-ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ-ଦର୍ଶନର ଭିତ୍ତି ଉପରେ ଯେତିକି ଦୃଢ଼ ଭାବରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ, ଅନ୍ୟପକ୍ଷରେ ସୁଫି ଓ ପ୍ରାଚ୍ୟ ଦୁଃଖବାଦର ମୂର୍ଚ୍ଛନାରେ ତାହା ସେତିକି ଋଦ୍ଧିମନ୍ତ । ତାଙ୍କର ସ୍ୱପ୍ନମୟ ସୁରା ଓ ଚିର-ଯୌବନମୟୀ ସାକୀର ସୃଷ୍ଟି ବିରାଟ ଶୂନ୍ୟତାର ବକ୍ଷରେ ଚିର-ଦେଦୀପ୍ୟମାନ, କମନୀୟ । ଏଇ ଗୋଲାପର ସୌରଭ ଓ ସୁରାର ମାଦକତା ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ହୃଦୟକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିଛି । ଜାତି, ଧର୍ମ, ଦେଶ ଓ କାଳ ନିର୍ବିଶେଷରେ ନିଖିଳ ମାନବର ଅନ୍ତରରେ ଆନନ୍ଦ ସଞ୍ଚାରିତ କରିଛି ।

ଖ୍ୟାତନାମା ଶବ୍ଦ ଓ ଚିତ୍ର ଶିଳ୍ପୀ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ କାନୁନ୍‌ଗୋ ଏହି ସୌରଭରେ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ବିଶ୍ୱସାହିତ୍ୟ ଉଦ୍ୟାନରୁ ଏଇ ପାରସ୍ୟ ଗୋଲାପଟିକୁ ଆମ ସମ୍ମୁଖରେ ଆଣି ଥୋଇଛନ୍ତି ।

ଗୋଲାପର ରଙ୍ଗ, କୋମଳତା ଓ ସୌରଭ ତାଙ୍କ ବର୍ଣ୍ଣ ଓ ଗାନ ମଧ୍ୟଦେଇ ଯେପରି ଭାବରେ ଆତ୍ମ-ପ୍ରକାଶ କରାଛି ତାର ପ୍ରଶଂସା କରି ଶ୍ରୀ ଚିନ୍ତାମଣି ବେହେରା କହିଛନ୍ତି – "କବି ଓ ଶିଳ୍ପୀ ପ୍ରାଣର ଏଇ ଅପୂର୍ବ ସମନ୍ୱୟ, ଅସୀମ କଳ୍ପନା ଓ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପ୍ରକାଶଭଙ୍ଗୀ ଏକ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ପ୍ରତିଭାର ସ୍ପଷ୍ଟ ସଙ୍କେତ ବହନ କରି ଓଡ଼ିଆ ଅନୁବାଦ ସାହିତ୍ୟରେ ଯେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସ୍ଥାନ ଦଖଲ କରି ରହିବ ଏହା ନିଶ୍ଚିତ ।" କବି ବୈକୁଣ୍ଠ ପଟ୍ଟନାୟକ ଦୃଢ଼ତାର ସହ ଉଲ୍ଲେଖ କରିଛନ୍ତି – "ଶିଳ୍ପ ଓ କାବ୍ୟକଳା ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ସୂକ୍ଷ୍ମ ସୌହାର୍ଦ୍ଦ୍ୟ ଓ ଗେନସାମ୍ୟ ବିଦ୍ୟମାନ, ଶିଳ୍ପୀ କାନୁନ୍‌ଗୋ ତାହାର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ପୂର୍ଣ୍ଣ ମାତ୍ରାରେ ସପ୍ରମାଣ ସଦ୍‌ବ୍ୟବହାର କରିଛନ୍ତି ।"

କାନୁନ୍‌ଗୋଙ୍କ କବି-ପ୍ରତିଭା ତାଙ୍କର ଶିଳ୍ପ-ପ୍ରତିଭା ପରି ଭାବାନୁଗା ଓ ଲାଳିତ୍ୟମୟୀ ଖୈୟାମଙ୍କ ପଦ୍ୟର ସମସ୍ତ ଭାବକୁ ଆତ୍ମସାତ୍ କରି ସ୍ୱକୀୟ ଭାବାବେଗର ସ୍ରୋତରେ ଅନୂଦିତ ପଦ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ସ୍ୱତଃଗତିଶୀଳ କରି ପାରିଥିବାରେ ତାଙ୍କର କୃତିତ୍ୱ ତାଙ୍କ ରଚିତ ପଦ୍ୟଗୁଡ଼ିକର ସଙ୍କୋଚହୀନ ଗତିଶୀଳତାରୁ ହିଁ ପ୍ରମାଣିତ ହୁଏ । A book of verse underneath the bough; A jug of wine, a loaf of bread and thou; Beside me singing in the wilderness; And wilderness is paradise enow—ର ଅନୁବାଦ କରି କବି ଲେଖିଛନ୍ତି :—

ଏଇ ତରୁତଳେ ଘନ ପଲ୍ଲବ ବିତାନେ
ଜୀବନବନ୍ଧୁ ବସି ମୋର ତୁଲେ ଗୋପନେ
ପାଶେ ରଖି ଗୀତି ରଚନିକା ଲଘୁ ଆହାର
ଦ୍ରାକ୍ଷାମଦରେ ଭରିଦେବ ସଖି ଆଧାର;

ପାଶେ ବସି ଯେବେ ଗାଇବ ପ୍ରିୟ ରାଗିଣୀ,
ଉତ୍ଫୁଲ୍ଲ କର ନିର୍ଜ୍ଜନମରୁ ବନାନୀ,
ତେବେ ଗୋ ସଜନ ମୁହିଁ
ନମେଷକ ଲାଗି ସ୍ୱର୍ଗ ମଣିବ ରୁକ୍ଷ ଏ ମରୁଭୂଇଁ ।

ଏବଂ "That every hyacinth the garden wears—
Dropt in her lap from some one's lovely head."

ଏହି ଅତି କଠିନ ଭାବ ସମ୍ବଳିତ ପାଦଯୁଗ୍ମ କବିଙ୍କ ଭାବାବେଗରେ ମୁଖର ହୋଇ ଅତିସୁନ୍ଦର ରୂପ ଧାରଣ କରିଛି —

"ବନେ ଉପବନେ ବିକଶିତ ଯେତେ ଫୁଲ,
ବର୍ଣ୍ଣେ ଗନ୍ଧେ ଭୁବନେ ନାହିଁ ଯା' ତୁଲ,
ରସ ରଙ୍ଗିମା ଶିଥିଳ କବରୀ ଦେହୁଁ
ପଡ଼ିଛି କି ଖସି କୁଞ୍ଜ କାନନେ ପ୍ରିୟରେ ପ୍ରଣୟ ଦେଉଁ?"

କେବଳ ସେତିକ ନୁହେଁ, ଅନୁବାଦର ଭାବାବେଗ ସ୍ୱତଃସ୍ଫୂର୍ତ୍ତ ହୋଇ ଯେପରି ଭାବରେ ସମସ୍ତ ସମୟରେ ମୂଳ କବିତାର ଲାଳିତ୍ୟର ପରିସରକୁ ଅତିକ୍ରମ କରିଛି ତାହାମଧ୍ୟ ଅତି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଜନକ ।

"ସମସ୍ତ ସେତିକ ବାକି
ରୂପର ମାଧୁରୀ ପୀରତି ପୀୟୂଷ ଅନ୍ତରେ ନେବା ରଖି ।"

ଏହାଛଡ଼ା—

"ସେପାରେ ମୃତ୍ୟୁ ଶୂନ୍ୟେ ମାରଇ ହାଇ;
ନୀରବ କଣ୍ଠ ନ ମିଳଇ ସାଢ଼ା, ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ ସୁଖ ତହିଁ"

କିମ୍ବା—

"ଜାଣିଲି ତା ତହୁଁ ମଧୁର ଦ୍ରାକ୍ଷାସବ—
ମଞ୍ଜୁଷାରୁ ବଳି ସୁଗନ୍ଧର ସାର ମଧୁମୟ ଅନୁଭବ"

କିମ୍ବା—

"ଅନୁତାପ ଉଡ଼େ ମତ୍ତ ମଳୟେ ପଳିତପତ୍ର କିବା"

ଅଥବା—

"ମୂର୍ଖ କି ଗୁଣୀର ଲଭେ ସମେହତା ଅମୃତ ସ୍ୱପ୍ନମୟେ"— ପ୍ରସ୍ତୁତ ପଦ୍ୟାଂଶ ମନ ଓ ହୃଦୟରେ ଯେଉଁ ଅନୁରଣନ ଓ ଓ ଆଲୋଡ଼ନ ସୃଷ୍ଟି କରନ୍ତି ତାହା ଚିରସ୍ଥାୟୀ ।

କବିତା—ଦର୍ଶନ ନୁହେଁ କିମ୍ବା ନୀତିଶାସ୍ତ୍ର ନୁହେଁ । କବି ଦାର୍ଶନିକ ଓ ନୀତିଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞ ଦୁହିଁଙ୍କୁ ଆତ୍ମସାତ୍ କରିପାରେ । ପକ୍ଷାନ୍ତରେ ଦାର୍ଶନିକ ଓ ନୀତିଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞ କବିତାରେ ଦର୍ଶନ ଓ ନୀତି ଖୋଜି ବସି କବିତାର ଅବମାନନା କରନ୍ତି; କାରଣ ଦର୍ଶନ ଓ ନୀତିଶାସ୍ତ୍ରର ଗତିର ସୀମା ଅଛି । ସେହି ଶେଷ ସୀମାରୁ କବିତାର ଅସ୍ୟାରମ୍ଭଃ । ମସ୍ତିଷ୍କର ଗତିର ଶେଷ ସୀମାରୁ ହୃଦୟର ଅନନ୍ତ ଲୀଳାଭୂମିର ଦର୍ଶନଲାଭ ହୋଇଥାଏ । ଅନୁଭବର ସୁରଭିତ ପରାଗରେଣୁରେ ଯୁକ୍ତି ହୁଏ ଅନ୍ଧ ! ରସର ଉଚ୍ଛ୍ୱସିତ ବନ୍ୟାରେ ସତ୍ତା ସେଠି ହୁଏ ଆନନ୍ଦମୟ ! ଜୀବନର, ଦର୍ଶନର ଓ ଯୁକ୍ତିବାଦୀ ସମସ୍ତ ନୀତିର ସେହିଠାରେ ହୁଏ ପରିସମାପ୍ତି । କିଏ ଅବା ତାକୁ ରୁଦ୍ର ଓ ଶଙ୍କରେ ପାଏ—କିଏ ମୋନ ଲିସାର ଚିର ରହସ୍ୟମୟ ସ୍ମିତ ହାସ୍ୟରେ, କିନ୍ତୁ କେହି ଅନନ୍ତ-ଯୌବନା ଉର୍ବଶୀର ଲାସ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ତାକୁ ଦେଖେ । ତାହା ପାପ-ପୁଣ୍ୟ, ନୀତି-ଅନୀତିର ପରିସରର ବହୁ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ ।

ଓମାର୍‌ଙ୍କ ପଦାବଳୀ ଅନୁଭବଘନ – ଗତିହୀନ-ସ୍ଥିରବାଣୀ ଜୀବନ ଚତୁଷ୍କରେ ଏକ ସଫଳ ଅଭିଯାନ । ଅମରତ୍ୱର ମାନଦଣ୍ଡରେ ଏହା ସୁପ୍ରତିଷ୍ଠିତ । ଆନନ୍ଦାମୃତର ଆସ୍ୱାଦନରେ ଏହା ଉପଯୁକ୍ତ । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ କାନୁନ୍‌ଗୋ ଏହି ଅମର କୃତିକୁ ରୂପାନ୍ତରିତ କରି ଅନୁବାଦ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏକ ଆଧୁନିକ ଆଦର୍ଶ ଉପସ୍ଥାପିତ କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ କାବ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସ୍ଥାନର ମଧ୍ୟ ଅଧିକାରୀ ହୋଇଛନ୍ତି । ଅନୁବାଦ ହିସାବରେ ତାଙ୍କର କୃତି ଯେତିକି ପ୍ରଶଂସାର୍ହ, କାବ୍ୟ ହିସାବରେ ତାହା ସେତିକି ସଫଳ ଓ ସ୍ୱତଃସ୍ଫୂର୍ତ୍ତ । ତେଣୁ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ଏଭଳି ଏକ ରଚନା ପାଇଁ ଆମେ କୃତଜ୍ଞ ।

ବଡ଼ଗାଁ
ତା ୨୦ । ୯ । ୫୯

ଅଧ୍ୟାପକ
ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ମହାପାତ୍ର,
ଏମ୍. ଏ., ଡି. ଇଡ୍.

ମୁଖବନ୍ଧ

ପ୍ରସିଦ୍ଧ ପାରସ୍ୟ କବି ଓମାର୍ ଖୟାମଙ୍କର କବିତା ଇଂରାଜ କବି ଫିଟ୍‌ଜେରାଲ୍‌ଡଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଅନୂଦିତ ହୋଇ ଆଜି ବିଶ୍ୱବିଶ୍ରୁତ ଏବଂ ତା'ର ଅନ୍ତର୍ନିହିତ କଳାମାଧୁରୀ ସବୁଦେଶର କଳାରସିକ ଓ କାବ୍ୟପାଠକଙ୍କୁ ଆନନ୍ଦ ପ୍ରଦାନ କରିବା ସଙ୍ଗେ ବିଶ୍ୱର କାବ୍ୟ-ଦରବାରରେ ନିଜର ସାର୍ବଜନୀନ ଆବେଦନ ଯୋଗୁଁ ଅଭିନନ୍ଦିତ ଓ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ । ବିଭିନ୍ନ ଯୁଗରେ ବିଶ୍ୱର କାବ୍ୟ-ସାହିତ୍ୟରେ ରୁଚିର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିଥିଲେହେଁ ସ୍ୱକୀୟ ଯୁଗର ରୁଚି ଓ କଳାବୋଧର ସ୍ୱାକ୍ଷରରେ ଓମାରଙ୍କ କବିତା ଯେ ଚିର-ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଓ ରୁଦ୍ଧିମନ୍ତ, ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ କରିବାର ଅବକାଶ ନାହିଁ । ସେହି ସ୍ୱନାମଧନ୍ୟ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ପାରସ୍ୟ କବିଙ୍କର କବିତାନୁବାଦ ବିଭିନ୍ନ ଭାଷାରେ ହୋଇଛି । ଓଡ଼ିଆ ପାଠକଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ସେହି କବିତାର ରସାସ୍ୱାଦ ଦେବାକୁ କେତେକ ଓଡ଼ିଆ ଲେଖକ ଓ କବି ପୂର୍ବରୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଛନ୍ତି ଏବଂ ଏହି ଅନୁବାଦକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ଅଜୟ ଚନ୍ଦ୍ର ଦାସ, କାନ୍ତକବି ଲକ୍ଷ୍ମୀକାନ୍ତ ଓ ଶ୍ରୀ ଜଗଦ୍‌ବନ୍ଧୁ ମହାପାତ୍ର ପ୍ରଭୃତି ପ୍ରଧାନ । ଏବେ ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କଳାବିତ୍ ଓ ଲେଖକ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଗୋପାଳ କାନୁନ୍‌ଗୋ ସେହି ଓମାର କବିତାର ଓଡ଼ିଆ ଅନୁବାଦ ଫିଟ୍‌ଜେରାଲ୍‌ଡଙ୍କ ପ୍ରକାଶିତ ଇଂରାଜ ତର୍ଜମା ଅନୁସରଣରେ କରିଛନ୍ତି ଏବଂ ତାହା କବିତାର ମୂଳମର୍ମ ରକ୍ଷାକରିବା ସଙ୍ଗେ ଭାବ ଓ ଭାଷାର ସ୍ୱକୀୟତା ଧର୍ମରେ ଅଳଂକୃତ ହୋଇ ପାରିଥିବାର ସୁଧୀ ଓ ଅନୁରାଗୀ ପାଠକବୃନ୍ଦ ଉପଲବ୍ଧି କରିପାରିବେ । ଅଳ୍ପ କଥାରେ କହିବାକୁ ଗଲେ ଏହି ଅନୁବାଦ ସାର୍ଥକ, ରସୋତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ

ଓ ସ୍ୱକୀୟତାର ସ୍ୱାକ୍ଷରରେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ହୋଇ ପାରିଛି ଏବଂ ଓମାର୍ କବିତାର ପ୍ରାଣ ମଧ୍ୟ ପ୍ରାଞ୍ଜଳ ଓ ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦ ଭାବରେ ଏଥିରେ ଆତ୍ମପ୍ରକାଶ କରିଛି ।

ଏହି ପାରସ୍ୟ କବି ଓମାର୍ ନିଜର କାବ୍ୟସାଧନା ଓ ପ୍ରତିଭା ବଳରେ ବିଶ୍ୱପ୍ରସିଦ୍ଧ ହୋଇଥିଲେ ବି ତାଙ୍କର ଜନ୍ମବୃତ୍ତାନ୍ତ ଓ କାବ୍ୟ ସାଧନାର ଇତିହାସ ଆଜି ଅନ୍ଧକାରାଚ୍ଛନ୍ନ ଓ ଅସ୍ପଷ୍ଟ । ତଥାପି ବହୁ ସମାଲୋଚକ ତାଙ୍କର ଜୀବନୀ ସମ୍ପର୍କରେ ଆଲୋକପାତ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଛନ୍ତି । ଓମାରଙ୍କ ଜନ୍ମ ଆଜକୁ ପ୍ରାୟ ନଅ ଶହ ବର୍ଷ ତଳର କଥା । ଏକାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀର ପ୍ରଥମାର୍ଦ୍ଧରେ ପାରସ୍ୟର ଖୋରାସନ୍ ପ୍ରଦେଶର ନୈଶାପୁର ନାମକ ଗ୍ରାମରେ ତାଙ୍କର ଜନ୍ମ । ତାଙ୍କର ଜନ୍ମ ତାରିଖ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅନିର୍ଣ୍ଣିତ । ଓମାର୍‌ଙ୍କ ପୂରା ନାମ ଥିଲା ଗିୟାସୁଦ୍ଦିନ୍ ଇବନ୍ ଆବୁଲ୍ ଫତେହ ଓମର ବିନ୍ ଇବ୍ରାହିମ୍ ଅଲ୍ ଖୈୟାମ୍ । 'ଖୈୟାମ୍' ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ତମ୍ବୁକାର । ଓମାର୍‌ଙ୍କ ନାମ ସହିତ ତାଙ୍କର ବଂଶଗତ ବ୍ୟବସାୟ-ବାଚକ 'ଖୈୟାମ୍'ଶବ୍ଦ ସଂଲଗ୍ନ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ନିଜେ କେବେ ତମ୍ବୁ ବ୍ୟବସାୟ କରୁ ନ ଥିଲେ । ମାତ୍ର ଆଜି ସେ ଜଗତରେ ଓମର୍ ଖୈୟାମ୍ ନାମରେହିଁ ପରିଚିତ ।

କୈଶୋର ଜୀବନରେ ସେ ଖୋରାସନ୍ ପ୍ରଦେଶର ଜ୍ଞାନଶ୍ରେଷ୍ଠ ମହାମନୀଷୀ ଇମାମ୍ ମୋବାଫିକ୍‌ଙ୍କ ନିକଟରେ ଶିକ୍ଷାଲାଭର ସୁଯୋଗ ପାଇଥିଲେ ଏବଂ ବୟୋବୃଦ୍ଧି ସଙ୍ଗେ ଗଣିତ, ବିଜ୍ଞାନ ଓ ଦର୍ଶନରେ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ଅର୍ଜନ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କର ବାଲ୍ୟଜୀବନର ସହପାଠୀ ଥିଲେ ଆଲି ଇସାକ୍ ତୌସୀ ଓ ହାସାନ୍ ବିନ୍ ସାବ୍‌ବା । କିମ୍ବଦନ୍ତୀ ଅଛି, ଏଇ ତିନିବନ୍ଧୁ ଅଧ୍ୟୟନ କାଳରେ ପ୍ରତିଜ୍ଞାବଦ୍ଧ ହୋଇଥିଲେ

ଯେ ସେମାନଙ୍କ ତିନିଜଣ ମଧ୍ୟରୁ ଭବିଷ୍ୟତ ଜୀବନରେ ଯେ କେହି ସମୃଦ୍ଧିଶାଳୀ ହେବ ସେ ନିଜର ସୌଭାଗ୍ୟ ଅନ୍ୟ ଦୁଇ ସହପାଠୀ ବନ୍ଧୁ ସହିତ ସମାନ ଭାବରେ ଭାଗ କରି ଭୋଗ କରିବ । ଗୁରୁଗୃହରେ ବିଦ୍ୟାଶିକ୍ଷା ପରେ ବହୁଦିନ ଧରି ତିନିବନ୍ଧୁଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଦେଖାସାକ୍ଷାତ ଆଉ ହୋଇ ନଥିଲା । କିନ୍ତୁ ବହୁଦିନ ପରେ ଆଲ୍ଲି ଇହାକ୍ ତୌସୀ ଯେତେବେଳେ 'ନିଜାମ୍ ଉଲମୁଲ୍କ୍' ଉପାଧିରେ ଭୂଷିତ ହୋଇ ପାରସ୍ୟ ସୁଲତାନଙ୍କର 'ଉଷ୍‌ଜୀର' ବା ମନ୍ତ୍ରୀ ପଦରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେଲେ ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କର ପୁରାତନ ସହପାଠୀ ବନ୍ଧୁ ଓମାର୍ ଆସି ତାଙ୍କୁ ସାକ୍ଷାତ କରିଥିଲେ । ନିଜାମ ଉଲ୍‌ମୁଲ୍‌କ୍ ମଧ୍ୟ ପୂର୍ବ ପ୍ରତିଜ୍ଞାନୁଯାୟୀ ସତ୍ୟରକ୍ଷା କରିଥିଲେ ଓ ରାଜଦରବାରରୁ ବାର୍ଷିକ ୧୨୦୦ ମିଶ୍‌କାଲ୍ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଅର୍ଥାତ୍ ୯୦୦୦ ଟଙ୍କା ଓମାରଙ୍କୁ ମିଳିବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରି ଦେଇଥିଲେ । ବହୁଦିନ ଧରି ଏହି ଗଳ୍ପଟି ପ୍ରଚଳିତ ହୋଇ ଆସିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସମ୍ପ୍ରତି ଐତିହାସିକମାନେ ଏହାକୁ ଅମୂଳକ ଓ ଭିତ୍ତିହୀନ ବୋଲି ପ୍ରମାଣ କରି ସାରିଛନ୍ତି । ସେ ଯାହାହେଉ, ନିଜାମ ଉଲ୍‌ମୁଲକ୍ ଯେ ଓମାର୍‌ଙ୍କର ଜଣେ ବନ୍ଧୁ ଓ ପୃଷ୍ଠପୋଷକ ଥିଲେ ଏକଥା ସତ୍ୟ । ଓମାର୍ ଖୈୟାମ୍ କିନ୍ତୁ ବନ୍ଧୁତ୍ୱର ସୁଯୋଗ ନେଇ ତାଙ୍କ ନିକଟରେ ଉଚ୍ଚ ଉପାଧି ବା ପ୍ରଭୂତ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟର ପ୍ରାର୍ଥୀ ହୋଇ ନ ଥିଲେ । ସେ କେବଳ ଚାହିଁଥିଲେ ଭାଗ୍ୟବାନ ବନ୍ଧୁର ଆଶ୍ରୟ ତଳେ ନିକାଞ୍ଜନରେ ବସି ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ମନରେ ଗଭୀର ଜ୍ଞାନାନୁଶୀଳନର ସୁଯୋଗ ଏବଂ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସେ କାମନା ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥିଲା ।

ପାରସ୍ୟର ତତ୍କାଳୀନ ସୁଲତାନଙ୍କ ଦରବାରରେ ସେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଜ୍ୟୋତିଷୀରୂପେ ସୁନାମ ଅର୍ଜନ କରିଥିଲେ ଏବଂ ସୁଲତାନଙ୍କ ଆଦେଶରେ ପାରସ୍ୟ ପଞ୍ଜିକାର ସଂସ୍କାରକାର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟ କରିଥିଲେ ।

'ଜିଜମାଲିକସାହି' ତାଙ୍କର ଏକ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଜ୍ୟୋତିଷ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଏବଂ 'ଜଲାଲି ସଂବତ୍' ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ସମୟରୁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରଚଳିତ ହୋଇ ଆସୁଛି । ଏହାଛଡ଼ା ଗ୍ରହତତ୍ତ୍ୱ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଗ୍ରନ୍ଥ ଏବଂ ଅଙ୍କଶାସ୍ତ୍ର, ଜଡ଼ବିଜ୍ଞାନ ଓ ଜୀବବିଜ୍ଞାନ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଏକାଧିକ ଗ୍ରନ୍ଥ ସେ ରଚନା କରିଛନ୍ତି । କବି ଅପେକ୍ଷା ବୈଜ୍ଞାନିକ ଓ ଦାର୍ଶନିକ ହିସାବରେ ସେ ଅଧିକ ପ୍ରଖ୍ୟାତ । ଓମାର୍ ଗଣିତରେ ଯେଉଁ ଦଶଟି ଗ୍ରନ୍ଥ ଲେଖିଥିଲେ, ତନ୍ମଧ୍ୟରୁ ବୀଜଗଣିତଟି ୧୮୫୧ ମସିହାରେ ଫରାସୀ ପଣ୍ଡିତ ୱେପେ୍କ (Wopke)ଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଅନୁବାଦିତ ହୋଇଥିବାର ଜଣାଯାଇଛି; ମାତ୍ର ଓମାରଙ୍କ ଚୌପଦୀଗୁଡ଼ିକ ବହୁ ଲେଖକଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଅନୁବାଦିତ ହୋଇଥିଲେହେଁ, ଫିଜ୍ ଜେରାଲ୍ଡ୍ ଯେଉଁ ପଞ୍ଚସପ୍ତତି କରିଯାଇଛନ୍ତି, ତାହା ହିଁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପୃଥିବୀରେ ସର୍ବଜନାଦୃତ ହୋଇ ପ୍ରସିଦ୍ଧି ଅର୍ଜନ କରିଛି । କେହି କେହି ୨୫୦ ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ୧୨୦୦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚୌପଦୀ ଆବିଷ୍କାର କରି ସାରିଛନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ସେଗୁଡ଼ିକ ଓମାରଙ୍କ ରଚନା କି ନା ସେ ସମ୍ପର୍କରେ ମତଭେଦ ଦେଖାଯାଏ । ଓମାରଙ୍କ ଚିନ୍ତାଧାରା ପ୍ରତି ଲକ୍ଷ୍ୟକଲେ ଏହି ପଞ୍ଚସପ୍ତତି ଚୌପଦୀ ସବୁଠାରୁ ସ୍ୱକୀୟତା ଗୁଣରେ ଭୂଷିତ ଏବଂ ଏକପ୍ରକାର ଦର୍ଶନର ଛାପ ବହନ କରି ଲଳିତ ଓ ମଧୁର ହୋଇଥିବାର ଜଣାଯାଏ ।

୬। ଏକାଧାରରେ କବି, ଦାର୍ଶନିକ ଓ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ନରଖ୍ୟାତି କୌଣସିକାଳେ ଦେଶ ମଧ୍ୟରେ ବ୍ୟାପକତା ଲାଭ କରି ନଥିଲା । ଗଣିତ, ଜ୍ୟୋତିଷ ବା ଦର୍ଶନର ଦୁରୂହ ପ୍ରଶ୍ନର ମୀମାଂସା କରିବାକୁ ଯାଇ ମସ୍ତିଷ୍କ ଯେତେବେଳେ ଭାରାକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇ ଉଠୁଥିଲା, ସେହି ସମୟରେ ବୋଧହୁଏ ରସମୟ ଚୌପଦୀଗୁଡ଼ିକ ସେ ରଚନା କରୁଥିଲେ । ତଥାପି ଜୀବନ ଓ ଜଗତ ପ୍ରତି ଓମାରଙ୍କର

ଧ୍ୟାନ ଧାରଣା, ତାଙ୍କର ଅନୁଭୂତି ଓ ଅଭିଜ୍ଞତା ଏହି ଚୌପଦୀଗୁଡ଼ିକରେ ଲିପିବଦ୍ଧ । ତାଙ୍କର ଅଧିକାଂଶ କବିତା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରକାଶିତ ଧର୍ମବିଧି ପ୍ରତି ଅଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ଅବିଶ୍ୱାସ ଅତି ପ୍ରାଞ୍ଜଳ ଭାବରେ ଆତ୍ମପ୍ରକାଶ କରିଛି । କିନ୍ତୁ ସେ ଯେ ନାସ୍ତିକ ନ ଥିଲେ ତାହା ତାଙ୍କ ରଚନାରୁହିଁ ସ୍ପଷ୍ଟ ବୁଝାଯାଏ । ଜୀବନ ଓ ଜଗତର ଅସୀମ ରହସ୍ୟକୁ ଉପଲବ୍ଧି କରିବାର ଯେ ପ୍ରବଳ ଆକାଙ୍‌କ୍ଷା, ସନ୍ଧାନର ପିପାସା, ତାହାହିଁ କେବଳ ତାଙ୍କ ରଚନାରେ ବଳବତ୍ତର ହୋଇ ଆତ୍ମପ୍ରକାଶ କରିଛି । ଓମାର୍‌ଙ୍କ ପ୍ରତି-ଛତ୍ରରେ ଯେପରି ଏକ ଚିରନ୍ତନ, ନୈରାଶ୍ୟ, ନିତ୍ୟ-ବର୍ତ୍ତମାନ ଅତୃପ୍ତି ନିୟତ ଝଙ୍କୃତ । ଗୋଟିଏ ନିତ୍ୟ ପ୍ରହେଳିକାର ଅନ୍ଧକାରମୟ ଯବନିକା ଉଦ୍‌ଘାଟନ କରିବାକୁ ସତେ ଯେପରି ସେ ବ୍ୟସ୍ତ । "ମୁଁ କିଏ" "କେଉଁଠୁ ଆସିଛି" ଏବଂ "କେଉଁଠିକି ଯିବି" ମାନବ ମନର ଏହି ଚିରନ୍ତନ ପ୍ରଶ୍ନ ଓ କୌତୂହଳ ଓମାରଙ୍କ ଅଧିକାଂଶ ରଚନାରେ ନିହିତ ଥିବାର ଆମ୍ଭେ ଦେଖୁ ଓ ତାଙ୍କ ରଚନା ପଢ଼ିଲେ ସେ ଜଣେ ଅନନ୍ତ ନୈରାଶ୍ୟର କବି ସ୍ୱଭାବରେ ଅମର ଦୃଷ୍ଟି ଅଧିକ ମାତ୍ରାରେ ଆକର୍ଷଣ କରିଥାନ୍ତି । ତଥାପି ତାଙ୍କ କବିତାରେ ଆଶାର ବଳିଷ୍ଠ ଓ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ରଶ୍ମି ନିହିତ । ଓମାରଙ୍କ ଚିର ଅଶାନ୍ତ ମନ ଭାଗ୍ୟ, ଭଗବାନ ଓ ବିଶ୍ୱର ଦିଗ୍‌ବିଦିଗ ପରୀକ୍ଷରେ ଏକାବେଳକେ ଯେପରି ବ୍ୟସ୍ତ ଏବଂ ସଂସାରର ରୂପ ଓ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ଅରୂପର ସତ୍ତା ସନ୍ଧାନ ପାଇଁ ନିୟତ ସେପରି ବ୍ୟସ୍ତ ଓ ବ୍ୟାକୁଳ । ମାନବାତ୍ମାର କରୁଣ ଓ ଅଶ୍ରୁଳ ଅଭିଯୋଗ ନିୟତ ସମ୍ମୁଖରେ ସେ ବାଢ଼ିଛନ୍ତି ଏବଂ ଭାଗ୍ୟ, ଭଗବାନ ଓ ବିଶ୍ୱ ବିରୁଦ୍ଧରେ ମାନବାତ୍ମାର ଏହି ବିଦ୍ରୋହ କବିତା ମଧ୍ୟରେ ବିଦ୍ରୂପ ଓ ଉପହାସ ଆକାରରେ ଆତ୍ମପ୍ରକାଶ କରିଛି । ତେଣୁ ଓମାରଙ୍କ ଚୌପଦୀଗୁଡ଼ିକରେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ କାତରତା ନିହିତ ଏବଂ ମାନବାତ୍ମାର

ଅଶ୍ରୁ ତର୍ପଣରେ ତାଙ୍କ ରଚନା ଚିର ସିକ୍ତ ଓ ବେଦନାମୟ । ଏହି ବେଦନା ନୈରାଶ୍ୟର ବିଫଳତାର ବେଦନା ଏବଂ ସେ ନୈରାଶ୍ୟ ସାଂସାରିକ ଭୋଗ୍ୟବସ୍ତୁର ଅଭାବଘଟିତ ନୈରାଶ୍ୟ ନୁହେଁ—ତାହା ଜୀବନ, ମରଣ ଓ ଭାଗ୍ୟର ଚିରନ୍ତନ ରହସ୍ୟର କୌଣସି ଗୋଟିଏ ଅମୀମାଂସିତ ସମାଧାନଜନିତ ନୈରାଶ୍ୟ ଓ ବିଫଳତାର ବେଦନା ।

ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ମନୀଷୀଗଣ ଓମାରଙ୍କ ଲଳିତ ଚୌପଦୀରେ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ତାଙ୍କ ରଚନାରେ ଥିବା ଭୋଗବାସନାକୁ ବଡ଼କରି ଦେଖିଛନ୍ତି ଏବଂ ସୁରା ଓ ସାକୀ ଉପରେ ସବିଶେଷ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଦେଇଛନ୍ତି । ତେଣୁ କେହି କେହି ତାଙ୍କୁ ଚାର୍ବାକ ମତାବଲମ୍ବୀ, ଏପିକିଉରିୟ (Epicureau) ଜଡ଼ବାଦୀବୋଲି ଅଭିହିତ କରିଥାନ୍ତି । ଏହି ଧାରଣାର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ କେହି କେହି ତାଙ୍କ ରଚନାକୁ କେବଳ 'ସୁରା, ସାକୀ ଓ ଗୋଲାପ'ର କବିତା ବୋଲି ଭୁଲ ମଧ୍ୟ ବୁଝିଥାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଏହି ଧାରଣା ବିରୁଦ୍ଧରେ ଫରାସୀ ଲେଖକ ମଁଶିଏ ନିକୋଲ୍ (Nicholas) ଦୃଢ଼ ପ୍ରତିବାଦ ଜଣାଇ କହିଛନ୍ତି ଯେ ଏହି ସୁରା ସାକୀ ରୂପକ ମଧ୍ୟରେ ଓମାର୍ କେବଳ ସେହି ଅରୂପ ସନ୍ଧାନର ପ୍ରୟାସୀ ଦର୍ଶନ ଶାସ୍ତ୍ରର ମହାସାଗର ମନ୍ଥନ କରି ଅମୃତର ସନ୍ଧାନ ଯେତେବେଳେ ପାଇନାହାନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ସେ କହିଛନ୍ତି—

ଜ୍ଞାନ ଗର୍ବିତ ଗଲ୍ପଗୁଜବ କରୁଥାଉ ପୁରେ ବସି,
ସେ ପୁର ତେଆଗି ଆସ ଗୋ ସଜନି ପିବା ଗୁଲି ହସି ହସି ।

ଏଥିରୁ ଜଣାଯାଏ, ଓମାର୍ ନିଜେ ଜ୍ଞାନୀ ଓ ଶାସ୍ତ୍ରବେତ୍ତା ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଶାସ୍ତ୍ରର ଜଟିଳ ସମସ୍ୟା ତାଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ପ୍ରୀତିକର

ନଥିଲା ଏବଂ ଜୀବନର କୌଣସି ସମାଧାନ ମଧ୍ୟ ସେଥିରୁ ସେ ପାଇପାରି ନଥିଲେ । ତେଣୁ ଜୀବନହିଁ ଥିଲା ତାଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସତ୍ୟ, ପରମ ଗୌରବ ଓ ଚରମ ଉପଭୋଗର ସାମଗ୍ରୀ । ଜୀବନ ଯେପରି ସତ୍ୟ ଓ ଆନନ୍ଦମୟ ମୃତ୍ୟୁ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ତାହାର ପୂର୍ଣ୍ଣତା ଓ ପୂର୍ଣ୍ଣଚ୍ଛେଦ । ଅନୁରାଗରେ ଯେପରି ସତ୍ୟ ଅଛି, ବିରାଗରେ ମଧ୍ୟ ସତ୍ୟ ସେହିପରି ନିହିତ । ତାହାର ଭିତରେହିଁ ଜୀବନକୁ ଦେଖିବାକୁ ହେବ, ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ହେବ ଓ ଉପଭୋଗ କରିବାକୁ ମଧ୍ୟ ପଡ଼ିବ ।

ଅନୁରାଗେ ଅବା ବିରାଗେ ଦୀପ୍ତ ସତ୍ୟ-ପ୍ରଦୀପ ଅମର ଶିଖା,
ନିଃଶେଷେ ଆଜି ଭାସ୍ୱର କରୁ, ମନ ମନ୍ଦର ପରାଣ ସଖା;
ଫେକେତ ତାର ମିଳଇ ଯଦି ବା ମାଟିର ଜୀର୍ଣ୍ଣ ସରାଇଦରେ,
କି ଲାଗି ମାନବ ଢାଳଇ ଅଶ୍ରୁ ମନ୍ଦରେ ଡାକେ ଉଚ୍ଚସ୍ୱରେ ?

ସୁର ସାକୀ ତେଣୁ ଜୀବନର ପ୍ରତୀକ – ଜୀବନର ଅନୁରାଗ ଓ ବିରାଗ ସେଥିରେ ରୂପାୟିତ । ଜୀବନ ଓ ଜଗତର ସକଳ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଓ ରସର ଏହାହିଁ ନିର୍ଯ୍ୟାସ । ଜୀବନରେ ଜ୍ଞାନର ଗବେଷଣା ସେ କରିଛନ୍ତି ଓ ପରିଣାମରେ ତାର ଅସାରତା ମଧ୍ୟ ଉପଲବ୍ଧି କରିଛନ୍ତି । ତେଣୁ ସେ ଗାଇଛନ୍ତି—

ଜାଣି କି ବନ୍ଧୁ ଅତୀତ ଜୀବନେ ରୁକ୍ଷ-ମନୀଷା-ବଧୂ
କଲି ପରିଣୟ, ପ୍ରଣୟେ ତା ଭୁଲେ ସଞ୍ଚିଲି ଯେତେ ମଧୁ;
ମଧୁ ନୁହେଁ ସେ ତ ଗରଳ କି ହୁତାସନ,
ବନ୍ଧ୍ୟା ବଧୂରେ କଲି ମୁଁ ନିର୍ବାସନ ॥
ଆବର ବରିଲି ରକ୍ତିମ ସୁର ଫଗିଣୀ ପ୍ରିୟତମା,
ଦ୍ରାକ୍ଷାଲତାର ଲଳିତା କନ୍ୟା ବନ୍ଦିତା ମନୋରମା ।

ଜୀବନ ଗତିଶୀଳ ଏବଂ ଏଇ ଗତିଶୀଳତାହିଁ ଜୀବନର ଏକ ଧର୍ମ । ତେଣୁ ତାର ପ୍ରବହମାନ ମୁହୂର୍ତ୍ତିକୁ ଧରି ରଖି ଓମର୍ ନିଜ ଚୌପଦୀ ଭିତରେ ସର୍ବଦା ଗାଇଛନ୍ତି —

ସବୁ କଥା ପରେ ଏକଇ ସତ୍ୟ ଏ ଜୀବନ ଯାଏ ବହି,
ଏକଇ ସତ୍ୟ—ଏଇଯେ ଜୀବନେ ବାକି ସବୁ ମିଛ ସହି !

ତେଣୁ ଜୀବନର ସାମୟିକ ତୁଚ୍ଛତା ଓ ସବୁ କଥାର ଅନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟତା ଅବହେଳା କରି ବାସ୍ତବ ଜୀବନର ବେଦନାଠାରୁ ସେ ଦୂରରେ ରହିବାକୁ ଚାହିଁଛନ୍ତି । ଏହା କବିଙ୍କର ପଳାୟନବାଦ ଓ ନୈରାଶ୍ୟ ଭାବର ପରିଚାୟକ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଆନନ୍ଦ ଓ ଉପଭୋଗ ମଧ୍ୟରେ ଯେ ସାଂସାରିକ ସମସ୍ତ ପ୍ରଶ୍ନର ସମାଧାନ ନିହିତ ତାକୁହିଁ ସେ ଜୀବନର ସତ୍ୟ ବୋଲି ସ୍ୱୀକାରକରି ନେଇଛନ୍ତି । ଗୀତିକାବ୍ୟ, ସାମାନ୍ୟ ସୁରା, ସଙ୍ଗୀତର ମୂର୍ଚ୍ଛନା ଓ କବିତା ରଚନାକୁ ଜୀବନରେ ସ୍ୱର୍ଗସୁଖ ବୋଲି ସେ ମଣିଛନ୍ତି । ଓମାର 'ବର୍ତ୍ତମାନ'ର ଥିଲେ ଉପାସକ । 'ବର୍ତ୍ତମାନ'ହିଁ ତାଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଚରମ ସୁଖ ପରମ ଗୌରବର ବିଷୟ । ତେଣୁ ଅତୀତର ଶୋକ, ଶୋଚନା ବା ବିଷାଦକୁ ଅନ୍ତର କରି ଏବଂ ଭବିଷ୍ୟତକୁ ଭ୍ରୂକ୍ଷେପ ନକରି 'ବର୍ତ୍ତମାନ'ର ସ୍ତୁତିଗାନ ସେ କରିଛନ୍ତି —

ଗତକାଲି ସେତ ମରଣ ସେପାରେ 'ଅନାଗତ' କେଉଁ ସୁଦୂରେ,
କାହିକି ଭାବନା -- ଆଜି ଏ ବାସର ମଧୁମୟ ଯେବେ କରିପାର
ମଧୁ ସ୍ମୃତିରେ

ପୁଣି ଓମାର୍‌ଙ୍କ ଅଧିକାଂଶ ରଚନାରେ ନିୟତି ପ୍ରତି ଏକ ବିଦ୍ରୋହ ମନୋଭାବ ଅତି ସ୍ପଷ୍ଟ । ଅଦୃଷ୍ଟର ଅଜ୍ଞେୟତା ନିକଟରେ

ମଣିଷର ଶକ୍ତି ଯେ ସସୀମ ଏହାହିଁ ଯେପରି ନିଜ କବିତାରେ କବି ଘୋଷଣା କରିବାକୁ ଯାଇଛନ୍ତି—

ଅବନୀର ସୀମା ପରପାରେ ଗ୍ରହ-କକ୍ଷ ଭେଦିଲି ହେଲେ,
ବୁଝିଲି ମାନବ ଆୟାସ ଲବ୍ଧ କୋଟି କଳା କଉଶଳେ;
ଛେଦିଲି ଗ୍ରନ୍ଥି ଶତ,
ମାନବ ଭାଗ୍ୟ-ମରଣ-ଗ୍ରନ୍ଥି ରହିଗଲା ଅନାହତ;
ପ୍ରଜ୍ଞା ମୋ ପରାହତ ।

ନିୟତିହିଁ ସର୍ବଶକ୍ତିମାନ୍ ଏବଂ ତାହାରି ଇଙ୍ଗିତରେ ମଣିଷର ଭାଗ୍ୟ ସର୍ବଦା ନିୟନ୍ତ୍ରିତ । ମଣିଷ ତା ନିକଟରେ ଯେପରି ଅସହାୟ ଓ ପଙ୍ଗୁ—

ବଡ଼ ବିଚିତ୍ର ନ୍ୟାୟବଳ-ପାଲି ନିୟତି ଦେଇଛନ୍ତି ପାରି,
ଦିବସ-ଯାମିନୀ ଅଦ୍ଭୁତ ଛକ 'ଗୋଟି' ରୂପେ ନରନାରୀ;
ବାମେ ବାମେତରେ ଏକ ଦିଗେ ଅବା ଆନଦିଗେ କେତୁ ଚଳେ,
ବଞ୍ଚଇ କେବା ମରି ଶୁଏ ଆନ ନିୟତି ଇଚ୍ଛାବଳେ ।
କହୁଁ ନପାରେ ହଟି,
ଖେଳ ଅବସାନେ ବିରାଟ ଶୂନ୍ୟ ଗର୍ଭେ ଚଳଇ 'ଗୋଟି' ।

ପୁଣି—

ନିୟତି ଯେ ଲିପି ଲେଖିଛି ଲଲାଟେ ଅଙ୍ଗୁଳି ଧୀରେ ଚାଳି,
ଆନ କେ କରିବ ତହୁଁ ଏକପଦ ନୟନ ଅଶ୍ରୁ ଢାଳି ?
ପ୍ରଜ୍ଞାର ବଳେ ପୁଣ୍ୟ-ବିଧାନେ ସବିନୟ ଅନୁନୟେ
ପାରିବନି କେହି ଲେଉଟାଇ ତାରେ ସେ ଲେଖା ବର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରାୟେ ।

ମଣିଷ ଅନ୍ଧବିଶ୍ୱାସ, ଯୁକ୍ତିହୀନତା ଓ ନିର୍ବୋଧତାର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ସ୍ୱର୍ଗ ଆଶାରେ ମନ୍ଦିର, ମସଜିଦ୍‌ରେ ଯାଇ ମୁକ୍ତି ଖୋଜି ଥାଏ । କିନ୍ତୁ ଏହି ଦେବପୂଜା ଓ ମଣିଷର ସ୍ୱର୍ଗ କଳ୍ପନା ବା ମୁକ୍ତିସାଧନା ଯେ ଅସାର ତାହା ବାରମ୍ବାର ଓମାର୍ ମୁକ୍ତ କଣ୍ଠରେ ଆମକୁ କହି ଯାଇଛନ୍ତି । ତଥାକଥିତ "ସ୍ୱର୍ଗ" ମଧ୍ୟ ଆମରିପରି ପଙ୍ଗୁ, ଅଥର୍ବ ଓ ଅନ୍ୟ ଇଚ୍ଛାଶକ୍ତିର ଅଧୀନ ।

ଏଇତ ଆକାଶ ସାମିଆନାସମ ବିସ୍ତୃତ ଚଉପାଶେ,
ଜୀବନ-ମରଣ-ସଂଗ୍ରାମେ ନିତ ନର
ନିମ୍ନେ ଯାହାର ଅଭିନୟ ପଟକ ଶେ;
କର ତୋଳି ତାରେ ମିନତି କି ଲଗି କର ?
ଆମପରି ସେତ ଶର ଅଥର୍ବ ନିର୍ବୋଧ ଘୋରତର ।

ତେଣୁ ମଣିଷର ଅଶ୍ରୁ ଓ ଭାଗ୍ୟବିପାକ ପାଇଁ ଈଶ୍ୱରଙ୍କୁ ଦୋଷୀବୋଲି ସେ ସାବ୍ୟସ୍ତ କରିଛନ୍ତି ଓ ତାଙ୍କର ଅବିଚାର ପାଇଁ ବିଦ୍ରୋହ ମଧ୍ୟ କରିଛନ୍ତି ।

ଚଲାପଥେ ମୋର ଦୁଷ୍କୃତି ଲଗି ସରଜିଲ ଖାଲ ଖମା,
ସ୍ଖଳନ ମନାସି ବିସାଇଲେ ଫାଁସ କଲ ନିତି ପଥବଣା;
ପଡ଼ିଗଲେ ଝିମି ଭ୍ରମ ହାତଗଡ଼ା ଏଇ ପିଚ୍ଛିଳ ପଥେ,
"ନିଜ ଅର୍ଜିତ ପାପ ପରିଣାମ" ବୋଲି କହ କେଉଁ ମତେ ?

ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଅଭିଯୋଗ ଏଥିରେ ଅଛି ସତ; କିନ୍ତୁ ଓମାରଙ୍କର "ଈଶ୍ୱରବାଦ" ଏଥିରେ ବ୍ୟାହତ ହୋଇଥିଲା ପରି ମନେହୁଏ ନାହିଁ । ଯେଉଁ ଅଜ୍ଞାତ ଶକ୍ତି ପାଖରେ ମଣିଷର ସକଳ ବ୍ୟଥା, ବେଦନା ଓ କରୁଣ ରୋଦନ ନିରର୍ଥକ ତାଙ୍କୁହିଁ "ଈଶ୍ୱର"

ଅଭିହିତ କରି ଟମାସ୍ ହାର୍ଡ଼ି (Thomas Hardy) ଯେପରି ତାଙ୍କର "ଅସ୍ତିବାଦ"କୁ ବଜାୟ ରଖିଛନ୍ତି ଓମାର୍ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ତାଙ୍କ 'ଅସ୍ତିବାଦ'କୁ ବଜାୟ ରଖିଛନ୍ତି । ହାର୍ଡ଼ିଙ୍କ ଚିନ୍ତାଧାରା ଠିକ ଓମାର୍‌ଙ୍କ ଚିନ୍ତାଧାରାର ଅନୁରୂପ । ସେ ଓମାର୍‌ଙ୍କ କବିତା ପଢ଼ି ଏତେ ତନ୍ମୟ ହୋଇଥିଲେ ଯେ ଏଇ ରଚନାର ଗୋଟିଏ ଚମତ୍କାର ପଙ୍‌କ୍ତି ମୃତ୍ୟୁର ଅବ୍ୟବହିତ ପୂର୍ବରୁ ପଢ଼ି ଶୁଣାଇବାକୁ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କରିଥିଲେ ଏବଂ ଓମାର୍‌ଙ୍କ ଦର୍ଶନକୁ ନିଜର ଜୀବନ-ଦର୍ଶନ ବୋଲି ମାନି ନେଇଥିଲେ ।

Oh Thou, who Man of baser Earth didst make,
And who with Eden didst devise the snake;
For all the Sin wherewith the Face of Man
Is blackened, Man's Forgiveness give and take!

ତାର ଓଡ଼ିଆ ଅନୁବାଦ ଲେଖକ ଦେଇଛନ୍ତି—

ସରଜିଲ ତୁମେ ତୁଚ୍ଛ ଧାତୁରେ, ସୁନ୍ଦର ନରନାରୀ,
ନନ୍ଦନବନେ କାଳକୂଟ-ଶ୍ରେଣୀ ଥାପିଲ ବା କେଉଁପରି ?
ଲେପିଲ ଘୃଣ୍ୟ କଳଙ୍କ ଯେତେ ମାନବ ଶୁଭ୍ରାନନେ,
କ୍ଷମହେ ତାହାର ସବୁ ଅପରାଧ, କ୍ଷମାଦେନ ତାର ତୁମେ ।

ତେଣୁ ନିୟତି ବିରୁଦ୍ଧରେ ଚକ୍ରାନ୍ତ କରିବାକୁ କବି ଚେଷ୍ଟାକରିଛନ୍ତି ଏବଂ ନୂତନସୃଷ୍ଟିର ସୃଜନସ୍ୱପ୍ନରେ ବିଭୋରହୋଇ ଗାଇଛନ୍ତି —

ନିୟତିର ତୁଲେ ପାରିବ ଗୋ ଯେବେ ବାରେ ମନ୍ତ୍ରଣା କରି,
ଦୈନ୍ୟ-ଜଡ଼ିତ ନିଖିଳ-ଯୋଜନା ଦୂର୍ମଦସମ ଦଳି;
କରି କି ପାରିବ ନାହିଁ —
ଆମ ମନଲାଗି ନୂଆ ସର୍ଜନା ଅନ୍ତର ଅନୁଯାୟୀ ?

ଓମାର ତାଙ୍କ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଯୁଗର ସୁଫୀ କବିମାନଙ୍କ ପରି ମାନବ ଜୀବନରେ ପ୍ରଣୟର ପ୍ରଭାବ, ପ୍ରେମର ସାର୍ଥକତା, ମିଳନ-ବିରହଜନିତ ସୁଖ-ଦୁଃଖ, ଦର୍ଶନ ପାଇଁ ବ୍ୟାକୁଳତା ଓ ଅଦର୍ଶନର ବେଦନା ପ୍ରଭୃତି ପ୍ରେମର ବିଭିନ୍ନ ବୈଚିତ୍ର୍ୟମୟ ବିଭାଗ ଓ ଅନୁଭୂତିକୁ ନିଜର ରଚନା ମଧ୍ୟରେ ଲିପିବଦ୍ଧ କରି ଯାଇଛନ୍ତି । ସୁଫୀ କବିମାନଙ୍କର ସେ ଆଦିଗୁରୁ ଥିଲେ ବୋଲି କେହି କେହି ସମାଲୋଚକମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଅଭିମତ । ବେଦନା ଓ ବିରହରେ ହିଁ ପ୍ରେମର ସାର୍ଥକତା ଓ ଗୌରବ ନିହିତ, ଏକଥା ସୁଫୀ ଓ ସନ୍ଥ କବିମାନଙ୍କ ପୂର୍ବରୁ ଓମାର ଆମକୁ କହି ଯାଇଛନ୍ତି ।

ପୂଜାର ପିତୁଳା ବୋଲି ଯା ପୂଜିଲି ଅପବାଦ ବହି ଶିରେ,
ଜନତା ନେଇଛି ତାଲାଗି ମହତ ସମ୍ଭ୍ରମ ଗଲା ଧୀରେ;
ଅଗଭୀର ସୁରାପାନେ ଲଭିଲି ଜୀବନର ଗୀତି ମୂଲ,
ତୁଚ୍ଛ ବୋଲି ଯା' ହସି ଉଡ଼ାଇଲେ ହେଲା ସମ୍ମାନ ଦୂର ?

କଳଙ୍କ ଓ ଅପବାଦର କଣ୍ଟକମୟ ପଥରେହିଁ ପ୍ରେମର ଜୟଯାତ୍ରା ଓ ତାହାରି ଭିତରେ ପ୍ରେମର ଅଗ୍ନି-ପରୀକ୍ଷା । 'ବିରହ ଅଗିନ୍ ଅନ୍ଦର ଜାରୈ ତବ ପାବୈ ପଦ ପୂର୍ଣ୍ଣ'—ବିରହ ଅଗ୍ନି ଯାହାର ଅନ୍ତରକୁ ଦଗ୍‌ଧ କରେ ସେହି କେବଳ ପୂର୍ଣ୍ଣତାପଦ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ ।

ଓମାର ଈଶ୍ୱରଙ୍କଠାରେ ଆସ୍ଥା ରଖି ନାହାନ୍ତି ସତ; କିନ୍ତୁ ଜୀବନ ଉପରୁ ସେ କେବେ ବିଶ୍ୱାସ ହରାଇ ନାହାନ୍ତି । ବରଂ ସେହି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଶକ୍ତିର ସୂଚନା ଓ ସ୍ୱାକ୍ଷର ମାନବଠାରେ ଯେ ନିହିତ ଏବଂ ପରମ ପ୍ରାଣର ମୁଦ୍ରା ବହନ କରି ମଣିଷର ମର ଶରୀର ଯେ ଗୌରବୋଜ୍ଜ୍ୱଳ, ଏ କଥା ପରିଷ୍କାର ଭାବରେ ଆମକୁ ସେ କହି ଯାଇଛନ୍ତି ।

ଶୂନ୍ୟ ସେ କେଉଁ ପରମ ଅଂଶୁ ଆସିଲି ଖସି ମୁଁ ଧରଣୀ ଦେହେ,
ଗ୍ରହ ଗୁରୁ ତେଜେ-ଭର ଭାସ୍ୱର ଦୀପ୍ତ ସେ ଏକ ଅଶ୍ରୁ ଗେହେ;
କଲ୍ପିତ ମୋର ଧୂଳିର ଶଯ୍ୟାରେ ଏ ମୋର ଆତ୍ମା ଢଳେ
ଜାଣକି ସଜନୀ ଅଳକ୍ଷ ଏ କାହାର ସଙ୍କେତ ପ୍ରତିଫଳେ ?

ଏହା କେବଳ ଓମାରଙ୍କର ଆତ୍ମଲିପି ନୁହେଁ, ଜୀବନ ପ୍ରତି ଏହା ତାଙ୍କର ଧ୍ୟାନ-ଧାରଣା ଓ ଦର୍ଶନ । ମଣିଷର ଶକ୍ତିରେ ସେ ଥିଲେ ଆସ୍ଥାବାନ୍ । 'ଶୁନ ହେ ମାନୁଷ ଭାଇ, ସବାର ଉପରେ ମାନୁଷ ସତ୍ୟ ତାହାର ଉପରେ ନାଇଁ'—ଚଣ୍ଡୀଦାସଙ୍କର ଏହି ଅମର ବାଣୀ ତାଙ୍କର ବହୁ ପୂର୍ବରୁ ଓମାରଙ୍କ ଚୌପଦୀ ଗୁଡ଼ିକରେ ଯେପରି ଆତ୍ମପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଛି । ତେଣୁ ଓମାର୍ ଦଳିତ ଓ ପୀଡ଼ିତ ଜୀବନର ବ୍ୟଥାକୁ ଅନୁଭବ କରିଛନ୍ତି ଏବଂ ତାର ଅଭିଯୋଗକୁ ଘଟ ଓ ଘଟକାରର ରୂପକ ମଧ୍ୟରେ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତ ମଧ୍ୟ ଦେଇଛନ୍ତି ।

ବ୍ୟଥିତକଣ୍ଠେ ଘଟ କହେ ଧୀରେ ଦାରୁଣ ଆଘାତ ପାଇ
ଭାଗ୍ୟହୀନର ଦରଦ ମରମ, ବନ୍ଧୁ ! ବୁଝ କି ନାହିଁ ?

× × × ×

କମ୍ପିତ କରେ କି ଲଗି ଭାଙ୍ଗିଲ ରୂପ ମୋର ଘଟକାର,
ଯା ଲଗି ଜୀବନେ ଶତ ବଦ୍‌ନାମ ଲାଞ୍ଛନା ଅବସ୍ଥର—
ସହିଲି ମୁଁ ବାରବାର ।

ମଣିଷ ନିଜ ରୂପରେ ନିର୍ମଳ ଓ ପବିତ୍ର । କିନ୍ତୁ ବହୁ ଯୁଗର ଅବହେଳା ଓ ଅପୂଜା ଫଳରେ ଦେବତା ପଥର ପାଲଟିଗଲା ଭଳି ମଣିଷ ଅନେକ ସମୟରେ ତାର ଶକ୍ତି ଓ ସ୍ୱଚ୍ଛଳ ଜୀବନୀଶକ୍ତିକୁ ହରାଇ ବସିଥାଏ । କିନ୍ତୁ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ସମ୍ମାନ ଦ୍ୱାରା ପଥର ପୁଣି

ଦେବତ୍ୱରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେଲାଭଳି ମଣିଷ ମଧ୍ୟ ମଣିଷର ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ସମ୍ମାନ ଦ୍ୱାରା ନିଜର ପ୍ରକୃତ ରୂପ ଯେ ଫେରିପାଏ, ଏଥିରେ ଅଣୁମାତ୍ର ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ସୃଷ୍ଟିରେ ସମସ୍ତଙ୍କର ମୂଲ୍ୟ ରହିଛି । କେହି ଅବହେଳାର ସାମଗ୍ରୀ ନୁହନ୍ତି । ଏହି କଥାକୁ କବି ରୂପକ ମଧ୍ୟରେ କହିଛନ୍ତି : —

ଆନପଥ ଚାହିଁ ବିକଳେ କହଇ ପର୍ଣ୍ଣ ଶୁଆସ ଢୋଲ,
"ବିସ୍ମୃତ ହେଲେ ମୋ ଜୀବନ କଥା ସକଳେ ଗଲେଣି ଭୁଲି;
ମାତର ଏ ଦେହ ଶୁଷ୍କ ହେଲେ ବି ଭାଇ,
ପୁରାତନ ସୀଧୁରସେ ରସମପ୍ଲୁ କଲେ ମୁଁ ଉଠିବି ଜୀଇଁ ।"

ମେଟାରଲିଙ୍କ ନିଜ ନାଟକରେ ଜଡ଼ବସ୍ତୁକୁ ଜୀବନମନ୍ତ୍ରରେ ସଞ୍ଜୀବିତ କଲାଭଳି ଓମାର୍ ମଧ୍ୟ ନିଜ ରଚନାରେ ଜଡ଼ ଦେହରେ ଜୀବନର ଆରୋପ କରିଛନ୍ତି ଏବଂ ଏହି ରଚନା ଗୁଡ଼ିକ (କୁଜାନାମା) କବିର ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଯେପରି ଅପୂର୍ବ ମାନବାତ୍ମାର ଅଶ୍ରୁଳ ଅଭିଯୋଗ ଓ କାରୁଣ୍ୟର ବ୍ୟଥାରେ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ରସସିକ୍ତ ।

ପରିଶେଷରେ ଓମାରଙ୍କ କବିତାର ଅନୁବାଦ ଆମହାତକୁ ଯେ ଆଜି ଆସିଛି ସେଥିପାଇଁ ଆମର ଗର୍ବ କରିବାର କଥା । ବଙ୍ଗଳାରେ ବହୁ ଲେଖକଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଏହାର ଅନୁବାଦ କାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଛି ଏବଂ ନରେନ୍ଦ୍ର ଦେବଙ୍କର ଅନୁବାଦ ବଙ୍ଗଳାରେ ବହୁମାତ୍ରାରେ ପ୍ରଶଂସିତ । କିନ୍ତୁ ସେଥିରେ ମଧ୍ୟ ଅତିରଞ୍ଜନ ଓ ସ୍ୱେଚ୍ଛାଚାରର ରହିତ ଏବଂ ମୂଳ କବିତାର ମର୍ମ ବହୁସ୍ଥଳରେ ଅବହେଳିତ ଅଥବା ବିସ୍ମୃତ । ଏହି ଓଡ଼ିଆ ଅନୁବାଦରେ ସେ ପ୍ରକାରର ଅତିରଞ୍ଜନ ବା ସ୍ୱେଚ୍ଛାଚାର ନାହିଁ । ଏହା ନିଜର ସ୍ୱମାପ୍ତ ଛନ୍ଦ, ଅନୁବାଦର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଓ ମୂଳକବିତାର ବ୍ୟଞ୍ଜନାରେ

ପ୍ରାଣବନ୍ତ ହେବା ସଙ୍ଗେ ଓମାରଙ୍କୁ ଓମାର୍ ରୂପରେ ହିଁ ଆମକୁ ପରିବେଷଣ କରିଛନ୍ତି । ଜଟିଳ ଇଂରାଜୀ ଭାଷାକୁ ସରଳ ଓ ଲଳିତ ପଦ୍ୟାବଳୀରେ ଓଡ଼ିଆରେ ପ୍ରକାଶ କରିବା ଦିଗରେ ଏହି ଅନୁବାଦ ସାର୍ଥକ ହୋଇଛି ଏବଂ କଠିନ ଅର୍ଥବାହୀ ପଙ୍‌କ୍ତିଗୁଡ଼ିକ ଓଡ଼ିଆରେ ସହଜବୋଧ ଓ ପ୍ରାଞ୍ଜଳ ହେବା ସଙ୍ଗେ ତାର ରସ ଓ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ-ବୃଦ୍ଧି ଦିଗରେ ମଧ୍ୟ ସହାୟତା କରିଛି । ବିଶ୍ୱକବି ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥ ଏଇ ଓମାର୍ ଖୈୟାମ୍‌ଙ୍କ ଏକ ବଙ୍ଗଳା ଅନୁବାଦର ଭୂମିକାରେ କହିଛନ୍ତି, "ପାରସ୍ୟବଧୂର ବିଦେଶ ଗମନଜନିତ ସ୍ୱଭାବସୁଲଭ ଲଜ୍ଜା ସତ୍ତ୍ୱେ ତାର ସ୍ମିତହାସ୍ୟ ଅବଗୁଣ୍ଠନ ଭେଦ କରି ଆତ୍ମପ୍ରକାଶ କରିଛନ୍ତି ।" ମାତ୍ର ଏଠି ପାରସ୍ୟବଧୂ ଉତ୍କଳ ମାଟିରେ ପଦାର୍ପଣ କରି ଉତ୍କଳକାଉର ଚାଲିଚଳଣି ଓ ରୂପ ପରିପାଟୀକୁ ପ୍ରସନ୍ନ ଚିତ୍ତରେ ଗ୍ରହଣ କରି ନେଇଛନ୍ତି । ପାରସ୍ୟର ଅମଳିନ ଗୋଲାପ ଏ ମାଟିରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ ଧାରଣ କରି ଆହୁରି ରୂପ, ରସ, ଗନ୍ଧମୟ ହୋଇ ଉଠିଛି । ଏହି ଦୂରକାନନର ଗୋଲାପ ଲତିକାର ଆହରଣ, ରୋପଣ ଓ ପରିବର୍ଦ୍ଧନରେ ଯେତେ କଣ୍ଟକାଘାତର ପୀଡ଼ା ସହ୍ୟ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥିବ ତାହା ସହୃଦୟ ମାତ୍ରକେ ଉପଲବ୍ଧି କରି ପାରିବେ । ମାତ୍ର ଗୋଲାପର ସୌରଭରେ ସମସ୍ତେ ଯେ ଆତ୍ମହରା ହେବେ ଏଥିରେ ଅଣୁମାତ୍ର ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ଏଇ ଅନୁବାଦରେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ କାନୁନ୍‌ଗୋଙ୍କର ଲେଖନୀ ଓ ତୂଳିକା ଉଭୟ ମୁଖର ହୋଇ ଉଠିଛି ଏକାଧାରରେ ଘଟିଛି ତାଙ୍କ କବି ଓ ଶିଳ୍ପୀ ପ୍ରାଣର ସମନ୍ୱୟ । ତେଣୁ ସେ କେବଳ ଛନ୍ଦ ଦ୍ୱାରା ଭାବପ୍ରକାଶ କରି ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ରହି ପାରିନାହାନ୍ତି । ବିଚିତ୍ର ରୂପବ୍ୟଂଜନାର ପ୍ରକାଶ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରକାଶଧର୍ମୀ ଶିଳ୍ପୀଙ୍କର ଗୂଢ଼ ଭାବପ୍ରକାଶର କ୍ଷମତା ସ୍ପଷ୍ଟହୋଇ ଉଠିଛି । ପ୍ରଚ୍ଛଦପଟର ରୂପବ୍ୟଞ୍ଜନାରେ ସୁରା, ସାକୀ ଓ ଗୋଲାପର ସମସ୍ତ ଦର୍ଶନ ଅତି ଅଦ୍ଭୁତ ଭାବରେ ଧରା ଦେଇଛନ୍ତି ।

ଓମାର ଖୈୟାମ୍‌ଙ୍କ ପ୍ରଥମ ପଦର ଜାଗରଣୀ, ଚଳିତ ଖୟାମ୍‌ର ମୁଖଭଙ୍ଗୀରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇ ସଙ୍ଗିମାର ବିଶ୍ୱସୁପ୍ତିକୁ ଆଘାତ କରୁଛି ।

ତରୁଛାଇ ଯେଉଁ ସ୍ନିଗ୍ଧ ଶ୍ୟାମଳ କାନନରେ ବସି କାବ୍ୟଗୀତିକା, ମଦିରାପାତ୍ର ଓ ଅଳ୍ପ ଆହାର ନେଇ ଜୀବନର ସମସ୍ତ ସୁଖକୁ ଉପଭୋଗ କରିବାର ପ୍ରବଳ ବାସନାର ପ୍ରକାଶ ଅନ୍ୟ ଏକ ଚିତ୍ରରେ ଆତ୍ମପ୍ରକାଶ କରିଛି । ଆୟୁ-ବିହଙ୍ଗର କ୍ଷିପ୍ରଗତିତଳେ ଭୋଗର ମାଧୁର୍ଯ୍ୟ ଓ ମୃତ୍ୟୁର କରାଳ ମୁଖ ପାର୍ଶ୍ୱରେ ଜୀବନର ଅଭିବ୍ୟକ୍ତ ଚିତ୍ରଗୁଡ଼ିକୁ ଜୀବନ୍ତ କରିଛି । ସର୍ବୋପରି ଚତୁଃଶ୍ଲୋକ ସଂବଳିତ ଜ୍ୟାମିତିକ ଘନମାନ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରକାଶର ଅପୂର୍ବ ଶୈଳୀ—ଜନ୍ମମୃତ୍ୟୁର ସମସ୍ତ ରହସ୍ୟ ବିରାଟ ଅସୀମତା ମଧ୍ୟରେ ଧରା ଦେଇ ସୀମା ମଧ୍ୟରେ ଅସୀମର ରହସ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କରି ପାରିଛି । କବି ଓ ଶିଳ୍ପୀ ପ୍ରାଣର ଏଇ ଅପୂର୍ବ ସମନ୍ୱୟ, ଅସୀମ କଳ୍ପନା ଓ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପ୍ରକାଶଭଙ୍ଗୀ ଏକ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ପ୍ରତିଭାର ସ୍ପଷ୍ଟ ସଙ୍କେତ ବହନ କରି ଓଡ଼ିଆ ଅନୁବାଦ ସାହିତ୍ୟରେ ଯେ ନିଜର ବିଶିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନ ଦଖଲ କରି ରହିବ ଏହା ନିଶ୍ଚିତ ଏବଂ ଏଥିପାଇଁ କେବଳ ମୋର ଅଭିନନ୍ଦନ ଏକା ନୁହେଁ, ଦେଶର ଅଗଣିତ ପାଠକ ପାଠିକାଙ୍କର ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ସମ୍ମାନ ଲେଖକ ନିଶ୍ଚୟ ଆକର୍ଷଣ କରିବେ ବୋଲି ମୋର ବିଶ୍ୱାସ ।

ପୁରୀ   **ଶ୍ରୀ ଚିନ୍ତାମଣି ବେହେରା**
ତା ୨୫ । ୮ । ୫୪   ଅଧ୍ୟାପକ, ସାମନ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର କଲେଜ

ଅଭିମତ

ଏକାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀର ପାରସିକ କବି, ଦାର୍ଶନିକ ଓମର୍ ଖୟ୍ୟାମ୍‌ଙ୍କର ରୁବାୟତ୍ ବା ଚତୁଷ୍ପଦୀ ବ୍ରିଟିଶ୍ କବି ଫିଟ୍‌ଜେରାଲ୍ଡଙ୍କ ମାଧମରେ ପୃଥିବୀ ପ୍ରସିଦ୍ଧି ଲାଭକଲା । ବହୁଶତାବ୍ଦୀ ଅତୀତ ହୋଇଥିଲେହେଁ ଓମର୍‌ତତ୍ତ୍ୱ ଶତାବ୍ଦୀବ୍ୟାପୀ ସଂଘର୍ଷ ଓ ପ୍ରଶସ୍ତି ମଧ୍ୟରେ ନିଜର ଅମୃତତ୍ୱ ପ୍ରତିପାଦନ କରିଛି । ପୃଥିବୀ ପୃଷ୍ଠରେ କେତେ ମହାମାନବ ଓ ତତ୍ତ୍ୱଦର୍ଶୀ ନାସ୍ତିକତା ଦୋଷରେ ଦୁଷ୍ଟହୋଇ ପ୍ରାଣୋତ୍ସର୍ଗ କରି ଅଛନ୍ତି । କିଏ ବିଷପାତ୍ର ହସିହସି ପିଇଛି, କିଏ ବା କ୍ରୁଶ୍ କାଷ୍ଠରେ କଣ୍ଟକପିଷ୍ଟ ହୋଇ ମରିଛି । ଓମର୍ ହୁଏତ ଧର୍ମ ଜୀବଦ୍ଦଶାରେ ସ୍ୱୈରାଚାର ବା ସ୍ୱେଚ୍ଛାଚାରର ଦୁଷ୍ଟ ହୋଇ ବଳିପଡ଼ିଥାନ୍ତେ । ଭାଗ୍ୟବଶତଃ ସେପରି ଦୁର୍ଘଟଣା ଘଟି ନ ଥିଲେହେଁ ତାଙ୍କ କାବ୍ୟକୃତିକୁ ବହୁ ଅଗ୍ନି-ପରୀକ୍ଷାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ପଡ଼ିଛି ଓ ପଡ଼ିବ । ସଂଘର୍ଷ ସତ୍ତ୍ୱେ, ଉକ୍ତ ତତ୍ତ୍ୱଦର୍ଶନ ଜୀବନ୍ତଉଲ୍‌କା ସଦୃଶ ଶତାବ୍ଦୀର ତମସା ଭେଦକରି ସ୍ୱୀୟପ୍ରତିଭା ବିଚ୍ଛୁରିତ କରିପାରିଛି । ବିଜ୍ଞାନ ଯୁଗର ମାନବ ଆଜି ବିଶ୍ୱାସ କରେ "ସୁରା-ସାକୀ" ଅଥବା "ଅତିନ୍ଦ୍ରିୟ ମଧୁକ୍ଷରଣ" ଜୀବନସର୍ବସ୍ୱ—ଦର୍ଶନ ନୁହେ । ଏହି ବିଶାଳ ଓ ବିପନ୍ନ ମାନବ ଆପଣାର ବିରାଟ କୃତି ବା କୃଷ୍ଟି ପଶ୍ଚାତରେ ଦେଖେ ଏକ ଭସ୍ମାବଦ୍ଧ ନିଷ୍ଫଳତା—ଯାହାକି ତାହାର ସମଗ୍ର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଜୀବନକୁ ଅଶ୍ରୁପ୍ଲାବିତ କରି ପରିହାସ କରିଆସିଛି—ଏହି ଦର୍ଶନ କେବଳ ଓମରଙ୍କର କାହିଁକି, ସମଗ୍ର ବିଶ୍ୱମାନବର ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଅନୁଭୂତି । ଏହି ଭାବାନୁଭୂତିରେ ଅନୁପ୍ରାଣିତ ହୋଇ ଶିଳ୍ପୀ ଗୋପାଳ କାନୁନ୍‌ଗୋ ତାଙ୍କର ତୁଳି ଓ ବର୍ଣ୍ଣ ବିନ୍ୟାସ ଭଳି କାବ୍ୟଲୋକରେ ଲେଖନୀ ଚାଳନା କରିଅଛନ୍ତି । ଶିଳ୍ପ ଓ କାବ୍ୟକଳା ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ସୂକ୍ଷ୍ମ ସୌହାର୍ଦ୍ୟ ଓ ଗୋତ୍ରସାମ୍ୟ

ବିଦ୍ୟମାନ, ଶିଳ୍ପୀ କାନୁନ୍‌ଗୋ ତାହାର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ପୂର୍ଣ୍ଣମାତ୍ରାରେ ସପ୍ରମାଣ ସଦ୍‌ବ୍ୟବହାର କରିଅଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଅନୂଦିତ ଗ୍ରନ୍ଥ ଛତ୍ରେ ଛତ୍ରେ ଏହାର ନିଦର୍ଶନ ହେବବୋଲି ଲେଖକ ବିଶ୍ୱାସ କରେ ।

ଓମର୍‌ରୁବାୟତ୍‌ର ଅନୁବାଦ ବିଭିନ୍ନ ଭାରତୀୟ ସାହିତ୍ୟରେ ସୁଲଭ ହେଲେ ମଧ ଉତ୍କଳରେ ତାହାର ଅଭାବ ପରିଲକ୍ଷିତ ହେଉଥିଲା । ଅତୀତରେ ଜଣେ ଅଧେ ସାହିତ୍ୟିକ ଫିଟ୍‌ଜେରାଲଡ଼୍‌ଙ୍କର ଇଂରାଜୀ ରୁବାୟତରୁ ଅଂଶ ବିଶେଷ ଅନୁବାଦ କରିଥିଲେ । ମାତ୍ର ସେମାନେ କେତେଦୂର କୃତକାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଥିଲେ ତାହା ସନ୍ଦେହଜନକ । ଶ୍ରୀ କାନୁନ୍‌ଗୋ ଏହି ଅଭାବ ପୂରଣ କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଅନୁବାଦ ସାହିତ୍ୟ ଯେ କେତେ ସୁନ୍ଦର, ସୁଖପାଠ୍ୟ ହୋଇପାରେ ତାହା ଦର୍ଶାଇବାରେ ଯଥେଷ୍ଟ କୃତି ଦେଖାଇଛନ୍ତି । ପ୍ରତି ରୁବାୟତ୍‌ର ମୂଳଭାବକୁ ଯଥା ସମ୍ଭବ ଅକ୍ଷୁଣ୍ଣ ରଖି, କ୍ଲିଷ୍ଟ ଦର୍ଶନତତ୍ତ୍ୱର ଅଙ୍ଗହାନି ନକରି, ସୁନ୍ଦର ସୃଷ୍ଟି ବାଢ଼ି ଉତ୍କଳ ଭାଷାର ସୌଷ୍ଠବ ତଥା ବ୍ୟାପକତା ପ୍ରମାଣ କରି ଦେଇଛନ୍ତି । ପାଠକ ମାନେ କାବ୍ୟାନ୍ତର୍ଗତ ଭାବବିନ୍ୟାସ, ଛନ୍ଦଲାଳିତ୍ୟରେ ଓ ଭାଷା ବିଭୁଷାରେ ମୁଗ୍ଧ ହେବେ ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ।

ଶେଷରେ ଶ୍ରୀ କାନୁନ୍‌ଗୋଙ୍କର ଏହି ଅଭିନବ ପ୍ରୟାସକୁ ପ୍ରଶଂସା ନକରି ରହି ପାରୁନାହିଁ । ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟରେ ଏହା ସର୍ବାଗ୍ରକୃତି ବୋଲି ଅଭିନନ୍ଦନ ଜଣାଇ ସାହିତ୍ୟରସିକଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରୁଛି ।

ପୁରୀ
୨୦ । ୬ । ୫୪

ବୈକୁଣ୍ଠ ନାଥ ପଟ୍ଟନାୟକ

ସଂକେତ ସୂଚୀ

ପୃଷ୍ଠା-୫—

(୧) ଇରାମ୍—ଆରବ୍ୟ ବାଲୁକା ତଳେ ପ୍ରୋଥିତ ନଗର।

(୨) ଜାମସିଏଦ୍—ପାରସ୍ୟ ରାଜା, ଯାହାଙ୍କର ସପ୍ତରତ୍ନ ଖଚିତ ମଦ୍ୟ ପାତ୍ର ଭୁବନବିଖ୍ୟାତ ଥିଲା।

ପୃଷ୍ଠା-୭—

(୧) ଦାୟୁଦ—ଭଗବତ ସ୍ତୋତ୍ର ପାଠ କରିବାବେ କଣ୍ଠ ମାଧୁର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ପ୍ରସିଦ୍ଧ।

(୨) ପାପିହା—ଶୀତ-ଗ୍ରୀଷ୍ମ ପକ୍ଷୀ ବିଶେଷ।

ପୃଷ୍ଠା-୮—

(୧) କାଏ କୋବାଦ—ଅସାଧାରଣ ଶକ୍ତିସମ୍ପନ୍ନ ରାଜା—ତାଙ୍କର ବୀରପୁତ୍ର ରୁସ୍ତମ୍।

ପୃଷ୍ଠା-୯—

(୧) ରୁସ୍ତମ୍—ପାରସ୍ୟ ବୀର ଓ ଯୋଦ୍ଧା।

(୨) ହାତେମ୍‌ତାଇ—ବଦାନ୍ୟ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବିଳାସ-ପ୍ରିୟ ନର।

(୩) କାଇଖସ୍ରୁ—ବିଖ୍ୟାତ ପାରସ୍ୟ ସମ୍ରାଟ୍।

ପୃଷ୍ଠା-୧୦—

(୧) ମାମୁଦସାହା—୯୭୧-୧୦୨୯-ଗଜନୀର ଦିଗ୍‌ବିଜୟୀ ସମ୍ରାଟ।

ପୃଷ୍ଠା-୧୩—

(୧) କୋମଲ ଦଲ—ଗୋଲାପର କୋମଲ ପାଖୁଡ଼ା।

ପୃଷ୍ଠା-୧୭—

(୧) ଜାମ୍‌ସିଏଦ୍—ପାରସ୍ୟ ରାଜା। ଯାହାଙ୍କର ସପ୍ତରତ୍ନ ଖଚିତ ମଦ୍ୟପାତ୍ର ଭୁବନ ବିଖ୍ୟାତ ଥିଲା।

(୨) ବ୍ରାହମ୍—(**Abraham**) ବଣ୍ୟ ଗର୍ଦ୍ଦଭ ଶିକାର କରିବାରେ ସିଦ୍ଧହସ୍ତ।

ପୃଷ୍ଠା-୫୩—

(୧) ଅଭ୍ୟୁଦୟ—ଶେଷ ବିଚାରର ଦିନ

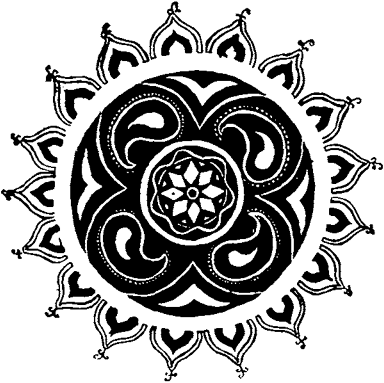

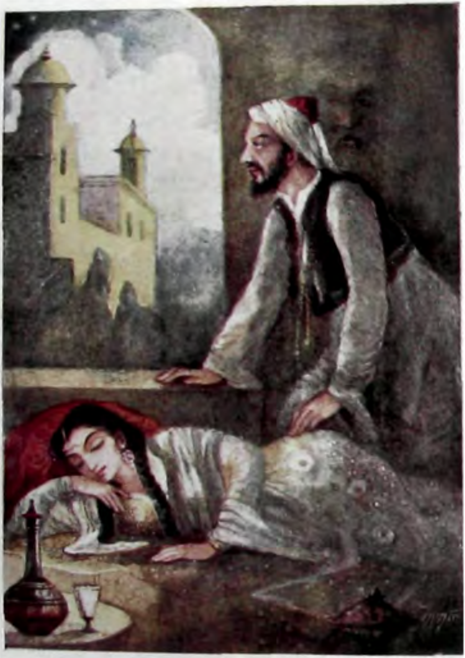

ଓମାର୍ ଖୈୟାମ୍

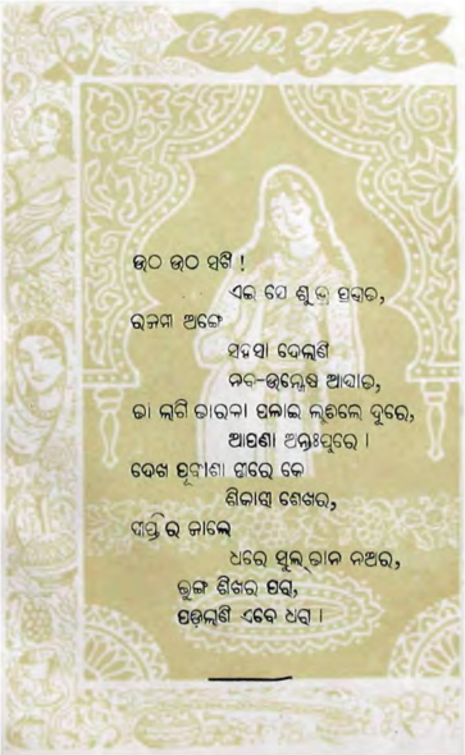

ଉଠ ଉଠ ସଖି !
ଏଇ ଯେ ଶୁଭ୍ର ପ୍ରଭାତ,
ରଜନୀ ଅଙ୍ଗେ
ସହସା ଦେଲାଣି
ନବ-ଉନ୍ମେଷ ଆଘାତ,
ତା ଲଗି ତାରକା ପଳାଇ ଲୁଚିଲେ ଦୁରେ,
ଆପଣା ଅନ୍ତଃପୁରେ ।
ଦେଖ ପୂର୍ବାଶା ଘରେ କେ
ଶିକାରୀ ଶେଖର,
ଦୀପ୍ତିର ଜାଲେ
ଧରେ ସୁଲ୍‌ତାନ ନଅର,
ତୁଙ୍ଗ ଶିଖର ପରା,
ପଡ଼ଲାଣି ଏବେ ଧରା ।

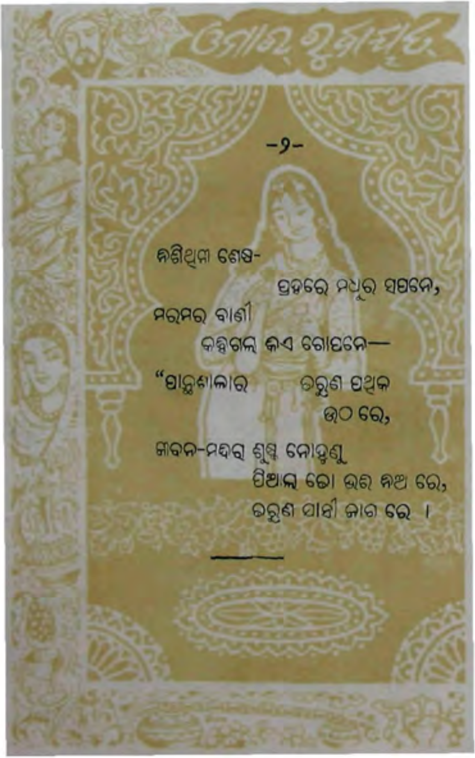

-୨-

ନିଶିଥିନୀ ଶେଷ-
ପ୍ରହରେ ମଧୁର ସପନେ,
ମରମର ବାଣୀ
କହିଗଲ୍ କିଏ ଗୋପନେ—
"ପାନ୍ଥଶାଳାର ତରୁଣ ପଥିକ
ଉଠ ରେ,
ଜୀବନ-ମଦିରା ଶୁଷ୍କ ନୋହୁଣୁ
ପିଆଲା ତୋ ଭରି ନିଅ ରେ,
ତରୁଣ ସାକୀ ଜାଗ ରେ ।

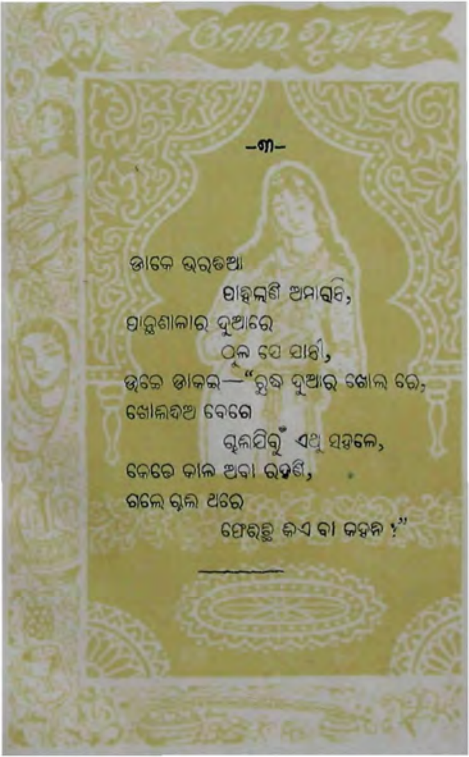

-୩-

ଡାକେ ଭରଡଆ
ପାହ୍ଲଣି ଅମାରାତି,
ପାନ୍ଥଶାଳାର ଦୁଆରେ
ଠିଆ ଯେ ଯାତ୍ରୀ,
ଉଚ୍ଚେ ଡାକଇ—"ରୁଦ୍ଧ ଦୁଆର ଖୋଲ ରେ,
ଖୋଲିଦିଅ ବେଗେ
ଚାଲିଯିବୁଁ ଏଥୁ ସତ୍ୱରେ,
କେତେ କାଳ ଅବା ରହିଣି,
ଗଲେ ଚାଲି ଥରେ
ଫେରନ୍ତି କିଏ ବା କହନ୍ତି ?"

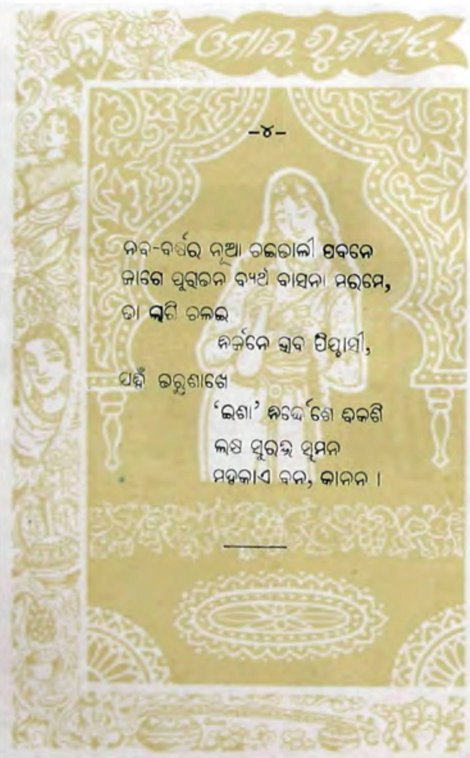

ନବ-ବର୍ଷର ନୂଆ ଚଇତାଳୀ ପବନେ
ଜାଗେ ପୁରାତନ ବ୍ୟର୍ଥ ବାସନା ମରମେ,
ତା ଲାଗି ଚଳଇ
ନିର୍ଜନେ ଭାବ ପିୟାସୀ,

ଯହିଁ ତରୁଶାଖେ
'ଈଶା' ନିର୍ଦ୍ଦେଶେ ଝକଶି
ଲକ୍ଷ ସୁରଭି ସୁମନ
ମହକାଏ ବନ, କାନନ ।

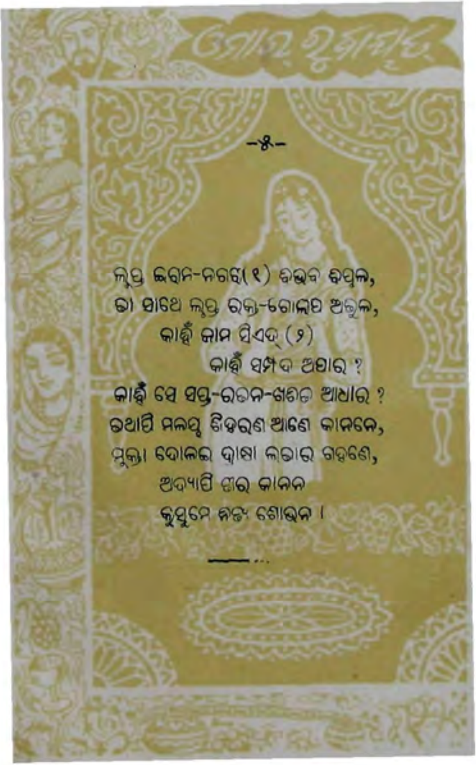

-୪-

ଲୁପ୍ତ ଇରାମ-ନଗରୀ(୧) ବିଭବ ବିପୁଳ,
ତା ସାଥେ ଲୁପ୍ତ ରକ୍ତ-ଗୋଲାପ ଅତୁଳ,
କାହିଁ ଜାମ ସିଏଦ୍ (୨)
କାହିଁ ସମ୍ପଦ ଅପାର ?
କାହିଁ ସେ ସପ୍ତ-ରତନ-ଖଚିତ ଆଧାର ?
ତଥାପି ମଳୟ ଶିହରଣ ଆଣେ କାନନେ,
ମୁକ୍ତା ଦୋଳଇ ଦ୍ରାକ୍ଷା ଲତାର ଗହଣେ,
ଅଦ୍ୟାପି ତୀର କାନନ
କୁସୁମେ ନିତ୍ୟ ଶୋଭନ ।

——...

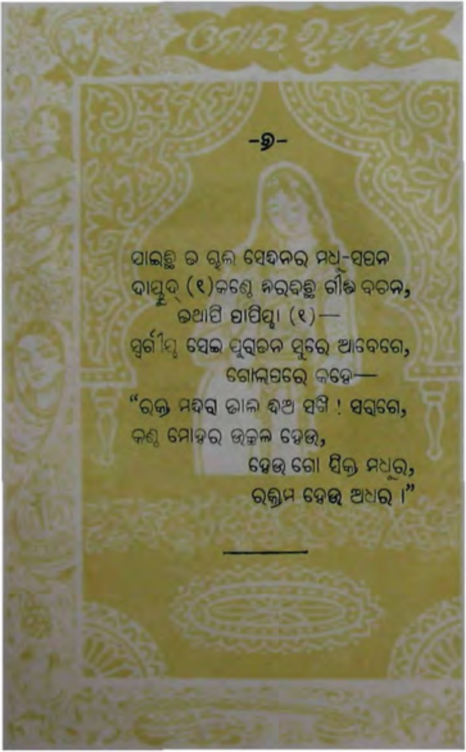

-୭-

ପାଇଛୁ ତ ଭୁଲି ସେଦିନର ମଧୁ-ସପନ
ଦାଯୁଦ୍ (୧)କଣ୍ଠେ ନୀରବିଛି ଗୀତି ବଚନ,
ତଥାପି ପାପିୟା (୧)—
ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ସେଇ ପୁରାତନ ସୁରେ ଆବେଗେ,
ଗୋଲାପରେ କହେ—
“ରକ୍ତ ମଦିରା ଢାଳି ଦିଅ ସଖି ! ସତ୍ୱରେ,
କଣ୍ଠ ମୋହର ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ହେଉ,
ହେଉ ଗୋ ସିକ୍ତ ମଧୁର,
ରକ୍ତିମ ହେଉ ଅଧର ।”

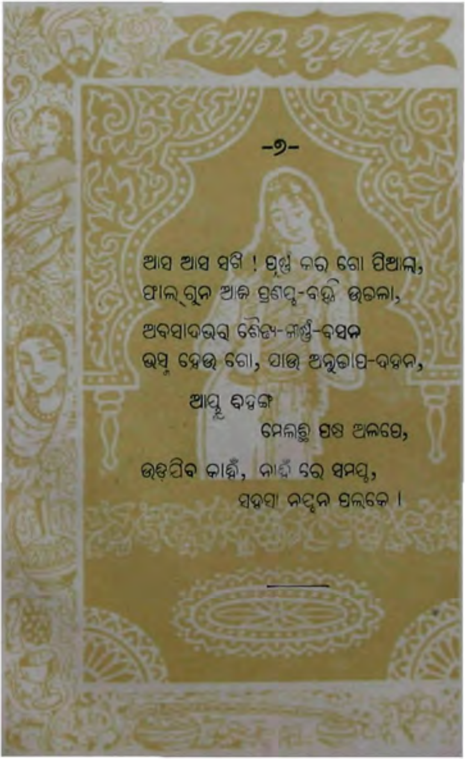

-୭-

ଆସ ଆସ ସଖି ! ପୂର୍ଣ୍ଣ କର ଗୋ ପିଆଲା,
ଫାଲ୍‌ଗୁନ ଆଜ ପ୍ରଣୟ-ବହ୍ନି ଉଚଲା,
ଅବସାଦଭର ଶୈତ୍ୟ-ଜୀର୍ଣ୍ଣ-ବସନ
ଭସ୍ମ ହେଉ ଗୋ, ଯାଉ ଅନୁତାପ-ଦହନ,
ଆୟୁ ବିହଙ୍ଗ
ମେଲାଚ୍ଛି ପକ୍ଷ ଅଳପେ,
ଉଡ଼ିପିବ କାହିଁ, ନାହିଁ ରେ ସମୟ,
ସହସା ନୟନ ପଲକେ ।

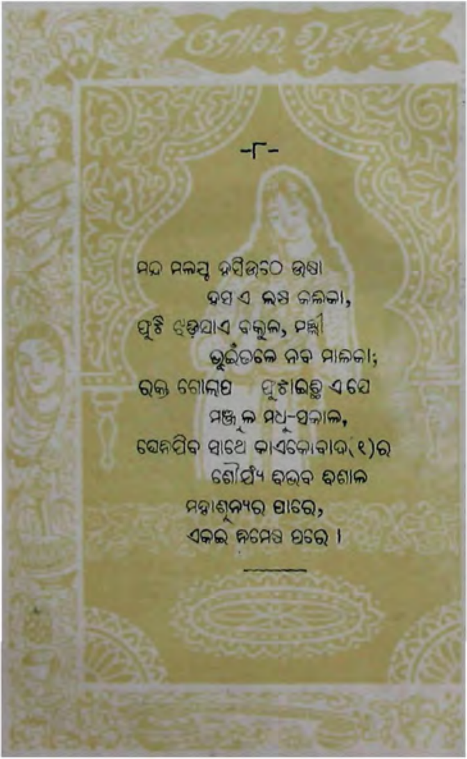

ମନ୍ଦ ମଳୟ ହସିଉଠେ ଊଷା
ହସଏ ଲକ୍ଷ କଳିକା,
ଫୁଟି ଝଡ଼ିଯାଏ ବକୁଳ, ମଲ୍ଲୀ
ଭୂଇଁତଳେ ନବ ମାଳିକା;
ରକ୍ତ ଗୋଲାପ ଫୁଟାଇଛି ଏ ଯେ
ମଞ୍ଜୁଳ ମଧୁ-ସକାଳ,
ଖେଳିବ ସାଥେ କାଏକୋବାଦ(୧)ର
ଶୌର୍ଯ୍ୟ ବିଭବ ବିଶାଳ
ମହାଶୂନ୍ୟର ପାରେ,
ଏକଇ ନିମେଷ ପରେ ।

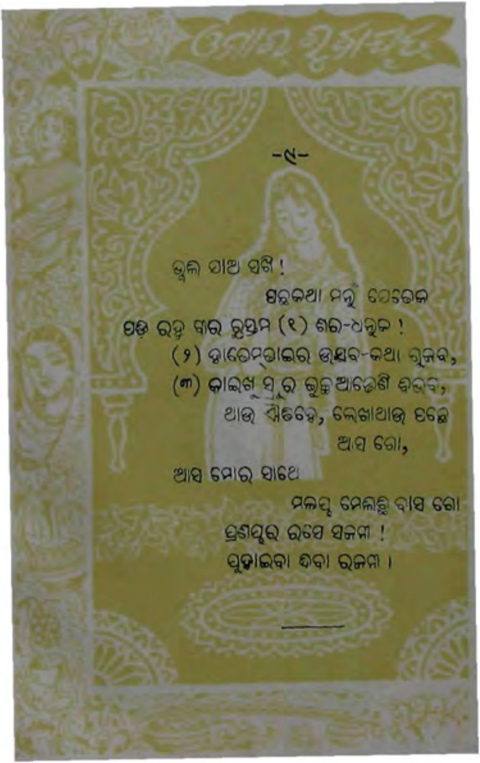

-୯-

ଭୁଲି ଯାଅ ସଖି !
ପଛକଥା ମନୁଁ ଯେତେକ
ପଡ଼ ରହୁ ବୀର କୁସୁମ (୧) ଶର-ଧନୁକ !
(୨) ହାତେମ୍‌ତାଇର ଉତ୍ସବ-କଥା ଗୁଜବ,
(୩) କାଇଖୁ ସ୍ରୁର ଭୁଚ୍ଛ ଆଢେଣି ବିଭବ,
ଥାଉ ସେଁତେବେ, ଲେଖାଥାଉ ପଟ୍ଟେ
ଆସ ଗୋ,
ଆସ ମୋର ସାଥେ
ମଳୟ ମେଳାଛି ବାସ ଗୋ
ପ୍ରଣୟର ରସେ ସଜନୀ !
ପୁହାଇବା ଦବା ରଜନୀ ।

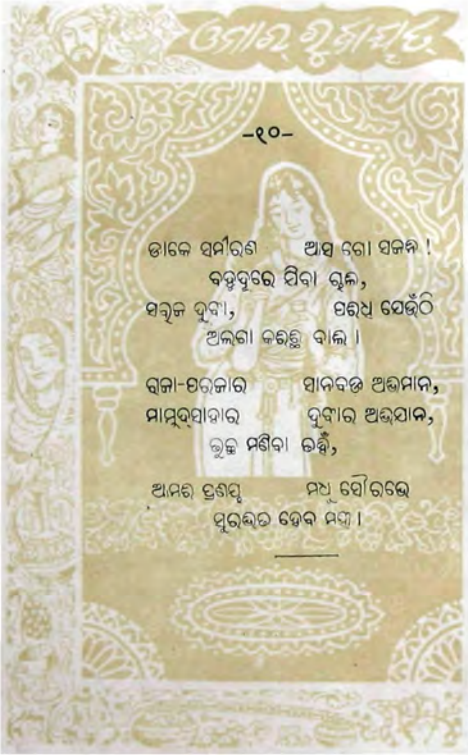

-୧୦-

ଡାକେ ସମୀରଣ ଆସ ଗୋ ସଜନ !
ବହୁଦୂରେ ଯିବା ଚାଲ,
ସବୁଜ ଦୁବା, ପରୁଧି ଯେଉଁଠି
ଅଲଗା କରୁଛି ବାଲି ।

ରାଜା-ପରଜାର ସାନବନ୍ତ ଅଭିମାନ,
ମାମୁଦ୍‌ସାହାର ଦୁର୍ବାର ଅଭିଯାନ,
ତୁଚ୍ଛ ମଣିବା ଛନ୍ଦିଁ,

ଆମର ପ୍ରଣୟ ମଧୁ ସୌରଭେ
ସୁରଭିତ ହେବ ମହୀ ।

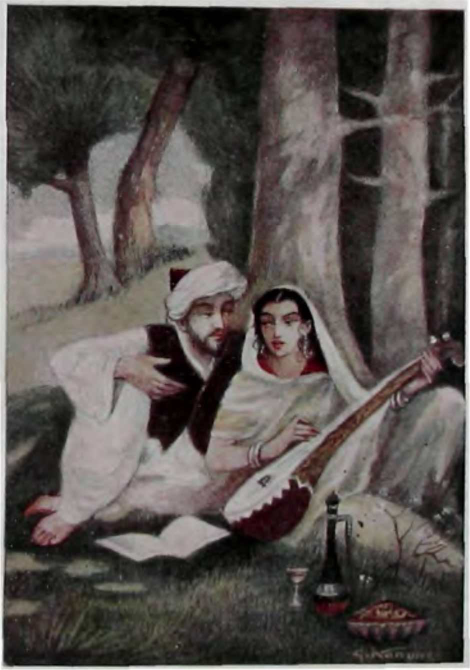

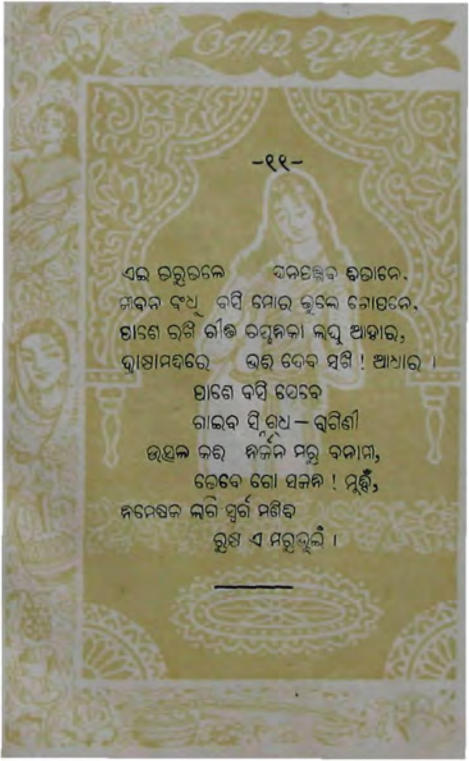

ଏଇ ତରୁତଳେ   ଦଳପଲ୍ଲବ ଛାଉଣେ,
ଯୌବନ ବଂଧୁ ବସି ମୋର କୂଳେ ଗୋପନେ,
ପାଶେ ରଖି ଗୀତି ଚୟନିକା ଲଘୁ ଆହାର,
ଦ୍ରାକ୍ଷାମଦରେ   ଭରି ଦେବ ସଖି ! ଆଧାର ।
ପାଶେ ବସି ଯେବେ
ଗାଇବ ସ୍ନିଗ୍ଧ – ରାଗିଣୀ
ଉଚ୍ଛଳ କରି ନିର୍ଜନ ମରୁ ବନାନୀ,
ତେବେ ଗୋ ସଜନି ! ମୁହିଁ,
ନିମେଷକ ଲାଗି ସ୍ୱର୍ଗ ମଣିବ
ରୁକ୍ଷ ଏ ମରୁଭୂଇଁ ।

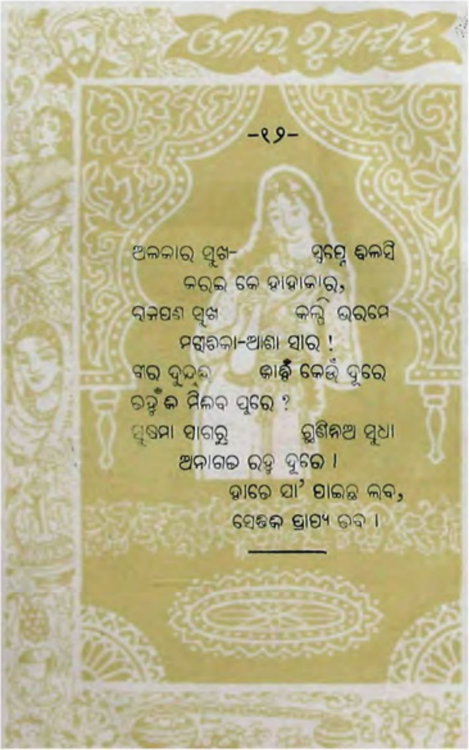

ଅଳକାର ସୁଖ-   ସ୍ୱପ୍ନ ବିଳସି
କରଇ କେ ହାହାକାର,
ବାଜପଣ ସୁଖ   କଳ୍ପି ଉରମେ
ମଣ୍ଟଚନା-ଆଶା ସାର !
ଘର ଦୁନ୍ଦ   କାହିଁ କେଉଁ ଦୂରେ
ତହୁଁ କ ମିଳବ ପୁରେ ?
ସୁଷମା ସାଗରୁ   ଗୁଣିନଅ ସୁଧା
ଅନାଗତ ରହୁ ଦୂରେ ।
ହାତେ ଯା' ପାଇଛ ଲବ,
ସେତକ ପ୍ରାପ୍ୟ ତବ ।

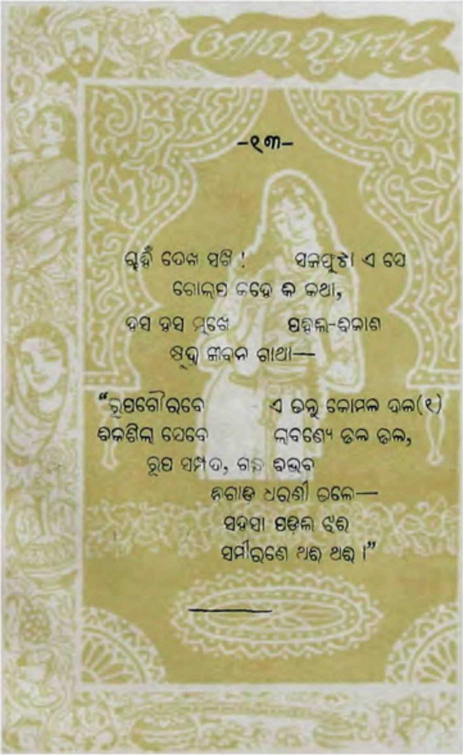

-୧୩-

ଚାହିଁ ଦେଖ ସଖି ! ସଜଫୁଟା ଏ ଯେ
ଗୋଲାପ କହେ କି କଥା,
ହସ ହସ ମୁଖେ ପହ୍ଲା-ବିକାଶ
କ୍ଷୁଦ୍ର ଜୀବନ ଗାଥା—

“ରୂପଗୌରବେ ଏ ତନୁ କୋମଳ ଦଳ(୧)
ବିକଶିଲି ଯେବେ ଲାବଣ୍ୟେ ଢଳ ଢଳ,
ରୂପ ସମ୍ପଦ, ଗନ୍ଧ ବିଭବ
ନିଗାଡ଼ି ଧରଣୀ ତଳେ—
ସହସା ପଡ଼ିଲି ଝରି
ସମୀରଣେ ଥରି ଥରି ।”

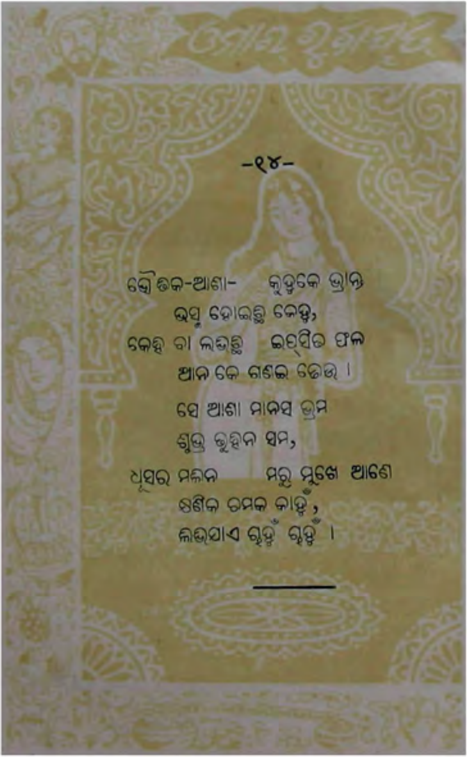

-୧୪-

ଭୌତିକ-ଆଶା- କୁହୁକେ ଭ୍ରାନ୍ତ
ଭସ୍ମ ହୋଇଛି କେହୁ,
କେହି ବା ଲଭିଛି ଇପ୍ସିତ ଫଳ
ଆନ କେ ଗଣଇ ଢେଉ ।

ସେ ଆଶା ମାନସ ଭ୍ରମ
ଶୁଭ୍ର ତୁହିନ ସମ,
ଧୂସର ମଳିନ ମରୁ ମୁଖେ ଆଣେ
କ୍ଷଣିକ ଚମକ କାହୁଁ,
ଲିଭିଯାଏ ଗୃହୁଁ ଗୃହୁଁ ।

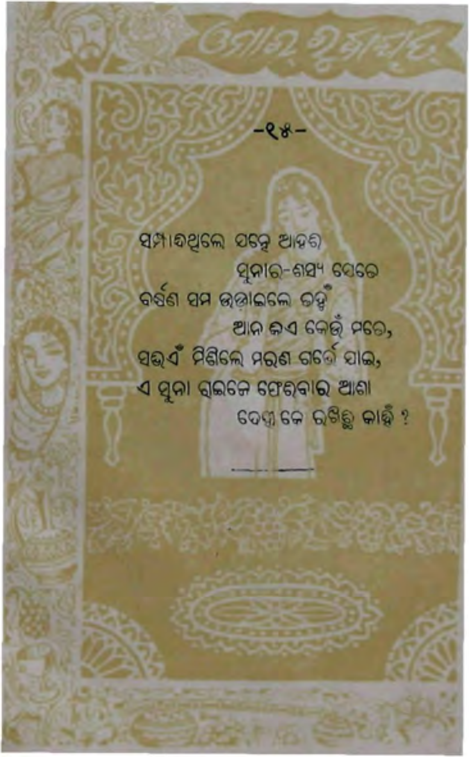

-୧୫-

ସମ୍ପାଦିଥିଲେ ଯତ୍ନେ ଆଦରି
ସୁନାର-ଶସ୍ୟ ଯେତେ
ବର୍ଷଣ ସମ ଉଡ଼ାଇଲେ ତହିଁ
ଆନ ଜଏ କେଉଁ ମତେ,
ସଭିଏଁ ମିଶିଲେ ମରଣ ଗର୍ଭେ ଯାଇ,
ଏ ସୁନା ଗାଇଜେ ଫେରିବାର ଆଶା
ଦେଖି କେ ରଖିଛି କାହିଁ ?

-୧୭-

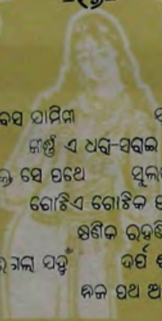

ଦିବସ ଯାମିନୀ ଯୁଗ୍ମ ଦୁଆର
ଜୀର୍ଣ୍ଣ ଏ ଧର୍ମ-ସରାଇ ଘରେ
ମୁକ୍ତ ସେ ପଥେ ସୁଲତାନ ଗଲେ
ଗୋଟିଏ ଗୋଟିକ ପରେ,
କ୍ଷଣିକ ରହଣି ସାରି,
ସରିଗଲା ଯହୁଁ ଦର୍ପ ବିଳାସ,
ନିଜ ପଥ ଅନୁସର ।

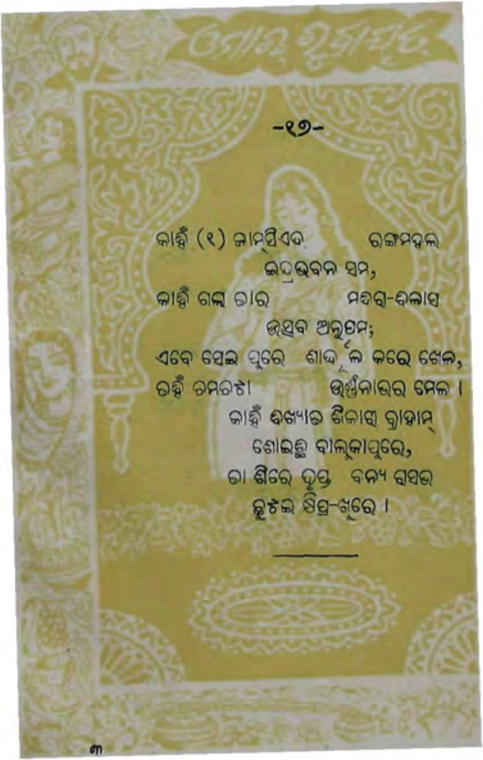

କାହିଁ (୧) ଜାମ୍‌ସିଏଦ୍ ରଙ୍ଗମହଲ
ଇନ୍ଦ୍ରଭବନ ସମ,
କାହିଁ ଗଲା ତାର ମଦଗ୍ଧ-ବିଳାସ
ଉତ୍ସବ ଅନୁପମ;
ଏବେ ସେଇ ପୁରେ ଶାର୍ଦ୍ଦୂଳ କରେ ଖେଳ,
ତହିଁ ଚମଚଟା ଉର୍ଣ୍ଣନାଭର ମେଳ ।
କାହିଁ ବିଖ୍ୟାତ ଶିକାରୀ ବ୍ରାହାମ୍
ଶୋଇଛି ବାଲୁକାପୁରେ,
ତା ଶିରେ ଦୃପ୍ତ ବନ୍ୟ ରାସଭ
ଛୁଟଇ ଷିପ୍ର-ଖୁରେ ।

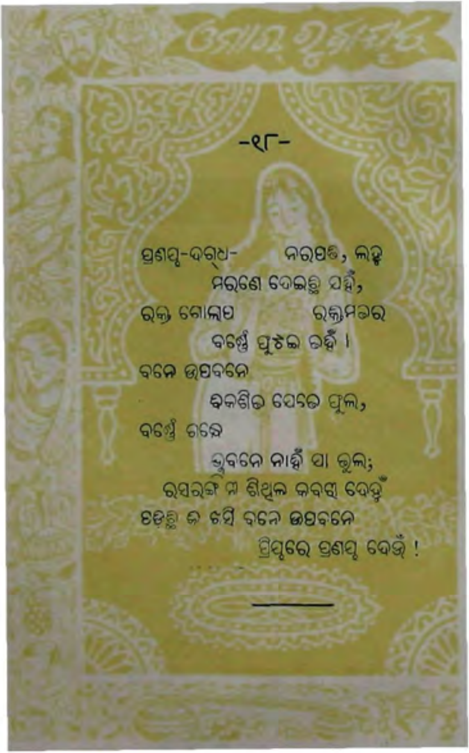

ପ୍ରଣୟ-ଦଗ୍ଧ- ନରପତି, ଲକ୍ଷ
ମରଣେ ଦେଇଛନ୍ତି ଯହିଁ,
ରକ୍ତ ଗୋଲାପ ରକ୍ତିମତର
ବର୍ଣ୍ଣେ ଫୁଟଇ ତହିଁ ।
ବନେ ଉପବନେ
ବିକଶିତ ଯେତେ ଫୁଲ,
ବର୍ଣ୍ଣେ ଗନ୍ଧେ
ଭୁବନେ ନାହିଁ ଯା ତୁଲ;
ରସରଙ୍ଗିମ ଶିଥିଳ କବରୀ ଦେହୁଁ
ଚଢ଼ିଛନ୍ତି କି ଝରି ବନେ ଉପବନେ
ପ୍ରିୟରେ ପ୍ରଣୟ ଦେଉଁ !

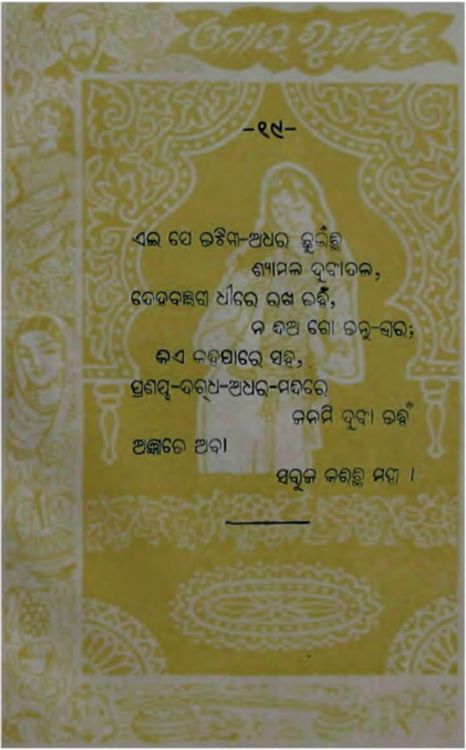

-୧୯-

ଏଇ ଯେ ତଟିନୀ-ଅଧର ଚୁମ୍ବିଛି
ଶ୍ୟାମଳ ଦୂର୍ବାଦଳ,
ଦେହବଲ୍ଲରୀ ଧୀରେ ରଖ ତହିଁ,
ନ ଦଅ ଗୋ ତନୁ-ଭର;
କଏ କହିପାରେ ସତ୍ୟ,
ପ୍ରଣୟ-ଦଗ୍ଧ-ଅଧର-ମଦରେ
ଜନମି ଦୂର୍ବା ତହିଁ
ଅଜ୍ଞାତେ ଅବା
ସବୁଜ କରିଛି ମହୀ ।

ଢାଳିଦିଅ ପ୍ରିୟେ ରକ୍ତ-ମଦିରା
ପିଆଲି ମୋ ଭରିଦିଅ,
ଲଭିଯାଉ ତହିଁ ଅତୀତ ଦୈନ୍ୟ,
ଅନାଗତ ଶତ ଭୟ;
ଆଗାମୀ କାଳର ଅନ୍ତ ପ୍ରତ୍ୟୁଷେ କବା
କୋଟି କଲ୍ପର କଷ୍ଟ ସେପାରେ
—ଆମେ କାହିଁ ଭାସିଯିବା !
ବିସ୍ମୃତି ଆବରଣେ,
ମିଶିଁଯିବା ଅକାରଣେ ।

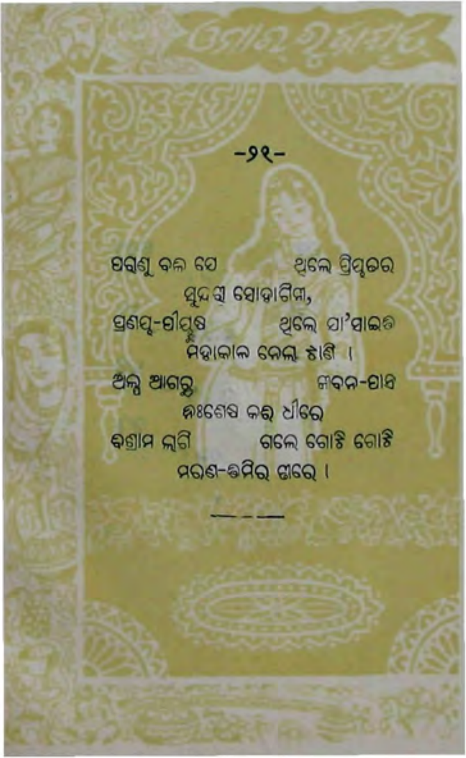

ପରଶୁ ବଳ ଯେ ଥିଲେ ପ୍ରିୟତର
ସୁନ୍ଦରୀ ସୋହାଗିନୀ,
ପ୍ରଣୟ-ପୀୟୁଷ ଥିଲେ ଯା'ସାଇତି
ମହାକାଳ ନେଲା ଟାଣି ।
ଅଳ୍ପ ଆଗରୁ ଜୀବନ-ପାତ୍ର
ନିଃଶେଷ କରି ଧୀରେ
ବିଶ୍ରାମ ଲାଗି ଗଲେ ଗୋଟି ଗୋଟି
ମରଣ-ତିମିର ତୀରେ ।

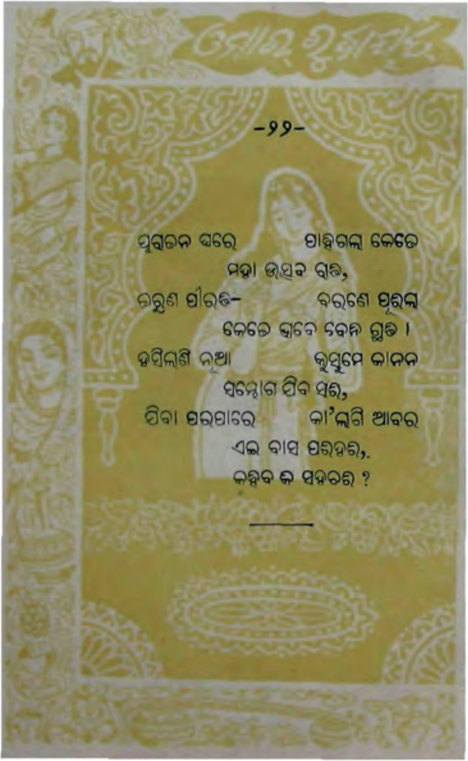

ପୁରାତନ ଘରେ ପାହିଗଲା କେତେ
ମହା ଉତ୍ସବ ରାତି,
ତରୁଣ ପୀରତି- ବରଣେ ପୂରଲା
କେତେ ଭାବେ ଦେନ ଗୀତି ।
ହସିଲାଣି ନୂଆ କୁସୁମେ କାନନ
ସମ୍ଭୋଗ ଯିବ ସରି,
ଯିବା ପରପାରେ କା'ଲାଗି ଆବର
ଏଇ ବାସ ପରିହରି,
କହିବ କି ସହଚରି ?

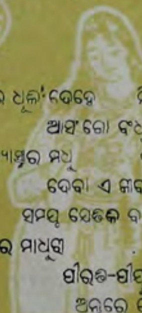

ଏଇ ଧୂଳି ଦେହେ   ମିଶିବା ଆଗରୁ
ଆସ ଗୋ ବଂଧୁ ଆସ,
ଜ୍ୟୋସ୍ନାର ମଧୁ   ମୂର୍ଚ୍ଛନା ତଳେ
ଦେବା ଏ ଜୀବନ ଝାସ;
ସମସ୍ତ ଯେତିକି ବାକି,
ରୂପର ମାଧୁରୀ
ପୀରତି-ପୀୟୂଷ
ଅନ୍ତରେ ନେବା ଲୁଟି ।
ସେପାରେ ମୃତ୍ୟୁ ଶୂନ୍ୟେ ମାରଇ ହାଇ,
ନୀରବ କଣ୍ଠ,   ନ ମିଳଇ ସାଡ଼
ଦୁର୍ଲଭ ସୁଖ ତହିଁ ।

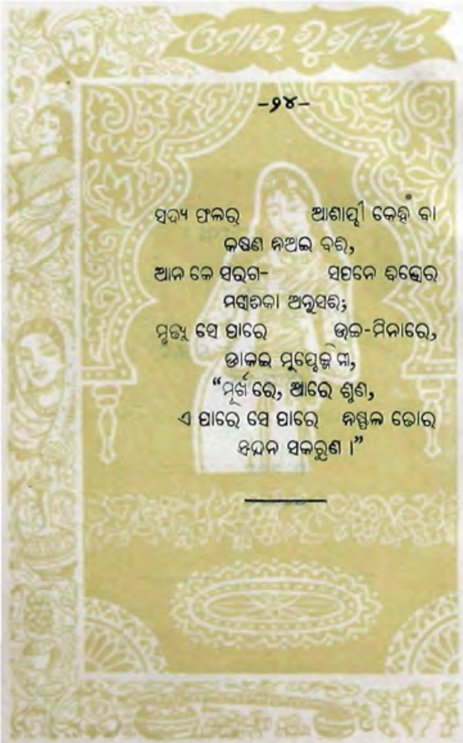

ସଦ୍ୟ ଫଳର   ଆଶାୟୀ କେହି ବା
କଷଣ ନଅଇ ବର,
ଆନ କେ ସରଗ-   ସପନେ ବିଭୋର
ମସ୍ତିକା ଅନୁସରି;
ମୃତ୍ୟୁ ସେ ପାରେ   ଉଚ-ମିନାରେ,
ଡାକଇ ମୁଏଜ୍ଜିନ,
"ମୂର୍ଖ ରେ, ଆରେ ଶୁଣ,
ଏ ପାରେ ସେ ପାରେ   ନଷ୍ଟଲ ତୋର
କ୍ରନ୍ଦନ ସକରୁଣ ।"

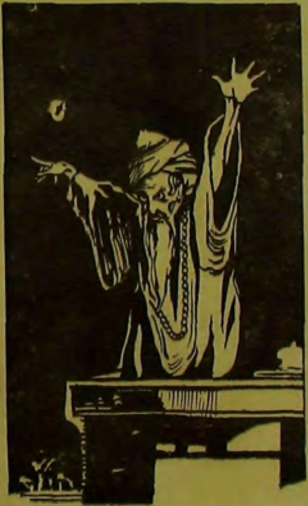

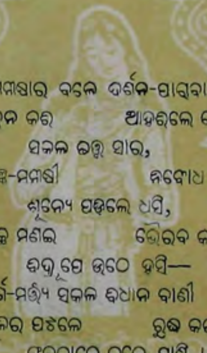

ମନୀଷାର ବଳେ ଦର୍ଶନ-ପାରାବାର
ମନ୍ଥନ କରି ଆହରିଲେ ଯେତ୍ତ
ସକଳ ତତ୍ତ୍ୱ ସାର,
ବିଜ୍ଞ-ମନୀଷୀ ନିର୍ବୋଧ ସମ
ଶୂନ୍ୟେ ପଡ଼ିଲେ ଧସି,
ଭୁଲି ମଣଇ ଭୈରବ କାଳ,
ବିଦ୍ରୂପେ ଉଠେ ହସି—
ସ୍ୱର୍ଗ-ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ସକଳ ବିଧାନ ବାଣୀ
ଧୂଳିର ପଟଳେ ରୁଦ୍ଧ କରଇ,
ଫୁତ୍କାରେ କରେ ପାଣି ।

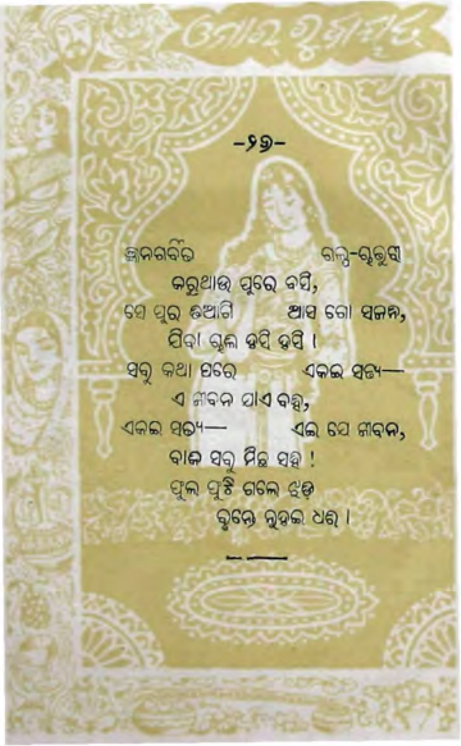

-୨୭-

ଜ୍ଞାନଗର୍ବିତ　　　　　ଗଳ୍ପ-ଗୁଜୁରୀ
କରୁଥାଉ ପୁରେ ବସି,
ସେ ପୁର ଛଆଗି　　ଆସ ଗୋ ସଜନ,
ଯିବା ଗୃଲ ହସି ହସି ।
ସବୁ କଥା ପରେ　　ଏକଇ ସତ୍ୟ—
ଏ ଜୀବନ ଯାଏ ବନ୍ଧୁ,
ଏକଇ ସତ୍ୟ—　　ଏଇ ଯେ ଜୀବନ,
ବାକି ସବୁ ମିଛ ସନ୍ଧ !
ଫୁଲ ଫୁଟି ଗଲେ ଝଡ଼
ବୃନ୍ତେ ନୁହଇ ଧର ।

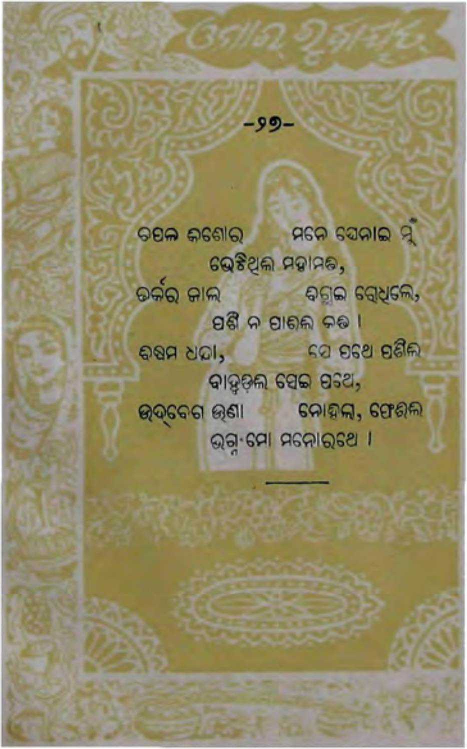

ଚପଳ କିଶୋର ମନେ ଯେନାଇ ମୁଁ
ଭେଟିଥିଲି ମହାମନ୍ତ୍ର,
ତର୍କର ଜାଲ ବିଗ୍ମଇ ବୋଧିଲେ,
ପଶି ନ ପାରିଲି କଛ ।
ବିଷମ ଧନ୍ଦା, ଯେ ପଥେ ପଶିଲି
ବାହୁଡ଼ିଲି ସେଇ ପଥେ,
ଉଦ୍‌ବେଗ ଉଣା ନୋହିଲା, ଫେରିଲି
ଭଗ୍ନ·ମୋ ମନୋରଥେ ।

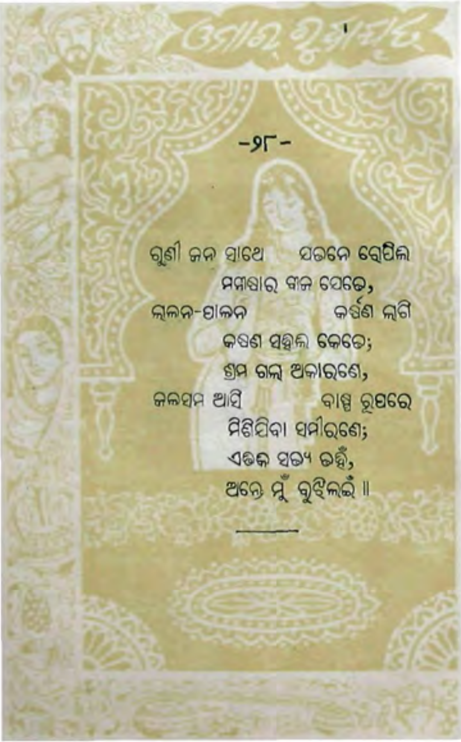

-୬୮-

ଗୁଣୀ ଜନ ସାଥେ   ଯତନେ ରୋପିଲି
ମନୀଷାର ବୀଜ ଯେତେ,
ଲାଳନ-ପାଳନ   କର୍ଷଣ ଲାଗି
କଷଣ ସମ୍ଭାଳ କେତେ;
ଶ୍ରମ ଗଲ୍ ଅକାରଣେ,
ଜଳସମ ଆସି   ବାଷ୍ପ ରୂପରେ
ମିଶିଯିବା ସମୀରଣେ;
ଏତକ ସତ୍ୟ ତହିଁ,
ଅନ୍ତେ ମୁଁ ବୁଝିଲଇଁ ॥

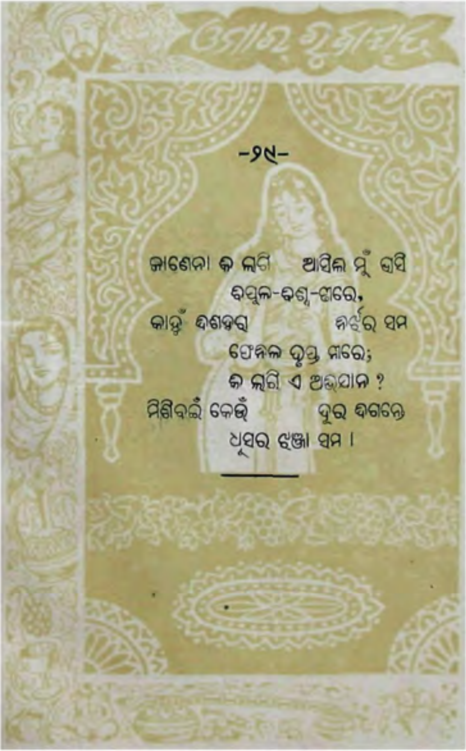

-୨୯-

ଜାଣେନା କି ଲାଗି   ଆସିଲି ମୁଁ ଭାସି
ବିପୁଳ-ବିଶ୍ୱ-ଘାରେ,
କାହୁଁ ଦେଶାନ୍ତରୁ   ନିର୍ଝର ସମ
ଫେନିଳ ଦ୍ରୁତ ନୀରେ;
କି ଲାଗି ଏ ଅଭିଯାନ ?
ମିଶିବଇଁ କେଉଁ   ଦୂର ଦିଗନ୍ତେ
ଧୂସର ଝଞ୍ଜା ସମ ।

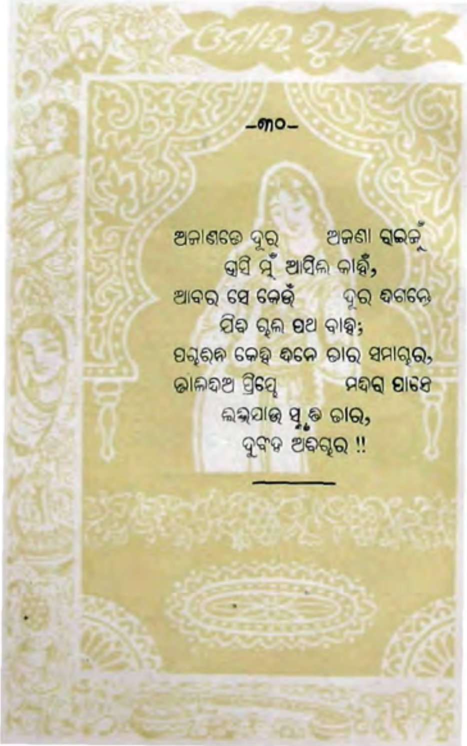

ଅଜାଣତେ ଦୂର   ଅଜଣା ସାଇରୁଁ
ଭାସି ମୁଁ ଆସିଲି କାହିଁ,
ଆବର ସେ କେଉଁ   ଦୂର ଦିଗନ୍ତେ
ଯିବି ଚାଲି ପଥ ବାହି;
ପଚାରିନ କେହି ଦିନେ ତାର ସମାଚାର,
ଢାଳିଦିଅ ପ୍ରିୟେ   ମଦିରା ପାତ୍ରେ
ଲିଭିଯାଉ ସ୍ମୃତି ତାର,
ଦୁର୍ବହ ଅବିଚାର !!

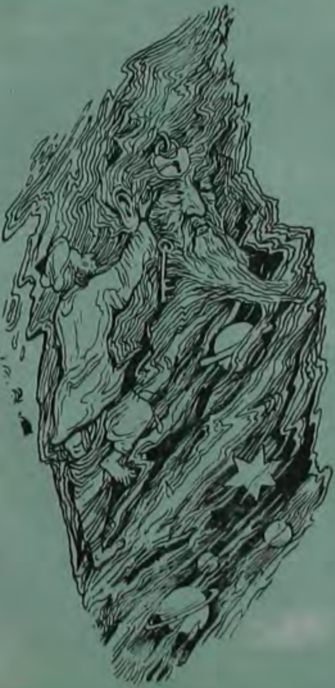

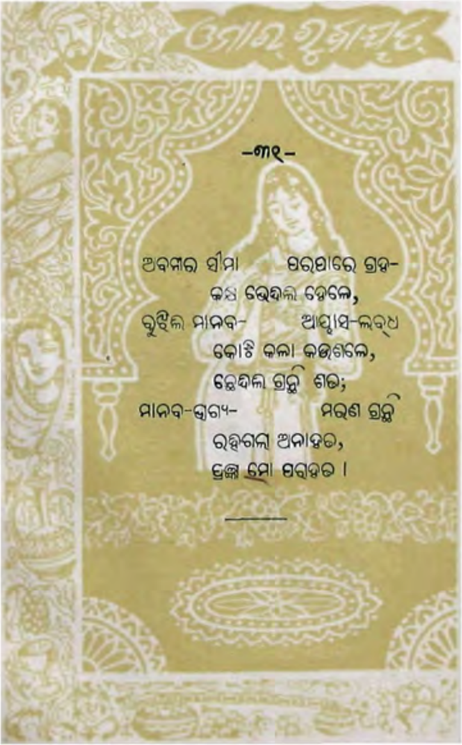

-୩୧-

ଅବନୀର ସୀମା ପରପାରେ ଗ୍ରହ-
କକ୍ଷ ଭେଦିଲି ହେଲେ,
ଲୁଟିଲି ମାନବ- ଆୟାସ-ଲବ୍ଧ
କୋଟି କଳା କଉଶଳେ,
ଛେଦିଲି ଗ୍ରନ୍ଥି ଶତ;
ମାନବ-ଭାଗ୍ୟ- ମରଣ ଗ୍ରନ୍ଥି
ରହିଗଲା ଅନାହତ,
ପ୍ରଜ୍ଞା ମୋ ପରାହତ ।

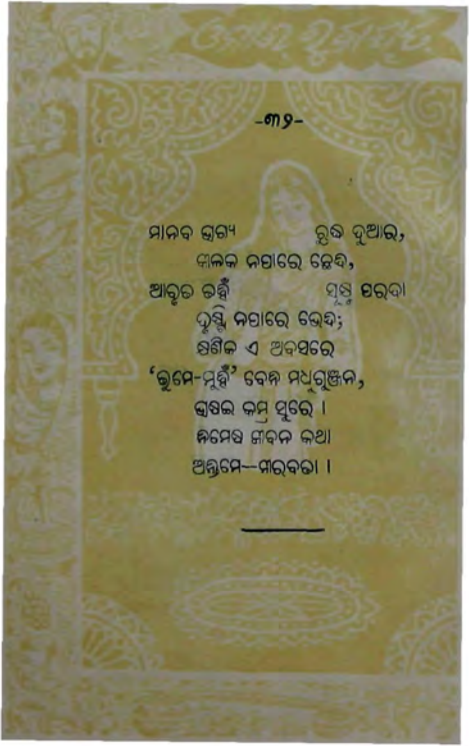

ମାନବ ଭାଗ୍ୟ ରୁଦ୍ଧ ଦୁଆର,
କୀଳକ ନପାରେ ଛେଦି,
ଆବୃତ ତହିଁ ସୂକ୍ଷ୍ମ ପରଦା
ଦୃଷ୍ଟି ନପାରେ ଭେଦି;
କ୍ଷଣିକ ଏ ଅବସରେ
'ତୁମେ-ମୁହିଁ' ବେନି ମଧୁଗୁଞ୍ଜନ,
ଭାଷଇ କମ୍ର ସ୍ୱରେ ।
ନିମେଷ ଜୀବନ କଥା
ଅନ୍ତିମେ—ନୀରବତା ।

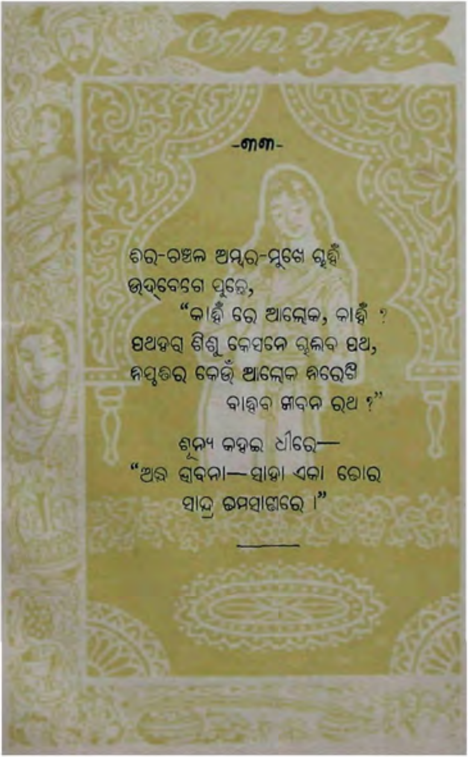

-୩୩-

ଚିର-ଚଞ୍ଚଳ ଅମ୍ବର-ମୁଖେ ଚାହିଁ
ଉଦ୍‌ବେଗେ ପୁଚ୍ଛେ,
"କାହିଁ ରେ ଆଲୋକ, କାହିଁ ?
ପଥହରା ଶିଶୁ କେମନେ ଚାଲିବ ପଥ,
ନିୟତିର କେଉଁ ଆଲୋକ ନିରେଖି
ବାହିବ ଜୀବନ ରଥ ?"

ଶୂନ୍ୟ କହଇ ଧୀରେ—
"ଅନ୍ଧ ଭାବନା—ସାହା ଏକା ତୋର
ସାନ୍ଦ୍ର ତମସାଶିରେ ।"

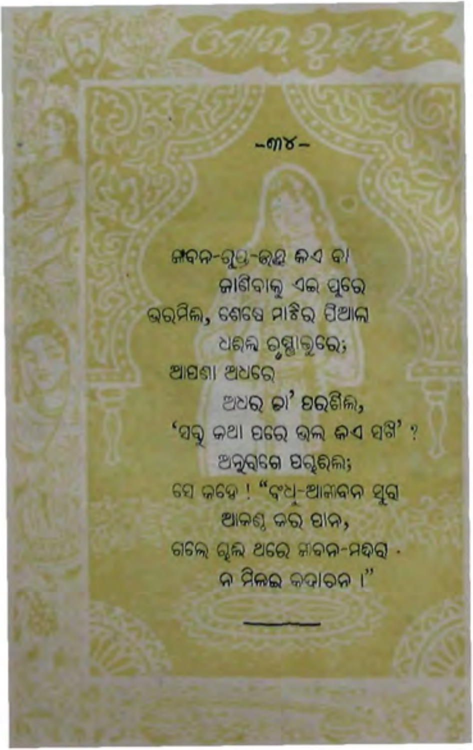

ଜୀବନ-ଗୁପ୍ତ-ତତ୍ତ୍ୱ କିଏ ବା
ଜାଣିବାକୁ ଏଇ ପୁରେ
ଭରମିଲି, ଶେଷେ ମାଟିର ପିଆଲା
ଧରିଲି ତୃଷ୍ଣାତୁରେ;
ଆପଣା ଅଧରେ
ଅଧର ତା' ଯରଣିଲି,
'ସବୁ କଥା ପରେ ଭଲ କିଏ ସଖି' ?
ଅନୁରାଗେ ପଚାରିଲି;
ସେ କହେ ! "ବନ୍ଧୁ-ଆଜୀବନ ସୁରା
ଆକଣ୍ଠ କର ପାନ,
ଗଲେ ଗୁଲି ଥରେ ଜୀବନ-ମଦିରା ·
ନ ମିଳଇ କଦାଚନ ।"

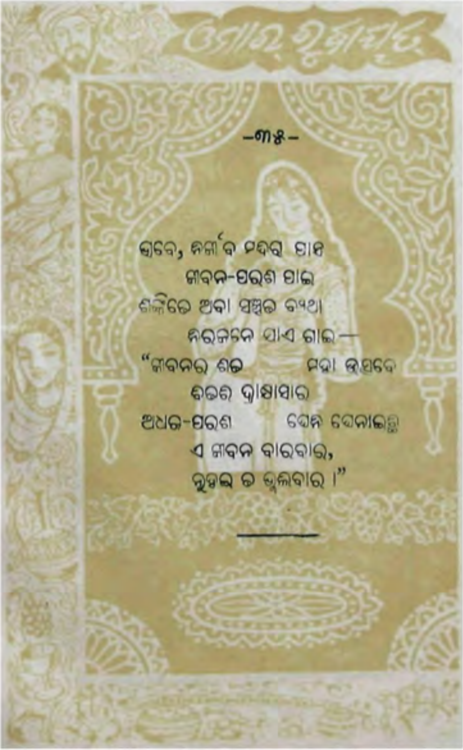

ଶବେ, ନର୍ଗୀବ ମଦର ପାନ
ଜୀବନ-ପରଶ ପାଇ
ଶଙ୍କିତେ ଅବା ସଞ୍ଚିତ ବ୍ୟଥା
ନିରଜନେ ଯାଏ ଗାଇ—
“ଜୀବନର ଶତ ମହା ଉତ୍ସବେ
ବିତରି ଦ୍ରାକ୍ଷାସାର
ଅଧର-ପରଶ ଦୋଳ ଦୋଳାଇଛି
ଏ ଜୀବନ ବାରବାର,
ନୁହଇ ତ ଭୁଲିବାର ।”

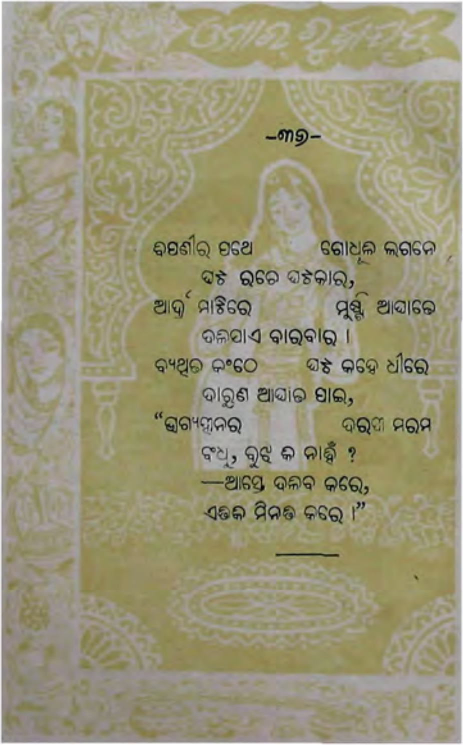

-୩୭-

ସ୍ୱପଣୀର ପଥେ ଗୋଧୂଳି ଲଗନେ
ଘଣ୍ଟ ଉଠେ ଘଣ୍ଟକାର,
ଆର୍ଦ୍ର ମାଟିରେ ମୂର୍ଚ୍ଛି ଆଘାତେ
ଦଳିଯାଏ ବାରବାର ।
ବ୍ୟଥିତ କଂଠେ ଘଣ୍ଟ କହେ ଧୀରେ
ଦାରୁଣ ଆଘାତ ପାଇ,
“ଭାଗ୍ୟହୀନର ଦରଦୀ ମରମ
ବଂଧୁ, ବୁଝ କି ନାହିଁ ?
—ଆସ୍ତେ ଦଳିବ କରେ,
ଏତିକି ମିନତି କରେ ।”

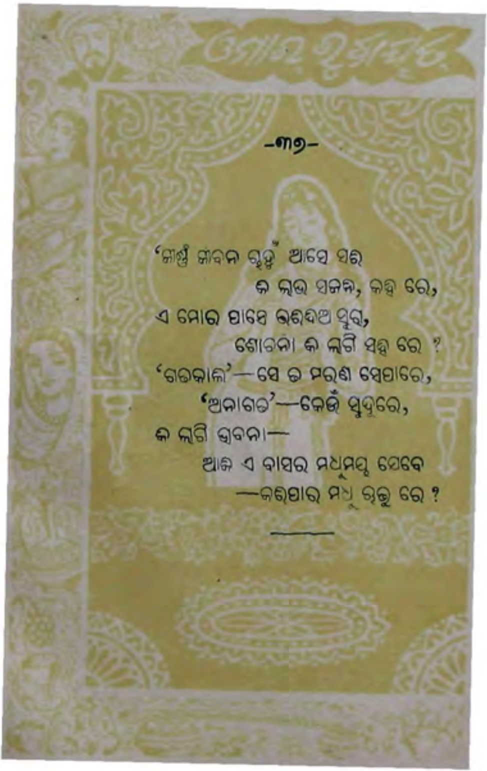

-୩୭-

'ଜୀର୍ଣ୍ଣ ଜୀବନ ବୃନ୍ତୁଁ ଆସେ ସର
କି ଲଭ ସଜନି, କହ୍ନ ରେ,
ଏ ମୋର ପାତ୍ରେ ଭରିଦିଅ ସୁରା,
ଶୋଚନା କି ଲଗି ସହ୍ନ ରେ ?
'ଗତକାଳ'—ସେ ତ ମରଣ ସେପାରେ,
'ଅନାଗତ'—କେଉଁ ସୁଦୂରେ,
କି ଲଗି ଭାବନା—
ଆଜି ଏ ବାସର ମଧୂମୟ ଯେବେ
—ଜଣପାର ମଧୂ ଋତୁ ରେ ?

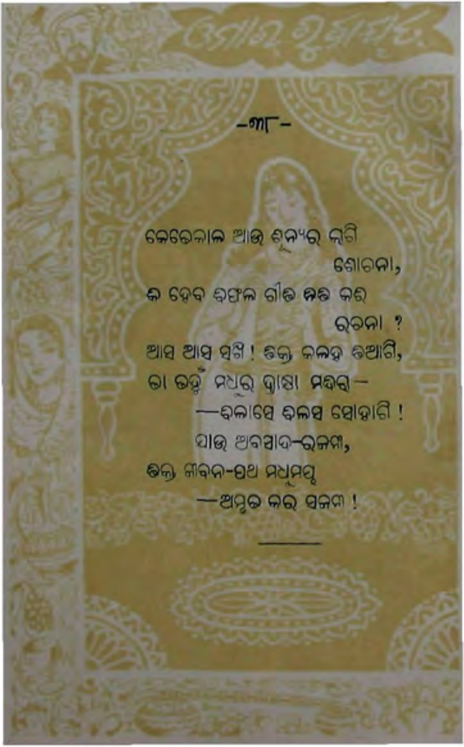

-୩୮-

କେତେକାଳ ଆଉ ଶୂନ୍ୟର ଲାଗି
ଶୋଚନା,
କି ହେବ ବିଫଳ ଗୀତ ଛନ୍ଦ କରି
ରଚନା ?
ଆସ ଆସ ସଖି ! ତିକ୍ତ କଳହ ତିଆଗି,
ତା ତନ୍ଦୁଁ ମଧୁର ଦ୍ରାକ୍ଷା ମଦିରା—
—ବିଳାସେ ବିଳସ ସୋହାଗି !
ଯାଉ ଅବସାଦ-ରଜନୀ,
ତିକ୍ତ ଜୀବନ-ପଥ ମଧୁମୟ
—ଅମୃତ କର ସଜନୀ !

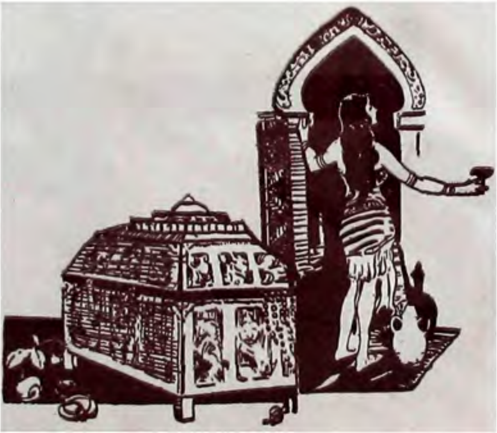

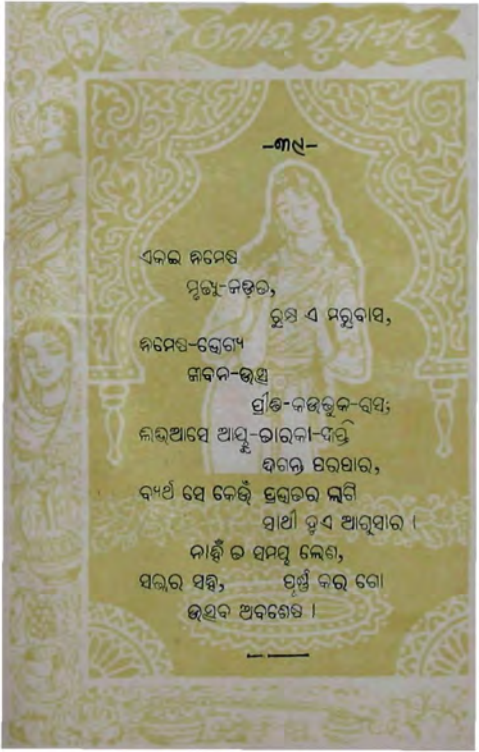

-୩୯-

ଏକଇ ନମେଷ
ମୃତ୍ୟୁ-ଜଡ଼ତ,
ତୁଷ୍ଟ ଏ ମରୁବାସ,
ନମେଷ-ଭୋଗ୍ୟ
ଜୀବନ-ଉଗ୍ର
ପ୍ରୀତି-କଉତୁକ-ରସ;
ଲିଭିଆସେ ଆୟୁ-ତାରକା-ଦୀପ୍ତି
ଦିଗନ୍ତ ପରପାର,
ବ୍ୟର୍ଥ ସେ କେଉଁ ପ୍ରଭାତର ଲାଗି
ସାଥୀ ହୁଏ ଆଗୁସାର ।
ନାହିଁ ତ ସମୟ ଲେଶ,
ସଭର ସନ୍ଧି, ପୂର୍ଣ୍ଣ କର ଗୋ
ଉତ୍ସବ ଅବଶେଷ ।

——

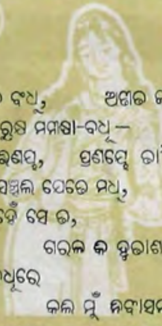

ଜାଣ କ ବଂଧୁ,   ଅଜ୍ଞାତ ଜୀବନେ
ରୁଦ୍ଧ ମନୀଷା-ବଧୂ —
କଲି ପରିଣୟ,   ପ୍ରଣୟେ ତା'ଭୁଲେ
ସଞ୍ଚିଲି ଯେତେ ମଧୁ,
ମଧୂ ନୁହେଁ ସେ ତ,
ଗରଳ କ ହୁତାଶନ !
ବଂଧ୍ୟା ବଧୂରେ
କଲି ମୁଁ ନିର୍ବାସନ ।
ଆବର ବରିଲ   ରକ୍ତିମ ସୁରା
— ସଙ୍ଗିନୀ ପ୍ରିୟତମା,
ଦ୍ରାକ୍ଷାଲତାର   ଲଳିତା କନ୍ୟା
ବଦ୍ଧିତା ମନୋରମା ।

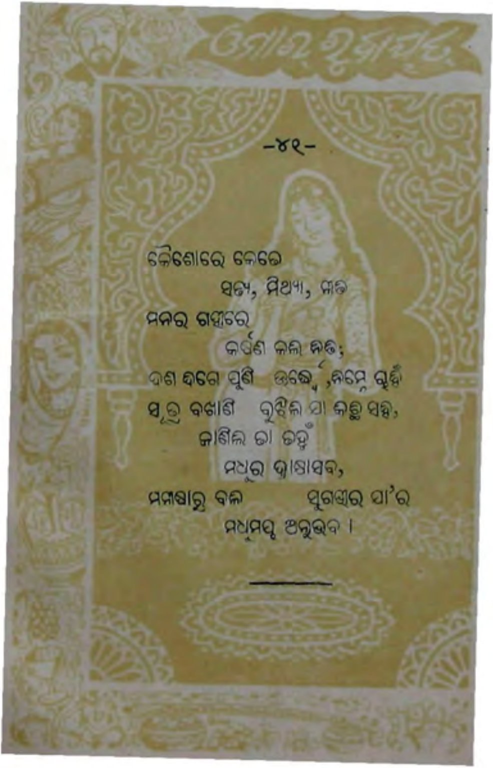

କୈଶୋରେ କେତେ
ସତ୍ୟ, ମିଥ୍ୟା, ମତ
ମନର ଗଣ୍ଡିରେ
କର୍ଷଣ କଲି ନିତି;
ଦଶ ଦଗେ ପୁଣି ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱ, ନିମ୍ନ ସୃଷ୍ଟି
ସୂତ୍ର ବଖାଣି ବୁଝିଲି ଯା କିଛି ସନ୍ଧି,
ଜାଣିଲି ତା ତତ୍ତ୍ୱ
ମଧୁର ଦ୍ରାକ୍ଷାସବ,
ମନୀଷାରୁ ବଳି ସୁଗନ୍ଧର ଯା'ର
ମଧୁମୟ ଅନୁଭବ ।

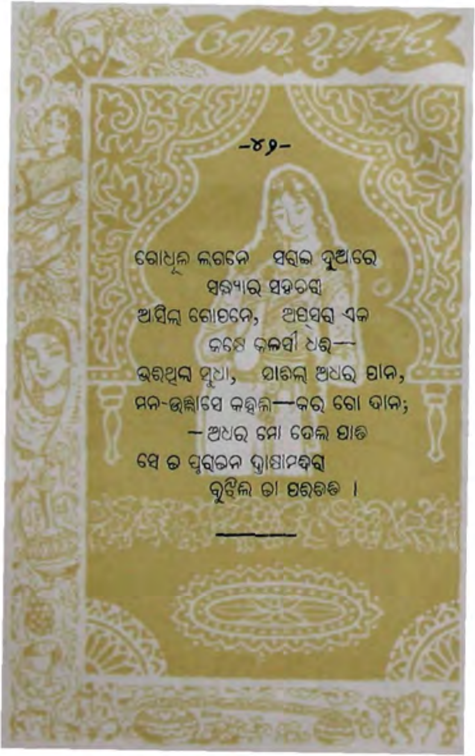

-୪୨-

ଗୋଧୂଳି ଲଗନେ   ସରାଇ ଦୁଆରେ
ସନ୍ଧ୍ୟାର ସହଚରୀ
ଅସିଲା ଗୋପନେ,   ଅପ୍ସରା ଏକ
କକ୍ଷେ କଳସୀ ଧରି—
ଭରିଥିଲା ସୁଧା,   ଯାଚିଲା ଅଧର ପାନ,
ମନ-ଉଲ୍ଲାସେ କହିଲା—କର ଗୋ ଦାନ;
—ଅଧର ମୋ ଦେଲ ପାତି
ସେ ତ ପୁରାତନ ଦ୍ରାକ୍ଷାମଦିରା
ବୁଝିଲି ତା ପରିଚିତି ।

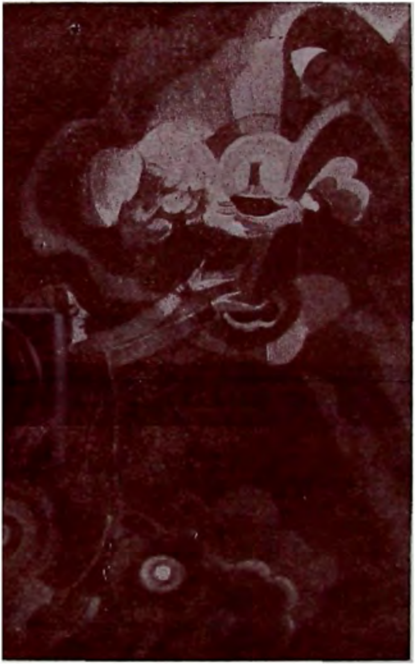

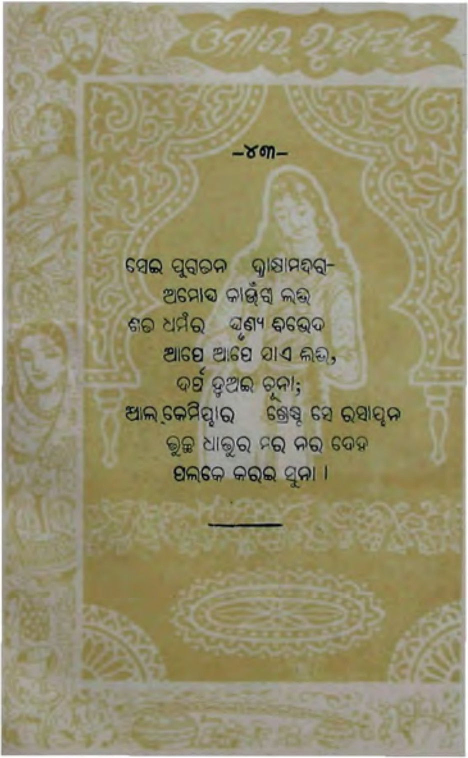

ସେଇ ପୁରାତନ ଦ୍ରାକ୍ଷାମଦିରା-
ଅମୋଘ କାଉଁଶି ଲଭି
ଶତ ଧର୍ମର ଘୃଣ୍ୟ ବିଭେଦ
ଆପେ ଆପେ ଯାଏ ଲିଭି,
ଦର୍ପ ହୁଅଇ ଚୂନା;
ଆଲ୍‌କେମିଷ୍ଟର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସେ ରସାୟନ
ତୁଚ୍ଛ ଧାତୁର ମର ନର ଦେହ
ପଲକେ କରଇ ସୁନା ।

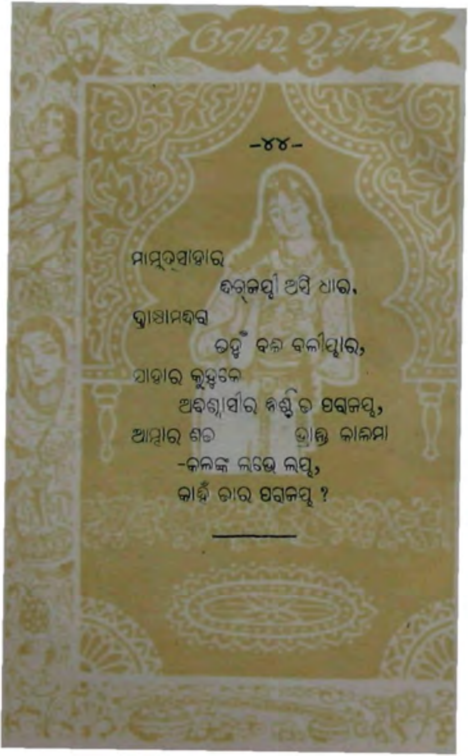

ମାମୁଦ୍‌ସାହାର
ଦିଗ୍‌ଜୟୀ ଅସି ଧାର,
ଦ୍ରାକ୍ଷାମଦର
ତହୁଁ ବଳ ବଳୀୟାର,
ଯାହାର କୁହୁକେ
ଅବିଶ୍ୱାସୀର ନିଶ୍ଚିତ ପରାଜୟ,
ଆମ୍ଭାର ଶତ ଭ୍ରାନ୍ତ କାଳିମା
-କଳଙ୍କ ଲଭେ ଲୟ,
କାହିଁ ତାର ପରାଜୟ ?

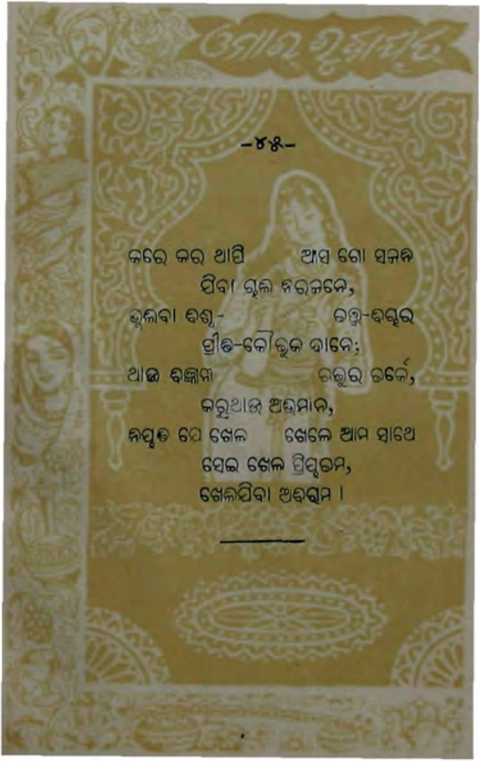

କରେ କର ଥାପି ଆସ ଗୋ ସଜନି
ପିବା ଗୁଲି ନିରଜନେ,
ଭୁଲିବା ବିଶ୍ୱ- ଚନ୍ଦ୍ର-ବିସ୍ମର
ପ୍ରୀତି-କୌତୁକ ଦାନେ;
ଥାଉ ବିଜ୍ଞାନୀ ଚତୁର ତର୍କେ,
କରୁଥାଉ ଅଭିମାନ,
ନିୟତି ଯେ ଖେଳ ଖେଳେ ଆମ ସାଥେ
ସେଇ ଖେଳ ପ୍ରିୟତମ,
ଖେଳିଯିବା ଅବିରାମ ।

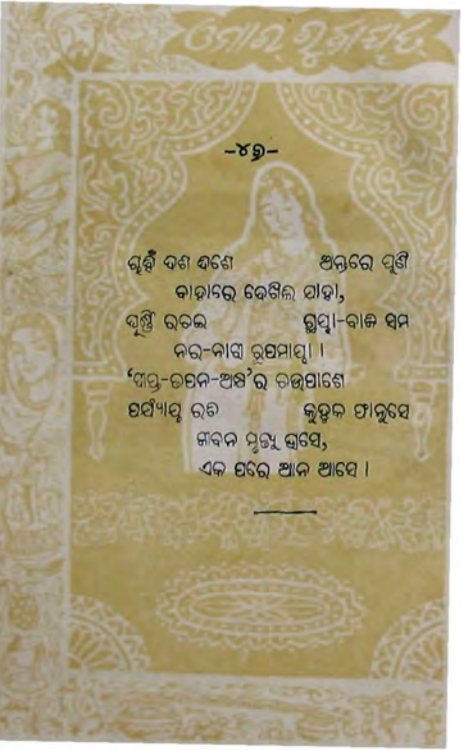

ଘୂର୍ଣ୍ଣି ଦଣ୍ଡ ଦଣ୍ଡେ ଅନ୍ତରେ ପୁଣି
କାହାଠରେ ଦେଖିଲ ଯାହା,
ଧୂର୍ତ୍ତ ରଚଇ ଗପ୍ପା-ବାଜ ସମ
ନର-ନାରୀ ରୂପମାୟା ।
'ଦୀପ୍ତ-ତପନ-ଅକ୍ଷ'ର ଚଉପାଶେ
ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ରଚି କୁହୁକ ଫାନୁସେ
ଜୀବନ ମୃତ୍ୟୁ ଭାସେ,
ଏକ ପରେ ଆନ ଆସେ ।

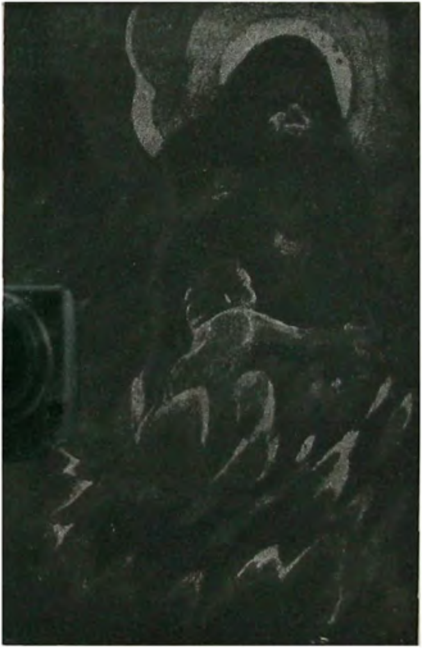

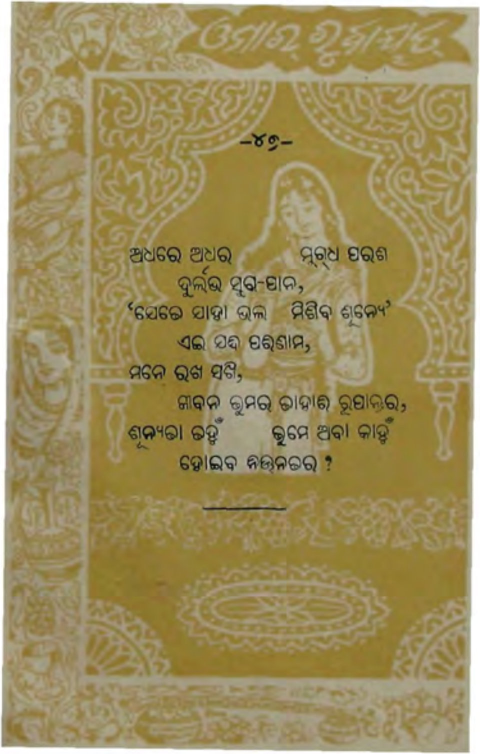

ଅଧରେ ଅଧର ମୁଗ୍ଧ ପରଶ
ଦୁର୍ଲଭ ସୁରା-ପାନ,
'ଯେତେ ଯାହା ଭଲ ମିଶିବ ଶୂନ୍ୟେ'
ଏଇ ଯଦ୍ଧ ପରିଣାମ,
ମନେ ରଖ ସଖି,
ଜୀବନ ତୁମର ତାହାରି ରୂପାନ୍ତର,
ଶୂନ୍ୟତା ତହୁଁ ତୁମେ ଅବା କାହୁଁ
ହୋଇବ ନୂତନତର ?

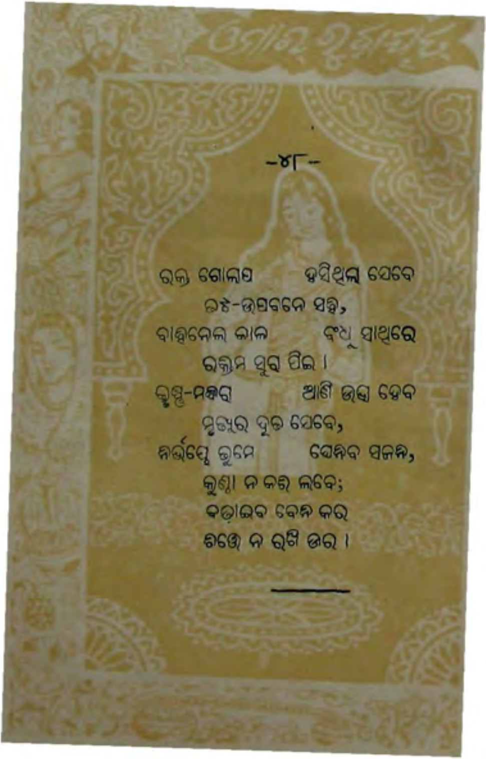

ରକ୍ତ ଗୋଲାପ   ହସିଥିଲା ଯେବେ
ଚଷ୍ଟ-ଉପବନେ ସବୁ,
ବାନ୍ଧିନେଲ କାଳ   ବଂଧୂ ସାଥିରେ
ରକ୍ତିମ ସୁରା ପିଇ ।
କୃଷ୍ଣ-ମଦ୍ୟର   ଆଣି ଉଭା ହେବ
ମୃତ୍ୟୁର ଦୂତ ଯେବେ,
ନର୍ଭୟେ ତୁମେ   ଘେନିବ ସଜନି,
କୁଣ୍ଠା ନ କରି ଲବେ;
ବଢ଼ାଇବ ବେନି କର
ଶଙ୍କେ ନ ରଖି ଉର ।

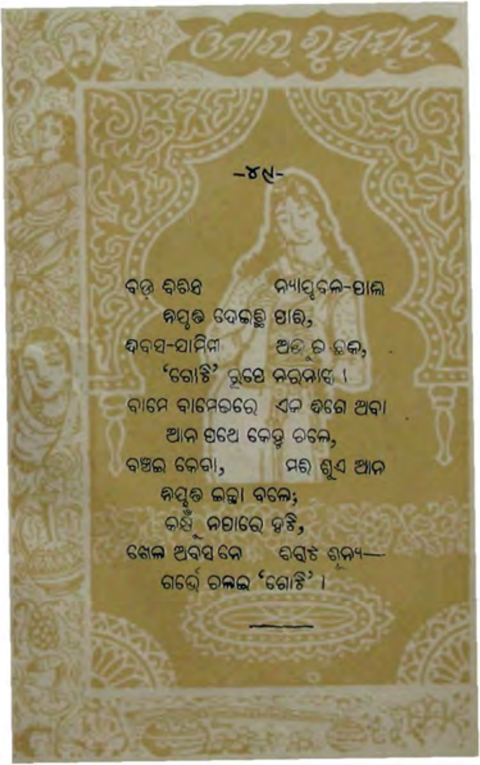

-୪୯-

ବଡ଼ ବିଚିତ୍ର   ନ୍ୟାୟ୍ୟବଳ-ପାଳି
  ନିୟତି ଦେଉଛି ପାରି,
ଦିବସ-ଯାମିନୀ   ଅଡ଼ୁଡ଼ ଛକ,
  'ଗୋଟି' ରୂପେ ନରନାରୀ ।
ବାମେ ବାମେଭରେ ଏକ ଦିଗେ ଅବା
  ଆନ ପଥେ କେତ୍ତୁ ଚଳେ,
ବାଞ୍ଛଇ କେବା,   ମରି ଶୁଏ ଆନ
  ନିୟତି ଇଚ୍ଛା ବଳେ;
  କହିଁ ନପାରେ ହଟି,
ଖେଳ ଅବସାନେ   ବିରାଟ ଶୂନ୍ୟ—
  ଗର୍ଭେ ଚଳଇ 'ଗୋଟି' ।

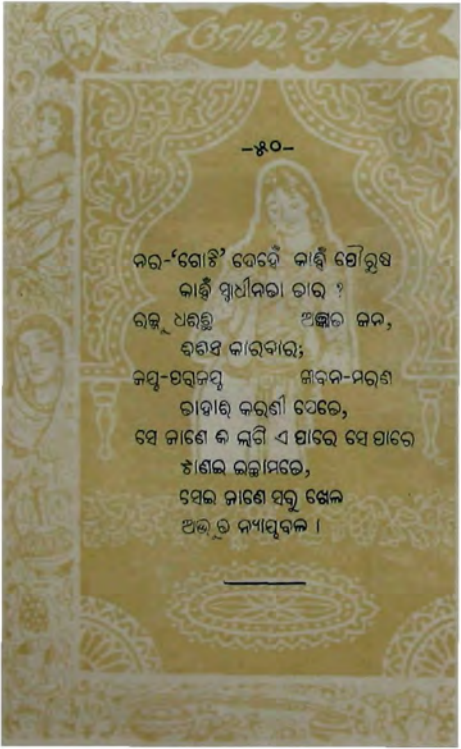

ନର-'ଗୋଟି' ଦେହେଁ କାହିଁ ପୌରୁଷ
କାହିଁ ସ୍ୱାଧୀନତା ତାର ?
ରଜ୍ଜୁ ଧରିଛି ଅଜ୍ଞାତ ଜନ,
ବଣିଜ କାରବାର;
ଜୟ-ପରାଜୟ ଜୀବନ-ମରଣ
ତାହାରି କରଣୀ ଯେତେ,
ସେ ଜାଣେ କ ଲାଗି ଏ ପାଟେ ସେ ପାଟେ
ଟାଣଇ ଇଚ୍ଛାମତେ,
ସେଇ ଜାଣେ ସବୁ ଖେଳ
ଅଦ୍ଭୁତ ନ୍ୟାୟବଳ ।

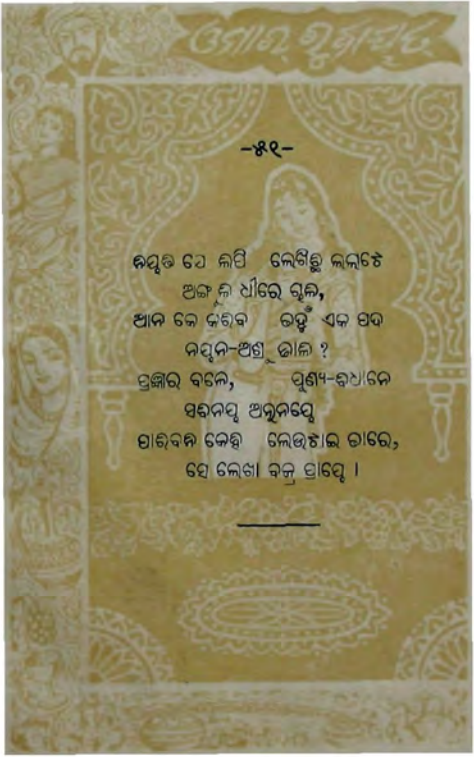

ନିୟତି ଯେ ଲିପି ଲେଖିଛି ଲଲାଟେ
ଅଙ୍ଗୁଳି ଧୀରେ ଗୁଳି,
ଆନ କେ କରିବ ତହୁଁ ଏକ ପଦ
ନୟନ-ଅଶ୍ରୁ ଢାଳି ?
ପ୍ରଜ୍ଞାର ବଳେ, ପୁଣ୍ୟ-ବିଧାନେ
ସବିନୟ ଅନୁନୟେ
ପାରିବନି କେହି ଲେଉଟାଇ ତାରେ,
ସେ ଲେଖା ବଜ୍ର ପ୍ରାୟେ ।

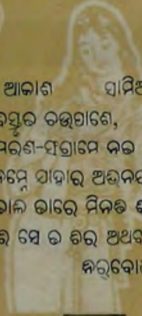

ଏଇ ତ ଆକାଶ   ସାମିଆନା ସମ
ବିସ୍ତୃତ ଚଉପାଶେ,
ଜୀବନ-ମରଣ-ସଂଗ୍ରାମେ ନତ ନର
ନିତ୍ୟେ ଯାହାର ଅଭିନୟ ପରକାଶେ ।
କର ତୋଳ ତାରେ ମିନତି କି ଲାଗି କର ?
ଆମ ପରି ସେ ତ ଶର ଅଥର୍ବ,
ନିର୍ବୋଧ ଘୋରତର !

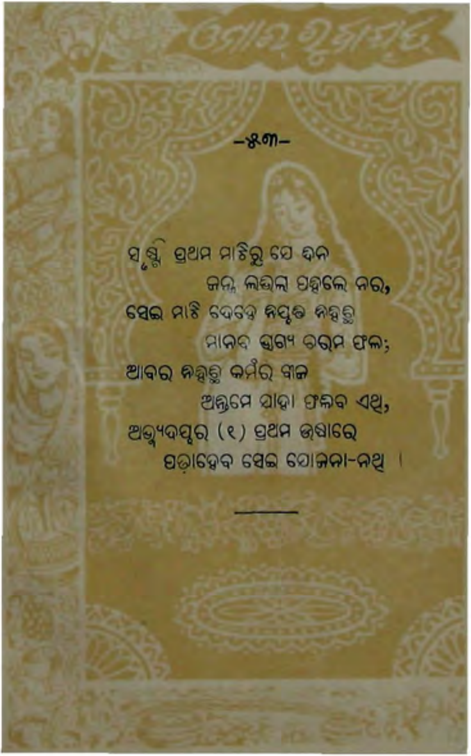

-୬୩-

ସୃଷ୍ଟି ପ୍ରଥମ ମାଟିରୁ ଯେ ଦିନ
ଜନ୍ମ ଲଭିଲା ପହିଲେ ନର,
ସେଇ ମାଟି ଦେହେ ନିଯୁକ୍ତ ନିହିଛି
ମାନବ ଭାଗ୍ୟ ଚରମ ଫଳ;
ଆବର ନିହିଛି କର୍ମର ବୀଜ
ଅନ୍ତିମେ ଯାହା ଫଳିବ ଏଥି,
ଅଭ୍ୟୁଦୟର (୧) ପ୍ରଥମ ଊଷାରେ
ପଢ଼ାହେବ ସେଇ ଯୋଜନା-ନଥି ।

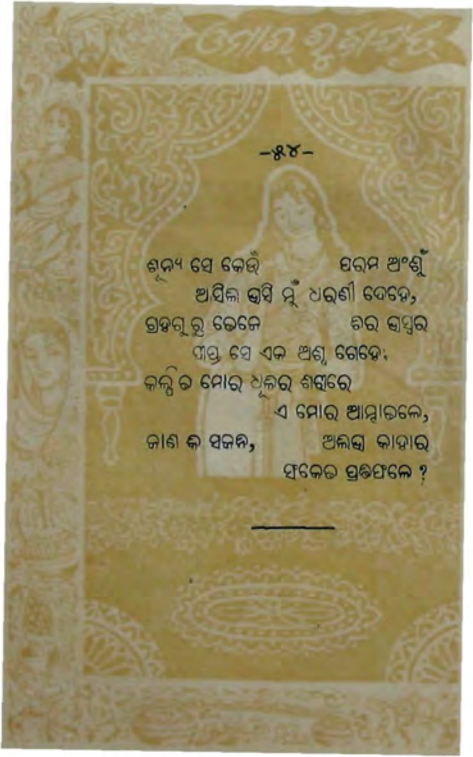

ଶୂନ୍ୟ ସେ କେଉଁ   ପରମ ଅଂଶୁଁ
ଅସିଲ ଭସି ମୁଁ ଧରଣୀ ଦେହେ,
ଗ୍ରହଗୁ ରୁ ଚେଜେ   ଚିର ଭସ୍ମର
ପୀତ୍ର ସେ ଏକ ଅଶ୍ରୁ ଗେହେ:
କଳ୍ପିତ ମୋର ଧୂଳିର ଶଯ୍ୟାରେ
ଏ ମୋର ଆତ୍ମାଚଳେ,
ଜାଣ କି ସଜନ,   ଅଲକ୍ଷ କାହାର
ସଙ୍କେତ ପ୍ରତିଫଳେ ?

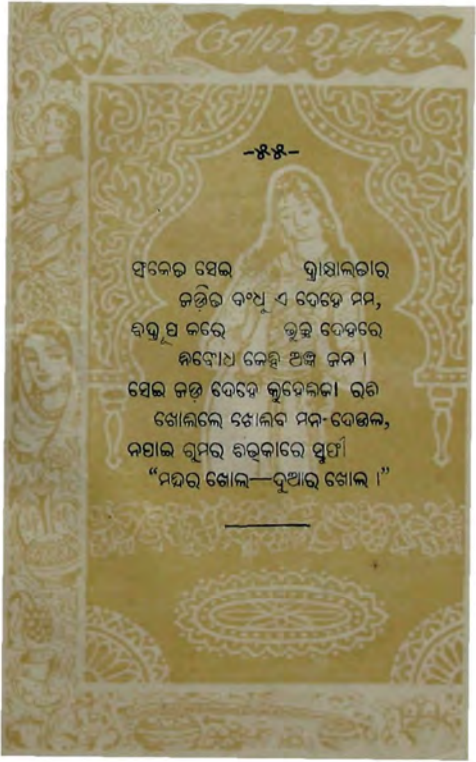

ଫକେଚ ସେଇ ଦ୍ରାକ୍ଷାଲତାର
ଜଡ଼ିତ ବଂଧୂ ଏ ଦେହେ ମମ,
ବଦ୍ରୂପ କରେ ଭୁକ୍ତ ଦେହରେ
ନବୋଧ କେହ୍ନି ଅଜ୍ଞ ଜନ ।
ସେଇ ଜଡ଼ ଦେହେ କୁହେଳିକା ରଚି
ଖୋଲିଲେ ନଖୋଲିବ ମନ-ଦେଉଳ,
ନପାଇ ଗୁମର ଶବ୍ଦକାରେ ସ୍ଫୁର୍ତ୍ତି
"ମନ୍ଦର ଖୋଲ—ଦୁଆର ଖୋଲ ।"

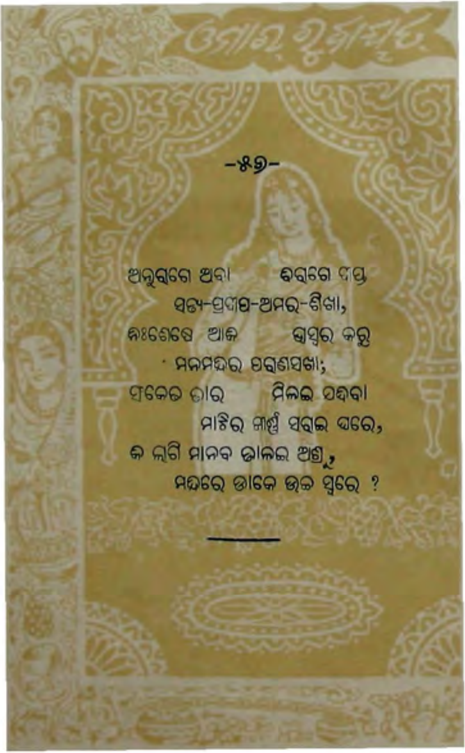

ଅନୁରାଗେ ଅବା   ବିରାଗେ ଦୀପ୍ତ
ସତ୍ୟ-ପ୍ରଦୀପ-ଅମର-ଶିଖା,
ନିଃଶେଷେ ଆଜ   ଭାସ୍ୱର କରୁ
ମନମନ୍ଦିର ପରାଣସଖା;
ସଙ୍କେତ ତାର   ମିଳଇ ଯଦିବା
ମାଟିର ଜୀର୍ଣ୍ଣ ସରାଇ ଘରେ,
କି ଲାଗି ମାନବ ଢାଳଇ ଅଶ୍ରୁ,
ମନ୍ଦିରେ ଡାକେ ଉଚ୍ଚ ସ୍ୱରେ ?

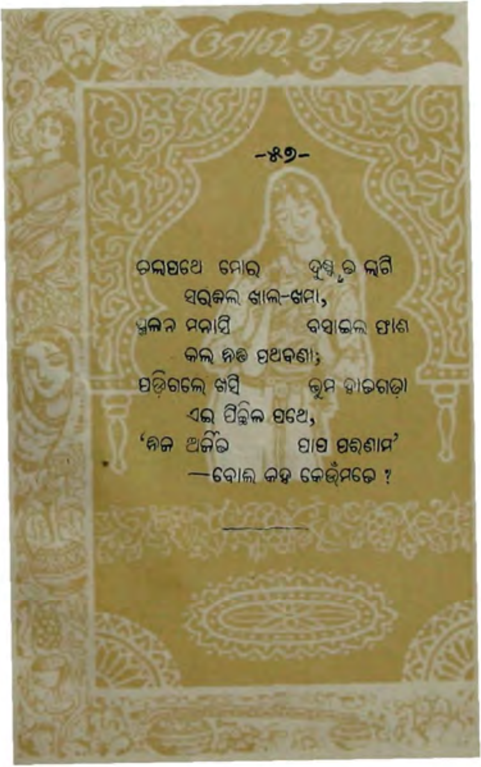

ଚଲପଥେ ମୋର ଦୁଷ୍କୃତ ଲାଗି
ସରଜିଲ ଖାଲ-ଖମା,
ସ୍ଖଳନ ମନାସି ବସାଇଲ ଫାଶ
କଲ ନଷ୍ଟ ପଥବଣା;
ପଡ଼ିଗଲେ ଖସି ଭୂମ ଦ୍ୱାତଗଡ଼ା
ଏଇ ପିଚ୍ଛିଳ ପଥେ,
'ନିଜ ଅର୍ଜିତ ପାପ ପରିଣାମ'
—ବୋଲି କହ କେଉଁମତେ ?

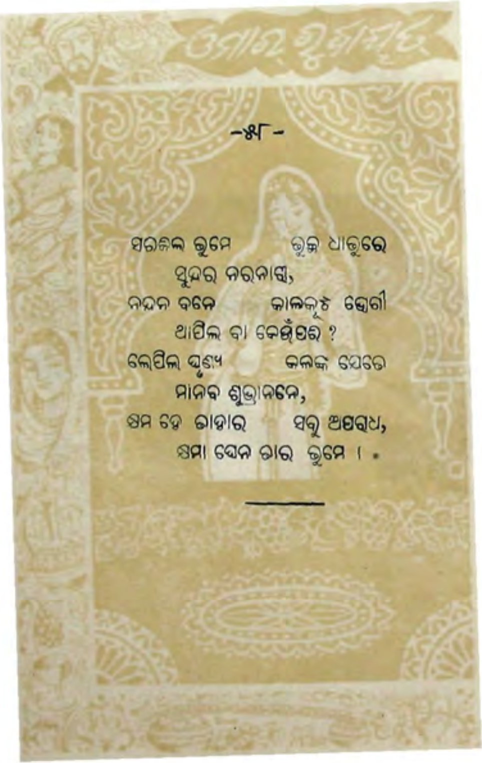

ସରଜିଲ ତୁମେ   ତୁଚ୍ଛ ଧାତୁରେ
ସୁନ୍ଦର ନରନାରୀ,
ନନ୍ଦନ ବନେ   କାଳକୂଟ ଭୋଗୀ
ଥାପିଲ ବା କେଉଁପରି ?
ଲେପିଲ ଘୃଣ୍ୟ   କଳଙ୍କ ଯେତେ
ମାନବ ଶୁଭ୍ରାନନେ,
କ୍ଷମ ହେ ତାହାର   ସବୁ ଅପରାଧ,
କ୍ଷମା ଯେନ ତାର ତୁମେ । •

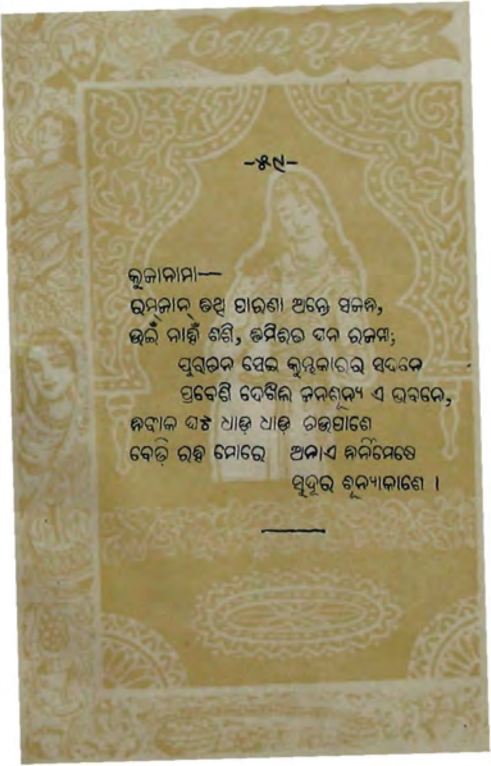

କୁଜାନାମା—
ରମ୍‌ଜାନ୍ ତଥି ପାରଣା ଅନ୍ତେ ସଜନି,
ଉଇଁ ନାହିଁ ଶଶି, ତମିଶ୍ରତ ଘନ ରଜନୀ;
ପୁରାତନ ସେଇ କୁମ୍ଭକାରର ସଦନେ
ପ୍ରବେଶି ଦେଖିଲି ଜନଶୂନ୍ୟ ଏ ଭବନେ,
ନବାକ ଘଟ ଧାଡ଼ି ଧାଡ଼ି ଚଉପାଶେ
ବେଢ଼ି ରହି ମୋରେ   ଅନାଏ ନିର୍ନିମେଷେ
ସୁଦୂର ଶୂନ୍ୟାକାଶେ ।

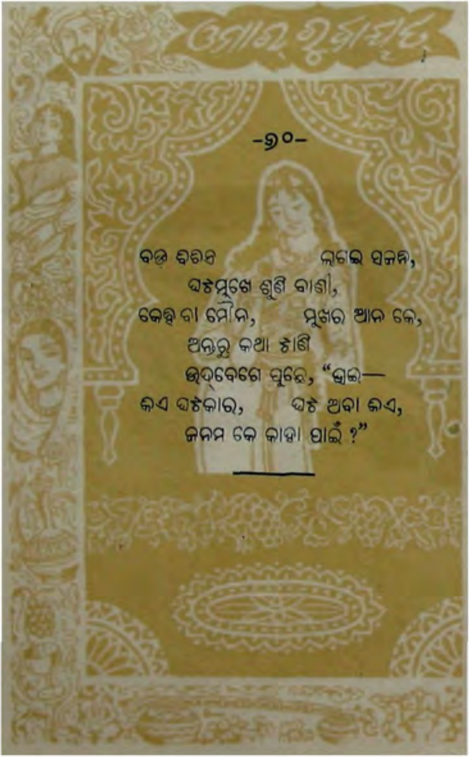

ବଡ଼ ବଚନ ଲଗଇ ସଜନ,
ଘଟମୁଖେ ଶୁଣି ବାଣୀ,
କେହ୍ବା ମୌନ, ମୁଖର ଆନ କେ,
ଅନ୍ତରୁ କଥା ଟାଣି
ଉଦ୍‌ବେଗେ ପୁଛେ, "ଭାଇ—
କିଏ ଘଟକାର, ଘଟ ଅବା କିଏ,
ଜନମ କେ କାହା ପାଇଁ ?"

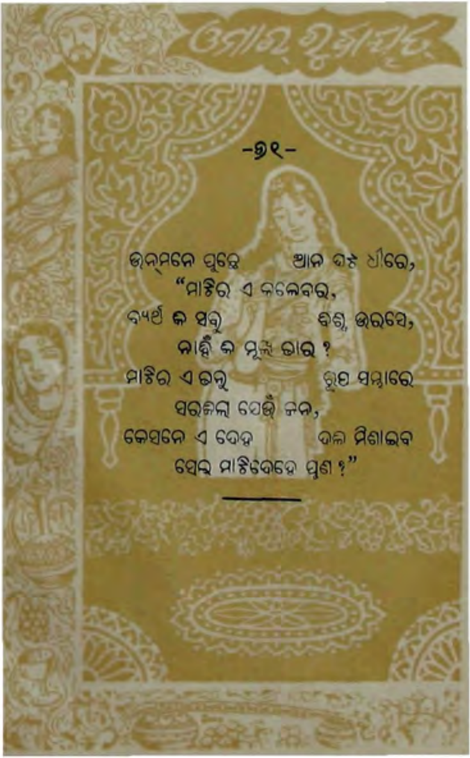

-୭୧-

ଉନ୍ମନେ ପୁଛେ   ଆନ ଘଟ ଧୀରେ,
"ମାଟିର ଏ କଳେବର,
ବ୍ୟର୍ଥ କି ସବୁ   ଶିଳ୍ପ ଉରସେ,
ନାହିଁ କି ମୂଲ୍ୟ ତାର ?
ମାଟିର ଏ ତନୁ   ରୂପ ସମ୍ଭାରେ
ସରଜିଲା ଯେଉଁ ଜନ,
କେସନେ ଏ ଦେହ   ଦଳି ମିଶାଇବ
ସେହି ମାଟିଦେହେ ପୁଣ ?"

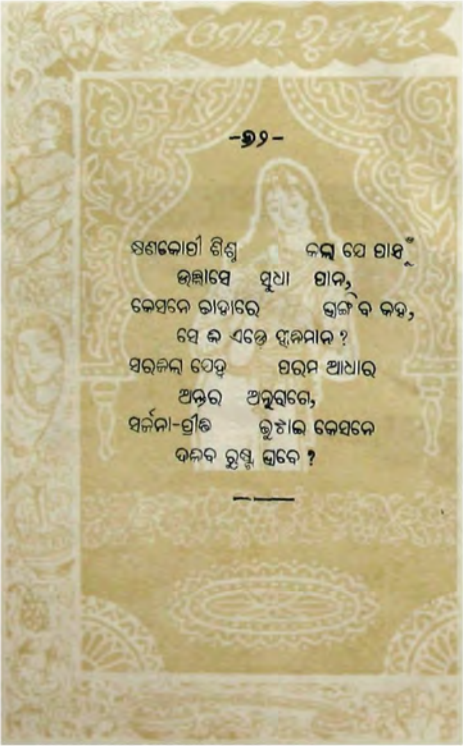

-୭୨-

ଷଣକୋଟୀ ଶିଶୁ କଲ୍ପ ଯେ ପାନ୍ତୁଁ
ଉଲ୍ଲାସେ ସୁଧା ପାନ,
କେସନେ ତାହାରେ ଭାଙ୍ଗିବ କନ୍ଧ,
ସେ କି ଏତ୍ତେ ହୀନମାନ ?
ସରଜଲା ଯେହୁ ପରମ ଆଧାର
ଅନ୍ତର ଅନୁରାଗେ,
ସର୍ଜନା-ପ୍ରୀତି ଛୁଟାଇ କେସନେ
ଦନବ ରୁଷ୍ଟ ଭବେ ?

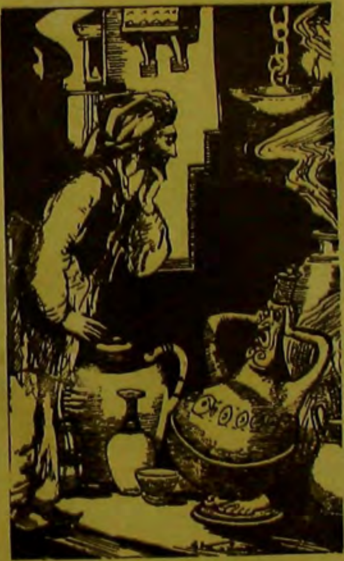

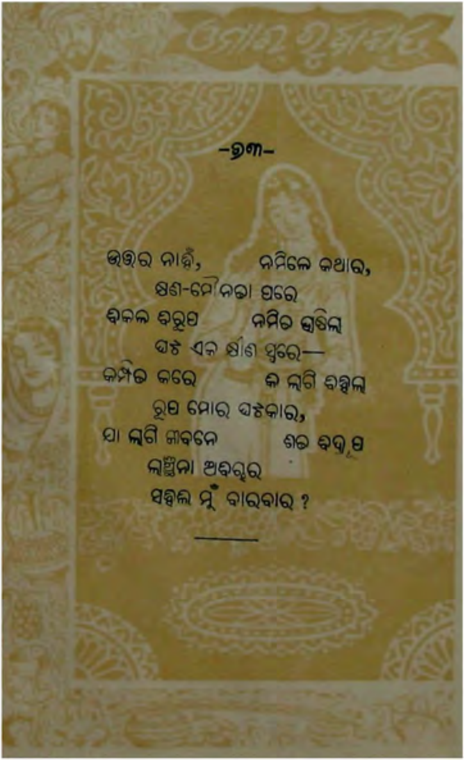

ଉତ୍ତର ନାହିଁ,   ନମିଳେ କଥାର,
କ୍ଷଣ-ମୌନତା ପରେ
ବିକଳ ବିରୂପ   ନମିତ ଭାଷିଲା
ଘଣ୍ଟ ଏକ କ୍ଷୀଣ ସ୍ୱରେ—
କମ୍ପିତ କରେ   କ ଲାଗି ବିହ୍ୱଳ
ରୂପ ମୋର ଘଣ୍ଟକାର,
ଯା ଲାଗି ଜୀବନେ   ଶତ ବିଦ୍ରୂପ
ଲାଞ୍ଛନା ଅବିରତର
ସହିଲି ମୁଁ ବାରବାର ?

-୭୪-

ଆନ ଘଣ୍ଟ କହେ— ଜାଣ କି ବନ୍ଧୁ,
ସେ ପରିବେଷକ କଥା ?
ନିର୍ମମ କହେ ରୁକ୍ଷ ବଚନ,
ଢଳେ ନାହିଁ ଶିଷ୍ଟତା;
ଶତ ନରକର ଧୂମେ ବିକୃତ
ମୁଖମଣ୍ଡଳ କରି
ଚରଖିବ ଆମ ଜୀବନ-ମୂଲ୍ୟ
ଧର୍ମ ନିକଟ ଧରି,
ନିବା ତାର କାରବାର,
ପାଇବା ଟି ସୁବିଚାର !!

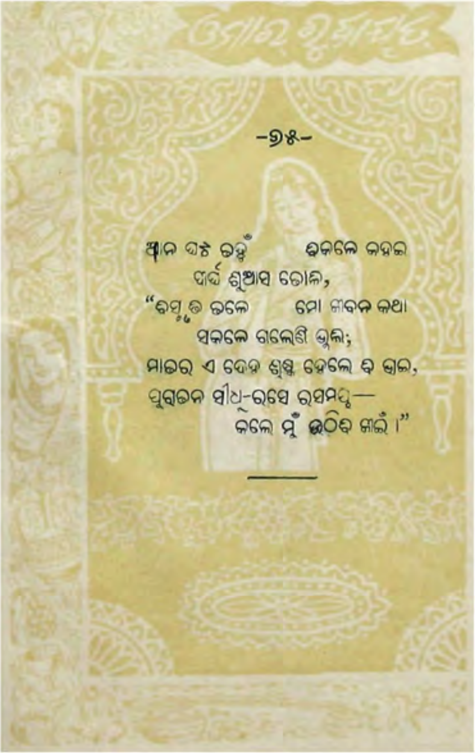

ଆନ ଘଣ୍ଟ ଚନ୍ତୁଁ ହକଲେ କହଇ
ଦୀର୍ଘ ଶ୍ୱାସ ତୋଳି,
"ବିସ୍ମୃତ ହଲେ ମୋ ଜୀବନ କଥା
ସକଳେ ଗଲେଣି ଭୁଲି;
ମାଟିର ଏ ଦେହ ଧ୍ୱଂସ ହେଲେ ବି ଭାଇ,
ପୁରାତନ ସୀଧୁ-ରସେ ରସମଧୁ—
କଲେ ମୁଁ ଉଠିବି ଜାଇଁ ।"

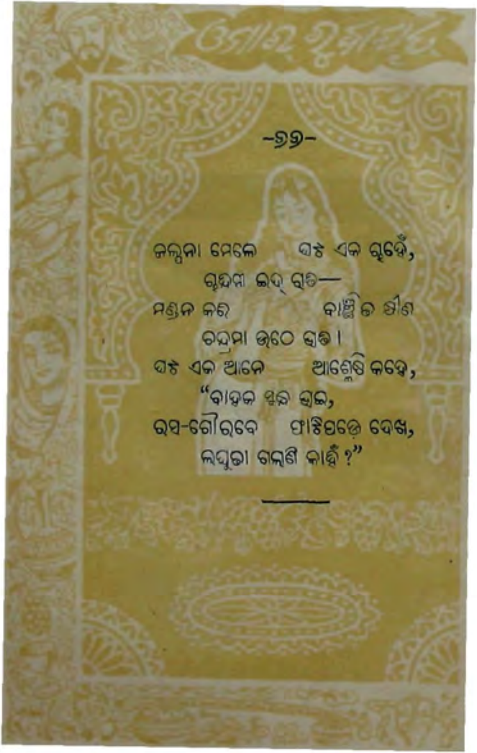

କଳ୍ପନା ମେଳେ   ଘଟ ଏକ ଘୃଦେଇଁ,
ଘୃଦ୍ଧମା ଇଦ୍ ରାତି—
ମଣ୍ଡନ କରି   ବାଞ୍ଛିତ ଷୀଣ
ଚନ୍ଦ୍ରମା ଉଠେ ଭ୍ରାନ୍ତ ।
ଘଟ ଏକ ଆନେ   ଆଶ୍ଳେଷି କହେ,
"ବାନ୍ଧକ ସ୍ମୃତି ଭାଇ,
ରସ-ଗୌରବେ   ଫାଟିପଡ଼େ ଦେଖ,
ଲଜ୍ଜିତା ଗଲଣି କାହିଁ ?"

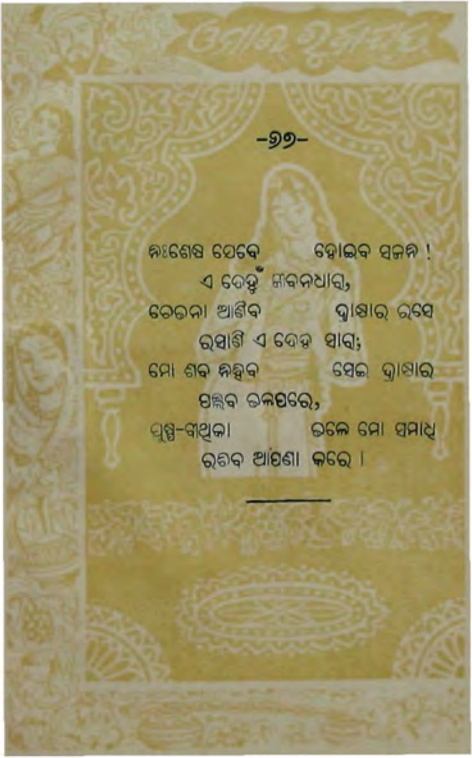

ନିଃଶେଷ ଯେବେ   ହୋଇବ ସଜନ !
ଏ ଦେହୁଁ ଜୀବନଧାରା,
ଚେତନା ଆଣିବ   ଦ୍ରାକ୍ଷାର ରସେ
ରସାଣି ଏ ଦେହ ସାରା;
ମୋ ଶବ ନହ୍ୱବ   ସେଇ ଦ୍ରାକ୍ଷାର
ପଲ୍ଲବ ତଳପରେ,
ପୁଷ୍ପ-ବୀଥିକା   ତଳେ ମୋ ସମାଧି
ରଚିବ ଆପଣା କରେ ।

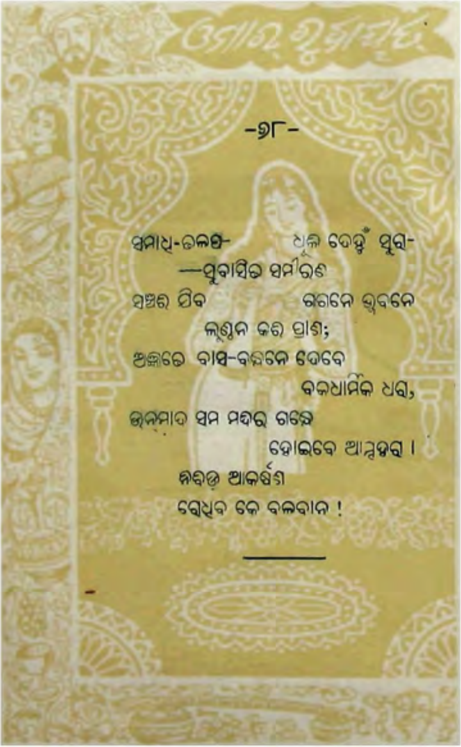

ସମାଧି-ତଳସ୍ଥ-   ଧୂଳି ଦେହୁଁ ସୁରା-
—ସୁବାସିତ ସମୀରଣ
ସଞ୍ଚରି ଯିବ   ଗଗନେ ଭୁବନେ
ଲୁଣ୍ଠନ କରି ପ୍ରାଣ;
ଅଙ୍ଗରେ ବାସ-ବନ୍ଧନେ ଦେବେ
ବକଧାର୍ମିକ ଧରା,
ଉନ୍ମାଦ ସମ ମଦିର ଗନ୍ଧେ
ହୋଇବେ ଆତ୍ମହରା ।
ନିବିଡ଼ ଆକର୍ଷଣ
ରୋଧିବ କେ ବଳବାନ !

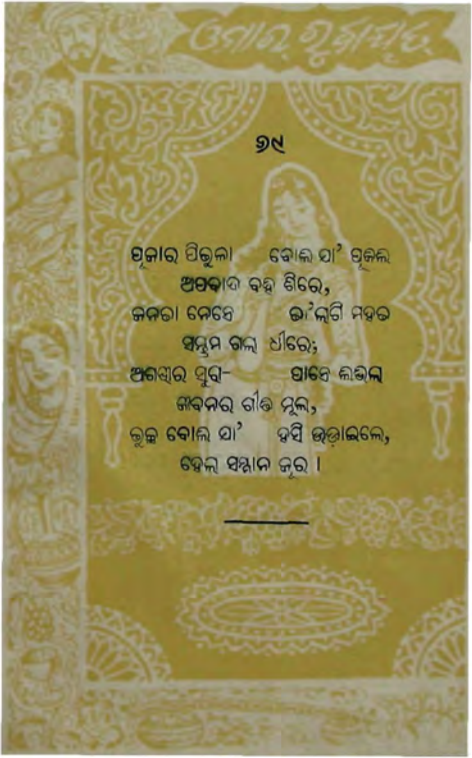

୭୯

ପୂଜାର ପିତୁଳା ବୋଲି ଯା' ପୂଜିଲି
ଅପବାଦ ବନ୍ଧ ଶିରେ,
ଜନତା ନେବେ ତା'ଲାଗି ମହତ
ସମ୍ଭ୍ରମ ଗଲା ଧୀରେ;
ଅଗାଧର ସୁରା- ପାତେ ଲଭିଲି
ଜୀବନର ଗୀତ ମୂଲ,
ତୁଚ୍ଛ ବୋଲି ଯା' ହସି ଉଡ଼ାଇଲେ,
ଦେଲି ସମ୍ମାନ ଜୁର ।

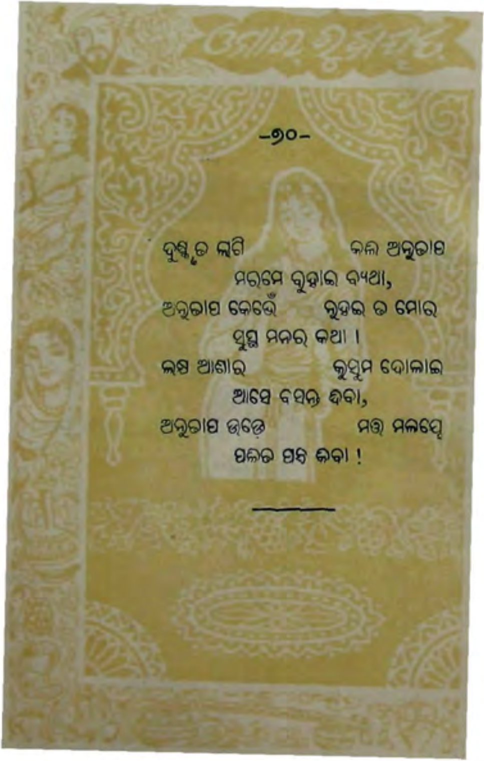

ଦୁଷ୍କୃତ ଲାଗି କଲି ଅନୁତାପ
ମରମେ ବୁଝାଇ ବ୍ୟଥା,
ଅନୁତାପ କେବେଁ ବୁଝଇ ତ ମୋର
ସୁସ୍ଥ ମନର କଥା ।
ଲକ୍ଷ ଆଶାର କୁସୁମ ଦୋଳାଇ
ଆସେ ବସନ୍ତ ହବା,
ଅନୁତାପ ଉଡ଼େ ମତ୍ତ ମଳୟେ
ପଳାତ ପତ୍ର ଢବା !

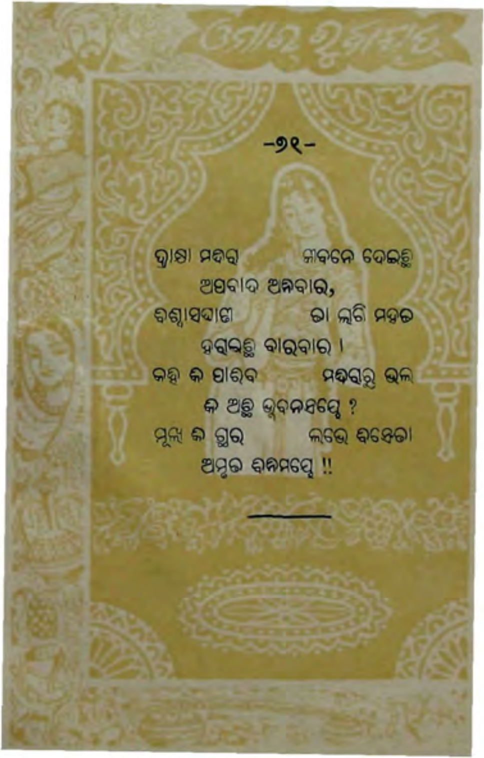

-୭୧-

ଦ୍ରାକ୍ଷା ମଦିରା   ଜୀବନେ ଦେଇଛି
ଅପବାଦ ଅନିବାର,
ବିଶ୍ୱାସଘାତି   ତା ଲାଗି ମଦ୍ୟତ
ହରାଇଛି ବାରବାର ।
କହି କି ପାରିବ   ମଦିରାରୁ ଭଲ
କି ଅଛି ଭୁବନମଧ୍ୟେ ?
ମୂର୍ଖ କି ବୁଝିବ   ଲଭେ ବଞ୍ଚେତା
ଅମୃତ ଜୀବନମଧ୍ୟେ !!

-୭୨-

ଝରି ଯିବ ଯେବେ ଗଂଧ-ଉଚ୍ଛଳା
କାନନ-କୁସୁମରାଶି,
ନବ ବସନ୍ତ ମୁଗ୍‌ଧ ପଲକ
କାଳ ସୁଏ ଯିବ ଭସି ।
ସହକାର ବନ- ବଉଳ ସାଥିରେ
କୋଇଲର କୁହୁ-ପ୍ରାସ
ଯିବ ଚାଲି ବହୁଦୂରେ—
କିଏ ଜାଣେ କେଉଁ ପୁରେ ?

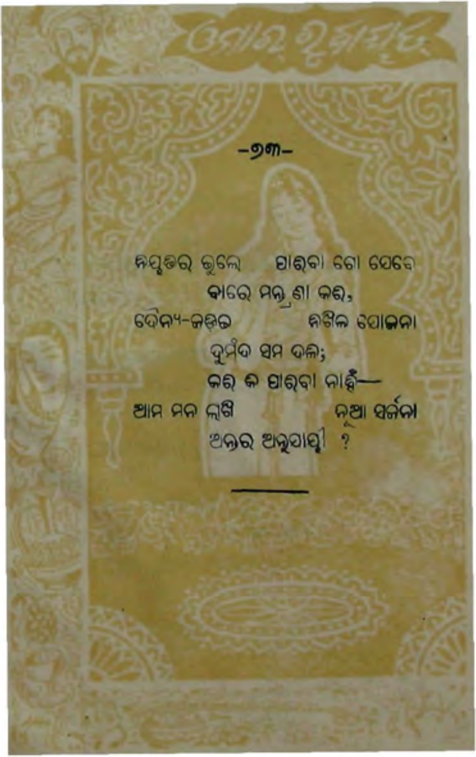

-୭୩-

ନସ୍ତୃଭର ଭୁଲେ   ପାରିବା ଗୋ ଯେବେ
ବାରେ ମନ୍ତ୍ରଣା କରି,
ଦୈନ୍ୟ-ଜଡ଼ିତ   ନିଖିଳ ଯୋଜନା
ଦୁର୍ମଦ ସମ ଦଳି;
କରି କି ପାରିବା ନାହିଁ—
ଆମ ମନ ଲକ୍ଷି   ନୂଆ ସର୍ଜନା
ଅନ୍ତର ଅନୁଯାୟୀ ?

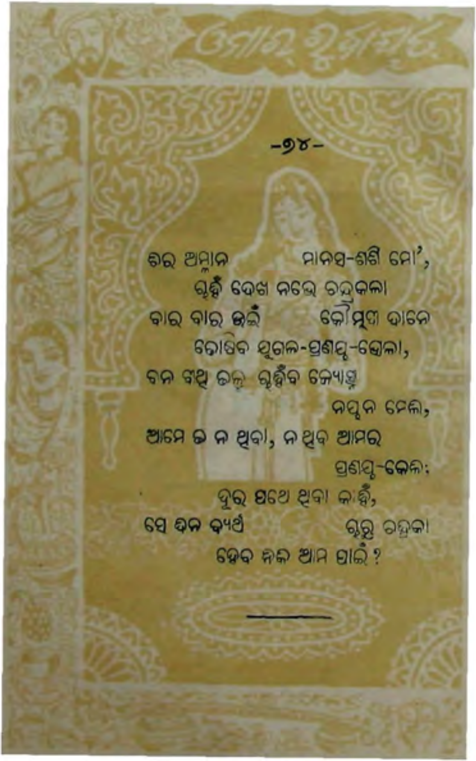

ଚିର ଅମ୍ଲାନ ମାନସ-ଶଶି ମୋ',
ଚାହିଁ ଦେଖ ନଭେ ଚନ୍ଦ୍ରକଳା
ବାର ବାର ଉଇଁ କୌମୁଦୀ ଦାନେ
ତୋଷିବ ଯୁଗଳ-ପ୍ରଣୟ-ଖେଳା,
ବନ ବୀଥି ଚନ୍ଦ୍ର ଚାହିଁବ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା
ନୟନ ମେଲି,
ଆମେ ତ ନ ଥିବା, ନ ଥିବ ଆମର
ପ୍ରଣୟ-କେଳି:
ଦୂର ପଥେ ଥିବା କାହିଁ,
ସେ ଦିନ ବ୍ୟର୍ଥ ଚାହୁଁ ଚନ୍ଦ୍ରିକା
ହେବ କିକ ଆମ ପାଇଁ ?

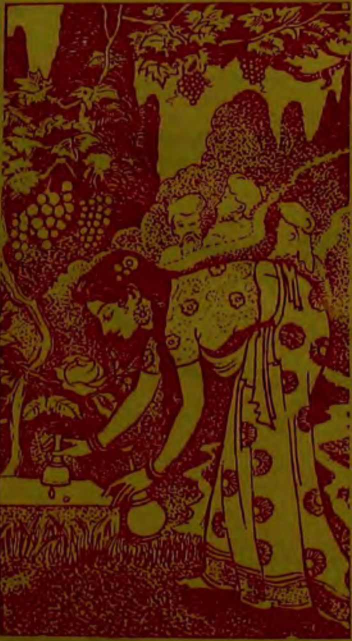

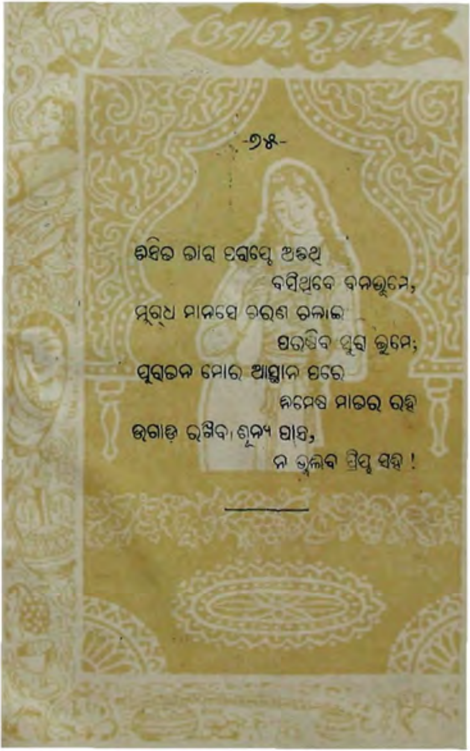

-୭୫-

ଖଚିତ ତାରା ପରାଏ ଅତଥି
ବସିଥିବେ ବନଭୂମେ,
ମୁଗ୍ଧ ମାନସେ ଚରଣ ଚଳାଇ
ପରଶିବ ସୁଖ ଭୂମେ;
ପୁରାତନ ମୋର ଆସ୍ଥାନ ପରେ
ନିମେଷ ମାତର ରହି
ଓଗାଡ଼ି ରଖିବା ଶୂନ୍ୟ ପାତ୍ର,
ନ ଭୁଲିବ ପ୍ରିୟ ସଖି !

* ସମାପ୍ତ *

ମୂଦ୍ରାକର—
ଶ୍ରୀ ଜ୍ଞାନଚନ୍ଦ୍ର କର
ଶ୍ରୀଗୋପାଳ ପ୍ରେସ୍, କଟକ-୨